

7/2014

Isyyslain uudistaminen

Lausuntotiivistelmä

*oikeusministeriö
justitieministeriet*

Isyyslain uudistaminen

Lausuntotiivistelmä

26.2.2014

Julkaisun nimi Isyyslain uudistaminen
Lausuntotiivistelmä

Tekijä Kirsikka Salminen

Oikeusministeriön julkaisu 7/2014
Mietintöjä ja lausuntoja

OSKARI numero OM 1/41/2011 **HARE numero** OM018:00/2011

ISSN-L 1798-7105
ISSN (PDF) 1798-7105
ISBN (PDF) 978-952-259-353-5

URN URN:ISBN:978-952-259-353-5
Pysyvä osoite <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-353-5>

**Asia- ja avain-
sanat** Isyys, isyyden selvittäminen, isyyden tunnustaminen, isyyden vahvistaminen,
isyiden kumoaminen, äitiys, perheoikeus, isyyslaki

Tiivistelmä Oikeusministeriö vastaanotti 55 lausuntoa isyyslain uudistamista valmistelleen työryhmän mietinnöstä. Isyyslain kokonaisuudistusta pidetään tarpeellisena, ja mietinnön päälinjoihin ja työryhmän ehdotuksiin ollaan pääosin tyytyväisiä.

Isyysololettaman laajentaminen saa kannatusta, samoin isyyden selvittämisen käytöalan laajentaminen. Äidin vastustusoikeudesta luopumista sekä kannatetaan että vastustetaan.

Ennakollisen tunnustamisen mahdollisuus saa laajaa kannatusta. Osa pitää neuvolaa oikeana tahona ennakollisen tunnustamisen vastaajanottajaksi, toiset kyseenalaistavat ehdotuksen. Mahdollisuus tunnustaa isyys rajatuissa tapauksissa lapsen kuoleman jälkeen saa laajaa kannatusta.

Isänä itseään pitävän miehen kanneoikeuden laajentamista kannatetaan. Lisäksi monet kannattavat isänä itseään pitävän miehen rajoitettua kanneoikeutta äidin aviomiehen isyyden kumoamiseksi. Suuri osa lausunnonantajista puoltaa ehdotusta, jonka mukaan lapsille, jotka ovat syntyneet ennen nykyisen isyyslain voimaantuloa, annetaan kanneoikeus isyyden vahvistamiseksi isyyslain voimaanpanolaisessa asetetusta siirtymäajasta riippumatta.

Monet puoltavat äitiyden määritelmän kirjaamista lakiin. Monien mukaan lainsäädäntöä tulisi kehittää myös samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuden osalta. Osa katsoo, että tulisi edetä kohti vanhemmuuslakia.

Työryhmän mietinnön keskeisiä ehdotuksia koskevaan kaikille avoimeen sähköiseen kyselyyn vastasi yhteensä 203 henkilöä. Valtaosa kannattaa työryhmän ehdotuksia.

26.2.2014

Publikationens titel	Revidering av lagen om faderskap Remissammandrag		
Författare	Kirsikka Salminen		
Justitieministeriets publikation	7/2014 Betänkanden och utlåtanden		
OSKARI nummer	OM 1/41/2011	HARE nummer	OM018:00/2011
ISSN-L	1798-7105		
ISSN (PDF)	1798-7105		
ISBN (PDF)	978-952-259-353-5		
URN	URN:ISBN:978-952-259-353-5		
Permanent adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-353-5		
Sak- och nyckelord	Faderskap, faderskapsutredning, erkännande av faderskap, fastställande av faderskap, upphävande av faderskap, moderskap, familjerätt, lag om faderskap		
Referat	<p>Justitieministeriet tog emot 55 utlåtanden om betänkandet av arbetsgruppen för revidering av lagen om faderskap. En totalrevidering av lagen om faderskap anses behövlig, och man är i huvudsak nöjd med huvudlinjerna i betänkandet och med arbetsgruppens förslag.</p> <p>Förslaget om att utvidga faderskapspresumtionen får understöd, likaså förslaget om när faderskapsutredning görs. Förslaget om att slopa moderns rätt att motsätta sig en faderskapsutredning har både förespråkare och motståndare.</p> <p>Möjligheten att erkänna faderskapet på förhand får ett brett understöd. En del anser mödrarådgivningen vara det rätta stället att ta emot ett erkännande på förhand medan andra ifrågasätter förslaget. Möjligheten att i vissa särskilt angivna fall erkänna faderskapet efter barnets död får ett brett understöd.</p> <p>Förslaget om mannens utvidgade rätt att väcka talan för fastställande av faderskap understöds. Många ger dessutom sitt stöd till att mannen i vissa särskilt angivna fall får rätt att väcka talan för upphävande av faderskap när det gäller moderns make. En stor del av remissinstanserna understöder förslaget om att de barn som har fötts innan den nuvarande lagen om faderskap trädde i kraft ges rätt att väcka talan för fastställande av faderskap oberoende av den övergångstid som föreskrivs i lagen angående införande av lagen om faderskap.</p> <p>Många uttalar sig för att en definition av moderskap tas in i lagen. Enligt mångas mening bör lagstiftningen utvecklas också i fråga om faderskap i samkönade parförhållanden. En del anser att en lag om föräldraskap bör eftersträvas.</p> <p>En elektronisk enkät om de viktigaste förslagen i arbetsgruppens betänkande besvarades av sammanlagt 203 personer. Merparten understöder förslagen.</p>		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	10
2	YHTEENVETO	12
3	LAUSUNTOJEN KANNANOTOT ASIAKOHDITTAIN	14
3.1	Yleistä	14
3.2	Isyyden toteaminen avioliiton perusteella	16
3.3	Isyyden selvittäminen	17
3.3.1	Käyttöalan laajentaminen	17
3.3.2	Äidin vastustusoikeus	19
3.3.3	Isyyden selvittämisen toimeenpanija eräissä tapauksissa	21
3.3.4	Tiedonsaantioikeudet	21
3.4	Isyyden tunnustaminen	22
3.4.1	Yleistä	22
3.4.2	Ennakollisen tunnustamisen mahdollisuus	22
3.4.3	Ennakollisen tunnustamisen peruuttaminen	24
3.4.4	Ennakollisen tunnustamisen vastaanottaja	25
3.4.5	Tunnustamisen vastaanottaja kansainvälisissä tilanteissa	28
3.4.6	Tunnustaminen lapsen kuoleman jälkeen	29
3.5	Miehen oikeudenomistajien suostumus isyyden vahvistamiseksi	29
3.6	Isyyden vahvistaminen maistraatissa	30
3.7	Isyyden vahvistamista koskeva oikeudenkäynti	32
3.7.1	Kanneoikeuden edellytykset	32
3.7.2	Vastaajaksi haastaminen	33
3.7.3	Yleisiä huomioita isyyden vahvistamista koskevasta oikeudenkäynnistä	34
3.8	Isyyden kumoaminen	34
3.9	Kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluvat säännökset	37
3.10	Erinäiset säännökset	37
3.11	Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset	37
3.11.1	Yleistä	37

3.11.2	Isyyden vahvistaminen kanteella, kun lapsi on syntynyt ennen 1.10.1976 _____	38
3.11.3	Perintöoikeuden rajoittaminen _____	39
3.12	Äitiyden sääntely _____	41
3.13	Sijaissyntyys ja kansainväliset kysymykset _____	43
3.14	Samaa sukupuolta olevien henkilöiden vanhemmuus _____	43
3.15	Transsukupuolisten henkilöiden vanhemmuus _____	45
3.16	Laki oikeusgeneettisestä isyystutkimuksesta annetun lain muuttamisesta _____	46
3.17	Laki nimilain muuttamisesta _____	48
3.18	Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta _____	48
3.19	Laki lapsen elatuksesta annetun lain muuttamisesta _____	49
3.20	Isyysasioissa käytettävät lomakkeet _____	49
3.21	Lainsäädäntöhankkeen vaikutukset _____	50
3.21.1	Lapsen asema _____	50
3.21.2	Vaikutukset sukupuolten väliseen tasa-arvoon _____	51
3.21.3	Vaikutukset viranomaisten toimintaan _____	52
3.21.4	Taloudelliset vaikutukset _____	54
4	KAIKILLE AVOIN SÄHKÖINEN KYSELY _____	56
4.1	Kyselyn toteutus _____	56
4.2	Taustatietoja vastaajista _____	56
4.3	Vastaukset kysymyksiin _____	57
4.3.1	Äidin avioliittoon perustuvan isyysolettaman laajentaminen ____	57
4.3.2	Isyyden tunnustaminen ennen lapsen syntymää _____	57
4.3.3	Äidin vastustusoikeudesta luopuminen _____	58
4.3.4	Isyyden selvittämisen käyttöalan laajentaminen _____	59
4.3.5	Isänä itseään pitävän miehen isyyden vahvistamista koskevan kanneoikeuden laajentaminen _____	59
4.3.6	Isänä itseään pitävän miehen kanneoikeuden laajentaminen koskien aviomiehen isyyden kumoamista _____	60
4.3.7	Isyyden vahvistamista koskevan kanneoikeuden antaminen ennen nykyisen isyylain voimaantuloa syntyneille lapsille ____	61

4.3.8	Perintöoikeudellisten vaikutusten rajoittaminen edellisessä kysymyksissä mainituissa tilanteissa _____	61
4.3.9	Äitiyden säänteleminen lailla _____	62
4.3.10	Muuta _____	62
LIITE 1	_____	64
LIITE 2	_____	66

1 JOHDANTO

Nykyinen isyyslaki (700/1975) vahvistettiin 5.9.1975 ja saatettiin voimaan isyyslain voimaannpanosta annetulla lailla (701/1975) lokakuun 1. päivänä 1976. Oikeusministeriö asetti huhtikuun 25. päivänä 2012 työryhmän valmistelemaan ehdotuksen isyyslain uudistamiseksi. Työryhmän toimeksianto perustui pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmaan. Työryhmän tehtävänä oli valmistella hallituksen esityksen muotoon ehdotus uudeksi isyyslaiksi. Lisäksi työryhmän tehtävänä oli valmistella ehdotus äitiyden määrittymistä koskevista perussäännöksistä.

Työryhmän mietinnössä (oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 56/2013) ehdotetaan, että nykyinen isyyslaki kumotaan ja säädetään uusi isyyslaki. Lisäksi ehdotetaan muutettavaksi eräitä siihen liittyviä lakeja. Mietintöön sisältyy myös muistio äitiyttä koskevasta sääntelystä.

Työryhmä ehdottaa isyyden tunnustamismenettelyn ajanmukaistamista avioliiton ulkopuolella syntyvien lasten osalta siten, että useimmissa tapauksissa isyys on mahdollista tunnustaa ennalta äitiysneuvolakäyntien yhteydessä. Tapauksissa, joissa esimerkiksi lapsen äiti ja oletettu isä eivät ole yksimielisiä isyydestä tai isyys halutaan selvittää oikeusgeneettisillä isyystutkimuksilla, isyyden selvittäminen ja tunnustaminen toimitetaan lastenvalvojan luona kuten nykyisin.

Työryhmä ehdottaa myös, että äidin oikeudesta vastustaa isyyden selvittämistä tai isyyden vahvistamista tuomioistuimessa tulee luopua. Lisäksi työryhmä ehdottaa, että isyyden tunnustaminen on rajatuissa tapauksissa mahdollista myös lapsen kuoleman jälkeen.

Ehdotetun isyyslain säännöksillä laajennetaan jossakin määrin isänä itseään pitävän miehen oikeutta nostaa kanne isyyden vahvistamiseksi. Lisäksi isänä itseään pitävälle miehelle ehdotetaan rajatuissa tilanteissa kanneoikeutta äidin aviomiehen isyyden kumoamiseksi.

Työryhmä ehdottaa lisäksi, että niille lapsille, jotka ovat syntyneet avioliiton ulkopuolella ennen 1.10.1976, annetaan kanneoikeus isyyden vahvistamiseksi isyyslain voimaannpanolaissa asetetusta siirtymäajasta riippumatta. Näin vahvistetun perhesuhteen perintöoikeudellisia vaikutuksia ehdotetaan kuitenkin rajoitettaviksi.

Työryhmän mietinnöstä pyydettiin lausuntoja 15.1.2014 mennessä. Oikeusministeriö vastaanotti 50 pyydettyä lausuntoa, minkä lisäksi 5 muuta tahoa toimitti lausunnot. Liitteestä 1 ilmenevät tahot, jotka osallistuivat lausuntokierrokseen. Lausunnot ovat luettavissa valtioneuvoston hankerekisterin Internet-sivuilla osoitteessa www.hare.vn.fi ja löytyvät hankenumera OM018:00/2011 tai hakusanalla ”isyyslain uudistaminen”.

Lisäksi oikeusministeriö järjesti kaikille avoimen sähköisen kyselyn työryhmän keskeisistä ehdotuksista. Vastauksen antaminen tapahtui oikeusministeriön sähköisen Ota kantaa -foorumia kautta. Kysely oli avoinna 12.11.2013–15.1.2014 välisenä aikana. Sähköiseen kyselyyn saatiin yhteensä 203 vastausta.

Isyyslain kokonaisuudistusta pidetään ajankohtaisena ja tarpeellisena. Lausunnoissa ollaan tyytyväisiä työryhmän mietinnön päälinjoihin ja työryhmän ehdotuksiin. Samoin mietinnössä ollaan tyytyväisiä sen laajuuteen ja kattavuuteen. Monet pitävät ehdotuksessa erityisen ansiokkaana sen lapsilähtöisyyttä.

Huomattava osa lausunnonantajista kannattaa isyysolettaman laajentamista koskemaan myös tilanteita, joissa aviomies on kuollut ennen lapsen syntymää mutta sellaiseen aikaan että lapsi on voinut tulla siitetyksi ennen aviomiehen kuolemaa. Isyysolettaman laajentamista koskemaan avopareja ei pidetä perusteltuna.

Niin ikään laajaa kannatusta saa isyyden selvittämisen käyttöalan laajentaminen koskemaan 15–17-vuotiaita sekä aviolapsia, kun m olemmat aviopuolisot pyytävät yhdessä isyyden selvittämistä. Osa lausunnonantajista pitää jälkimmäiseen ehdotukseen sisältyvää kuuden kuukauden määräaikaan kuitenkin liian lyhyenä. Monet lausunnonantajista kannattavat äidin vastustusoikeudesta luopumista isyyden selvittämässä. Jotkut puolestaan pitävät äidin vastustusoikeudesta luopumista ongelmallisena. Osa ehdottaa äidin hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyvän kriteerin lisäämistä yhdeksi niistä perusteista, joilla lastenvalvoja voi keskeyttää isyyden selvittämisen.

Suuri osa lausunnonantajista kannattaa ehdotetun isyyden ennakkollisen tunnustamisen mahdollisuutta. Ehdotuksen katsotaan yksinkertaisena ja helpottavana tunnustamismenettelyä sekä edistävän tasa-arvoa. Osa pitää ennakkollisen tunnustamisen mahdollisuutta neuvolassa onnistuneena ehdotuksena. Toiset puolestaan kyseenalaistavat äitiysneuvolan tunnustamisen vastaanottavana tahona. Osa lausuntoja myös muiden tahojen katsotaan voivan ottaa vastaan ennakkollinen tunnustaminen. Samoin sähköisen tunnustamismenettelyn mahdollisuus nostetaan esiin monissa lausunnoissa. Valtaosa katsoo, että jos tunnustamisen mahdollisuus neuvoloissa toteutetaan, se edellyttää lastenvalvojien ja neuvoloissa työskentelevien asianmukaista koulutusta uusiin tehtäviin.

Osa kannattaa isyyden ennakkollisen tunnustamisen perumismahdollisuutta. Ehdotukseen sisältyvän 30 vuorokauden määräajan katsotaan kuitenkin yhtäältä hidastavan menettelyä ja toisaalta olevan liian lyhyt. Informointia tunnustamisen peruuttamismahdollisuudesta pidetään osassa lausuntoja myös tärkeänä. Myös mahdollisuutta tunnustaa isyys rajatuissa tapauksissa lapsen kuoleman jälkeen pidetään hyvänä ja tarpeellisena.

Monet lausunnonantajista kannattavat isyyden vahvistamista miehen oikeudenomistajien suostumuksella tilanteissa, joissa mies, jonka osalta toimitettu isyyden selvittäminen ja oikeusgeneettinen isyytustkimus osoittavat olevan avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen isä, on kuollut ennen lapsen syntymää. Monet lausunnonantajista kannattavat myös työryhmän ehdotuksia koskien isyyden vahvistamista maistraatissa.

Ehdotus, jolla laajennetaan isänä itseään pitävän miehen kanneoikeutta isyyden vahvistamiseksi, saa kannatusta. Monet pitävät äidin vastustusoikeudesta luopumista isyyden vahvistamista koskevassa oikeudenkäynnissä myös hyvänä ja tarpeellisena. Lisäksi monet kannattavat isänä itseään pitävälle miehelle ehdotettua rajoitettua kanneoikeutta äidin aviomiehen isyyden kumoamiseksi. Tätä kanneoikeutta kannattavista osa katsoo kuitenkin, että sille on asetettu liikaa edellytyksiä.

Suuri osa lausunnonantajista puoltaa ehdotusta, jonka mukaan lapsille, jotka ovat syntyneet ennen nykyisen isyylain voimaantuloa, annetaan kanneoikeus isyyden vahvistamiseksi isyylain voimaanpanolaissa asetetusta siirtymäajasta riippumatta. Niin ikään kannatusta saa edellä mainitulla perusteella vahvistettuun perhesuhteeseen liittyvän perintöoikeuden rajaaminen pois kokonaan, jos perittävä on kuollut ennen kuin kanneoikeuden vahvistamiseksi tuli vireille. Monet lausunnonantajista pitävät ehdotusta perintöoikeuden rajoittamisesta lakiosaan kuitenkin ongelmallisena lasten yhdenvertaisuuden kannalta.

Monet lausunnonantajista katsovat, että äitiyteen liittyvät määrittelyt tulee kirjata lakiin. Lisäksi monet katsovat, että lainsäädäntöä tulisi kehittää myös samaa sukupuolta olevien henkilöiden vanhemmuuden osalta. Osa eriyttäisi äitiyttä koskevan sääntelyn isyylain uudistamisesta. Lausunnoissa tarkastellaan myös transsukupuolisten henkilöiden vanhemmuuteen liittyviä kysymyksiä.

Osassa lausuntoja uudistukseen ehdotetaan terminologiamuutoksia. Isyyden tunnustamisen käsitteelle esitetään eri vaihtoehtoja, ja monissa lausunnoissa katsotaan, että isyylain sijaan tulisi edetä kohti vanhemmuuslakia. Osassa lausuntoja biologisen vanhemmuuden selvittämistä pidetään tärkeänä lähtökohtana, ja toiset katsovat, että vanhemmuuden määritelmiä ja luokkia voisi olla useampia.

Monet lausunnonantajista pitävät ehdotusta oikeusgeneettisen isyystutkimuksen uudistuksesta tervetulleena. Osa lausunnonantajista suhtautuu ehdotukseen kuitenkin kriittisemmin. Myös ehdotus ennakkollisen huollosopimuksen mahdollisuudesta saa laajaa kannatusta. Isyysasioissa käytettävien lomakkeiden osalta monissa lausunnoissa kannatetaan siirtymistä sähköisiin järjestelmiin, jotka olisivat yhteneviä eri viranomaisten välillä. Myös lainsäädäntöhankkeen vaikutuksia kommenteoidaan lausunnoissa laajasti eri näkökulmista käsin.

Kaikille avoimeen sähköiseen kyselyyn vastanneista valtaosa kannattaa työryhmän ehdotuksia. Avoimissa vastauksentissa nostetaan monien vastausten yhteydessä esiin ehdotettujen uudistusten laajentaminen myös rekisteröityihin parisuheteisiin ja avoliittoihin. Toistuvasti nousee esiin näkemys myös siitä, että isyyden tulisi aina perustua DNA-testin tuloksiin. Vastausten jakautuminen ja kysymyskohtaiset perustelut ilmenevät tarkemmin lausunnotiivistelmän viimeisestä luvusta.

3 LAUSUNTOJEN KANNANOTOT ASIAKOHDITTAIN

3.1 Yleistä

Isyyslain kokonaisuudistusta pidetään ajankohdittaisena ja tarpeellisena. Monissa lausunnoissa ollaan tyytyväisiä työryhmän mietinnön päälinjoihin ja työryhmän ehdotuksiin. *Keski-Suomen käräjäoikeuden* mukaan kokonaisuudistuksella tu rvataan se, että laista tulee sisäisesti johdonmukainen, mikä on omiaan edistämään lain yhdenmukaista soveltamista. *Mannerheimin Lastensuojeluliiton* mukaan erityisesti lapsen oikeuksien sopimus, Euroopan ihmisoikeussopimus ja perustuslaki asettavat vaatimuksia isyyslain uudistamiseksi. *Vantaan kaupungin* mukaan työryhmän esityksissä isyyslain uudistaminen toteutuu uudistukselle asetettujen tavoitteiden lapsen edun toteutumisen edistämiseksi isyysasioissa, asianmukaisen tasapainon löytämisestä lapsen biologisten, oikeudellisten ja sosiaalisten vanhempien edun välillä ja osapuolten oikeudenperhe-elämän turvaamisesta sekä sukupuolten välisen tasa-arvon edistämisestä. *Suomen Asianajajaliitto* katsoo, että ehdotus uudeksi isyyslakiksi on pääsääntöisesti erinomaisesti laadittu ja tarkoitustaan vastaava. Samoin mietinnössä ollaan tyytyväisiä sen laajuuteen ja kattavuuteen (*Naisjärjestöjen Keskusliitto ry, Naisjärjestöt yhteistyössä NYTKIS ry*).

Työryhmän ehdotusta kannatetaan sekä kokonaisuutena sellaisenaan (*sisäministeriö, Länsi-Suomen maistraatti*) että eräin tarkennuksin tai kommentein (*Espoon käräjäoikeus, Itä-Suomen maistraatti, Kaakkois-Suomen maistraatti, Helsingin kaupunki, Helsingin yliopiston Hjelt-instituutti, Julkiset oikeusavustajat ry, Väestöliitto, Yhteiset Lapsemme ry, Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry*). *Miesjärjestöjen keskusliitto* katsoo, että isyyslakia uudistettaessa on keskityttävä räikeimpien epäkohtien poistamiseen ja toivoo, että työryhmän ehdotus toteutuu esitetyssä muodossa.

Monet pitävät ehdotuksessa erityisen ansiokkaana sen lapsilähtöisyyttä. *Lapsiasiavaltuutettu* katsoo, että mietinnössä on viitattu lapsen oikeuksien sopimukseen keskeisten artiklojen osalta. *Lapsiasiavaltuutettu* pitää erityisen myönteisenä, että uudistuksen yleisenä ja ensisijaisena tavoitteena on edistää lapsen edun toteutumista ja lapsen oikeutta tuntea vanhempansa. Samoin lapsen itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen on tärkeä tavoite, mutta lapsen itsemääräämisoikeuden käyttö edellyttää, että lapsi ymmärtää asian merkityksen, hänelle on annettava riittävästi tietoa ymmärrettävässä muodossa ja lisäksi lapselle on varattava tilaisuus ilmaista mielipiteensä. *Lapsiasiavaltuutettu* esittää, että myös säännösten näitä seikkoja olisi tuotava korostetummin esiin.

Monissa lausunnoissa nousee esiin näkemys siitä, että tulisi edetä kohti vanhemmuuslakia (*Tasa-arvoasiain neuvottelukunta, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Sateenkaariperheet ry, Seta ry ja Trasek ry yhteislausunnossaan, Suomen Kätilöliitto ry, Väestöliitto, Yhteiset Lapsemme ry*). *Mannerheimin Lastensuojeluliitto* esittää, että pidemmällä

aikavälillä säädettäisiin laaja vanhemmuuslaki, johon koottaisiin isyyttä, äitiyttä, lapsen huoltoa, asumista ja tapaamisoikeutta sekä lapsen elatusta koskevat säännökset. Myös *Sateenkaariperheet ry* katsoo, että isyyksilaki on tarpeellinen koituksenmukaista säätää vanhemmuuslaki, ja vaikka lain nimi säilyisi isyyksilakina, tulisi naisparien lasten asema määritellä laissa. Samoin *Seta ry* ja *Trasek ry* katsovat, että lain nimi olisi johdonmukaista muuttaa vanhemmuuslaiksi ja vanhemmuutta koskevan terminologian sukupuolittuneisuutta olisi tarkoituksenmukaisesti purkaa. Lain nimen muutos ei kuitenkaan ole välttämätön edellytys äitiyttä koskevien säännösten ottamiselle lakiin. Myös *Suomen Kätilöliitto ry* katsoo, että lain nimi tulisi muuttaa isyyksilain sijaan vanhemmuuslaiksi. *Tasa-arvoasiain neuvottelukunta* esittää lainsäädännön myöhemmää kehittämistä silmällä pitäen ajatuksen siitä, että äidin ja isän käsitteistä voitaisiin laissa irtautua ja siirtyä lakiin vanhemmuudesta.

Biologisen vanhemmuuden selvittämistä pidetään monissa lausunnoissa tärkeänä lähtökohtana. *Lastensuojelun Keskusliiton* mukaan koko uudistuksen lähtökohtana tulee olla se, että lapsen todelliset sukulaisuussuhteet selvitetään. Lapsi ei saa joutua aikuisten intressien vuoksi tilanteeseen, jossa häntä koskevat tiedot kätetään tai jätetään selvittämättä aikuisten keskinäisten erimielisyyksien tai ylipäätään muiden henkilöiden intressien vuoksi. Lainsäädäntö ei saa tukea tosiasiallisen tiedon salaamisesta periaatteellisen tai ideologisen tavoitteen toteuttamiseksi. Myös *Suomen Asianajajaliitto* katsoo, että biologinen isyys tulisi pääsääntöisesti selvittää ja vahvistaa aina, kun äiti, lapsi tai biologinen isä haluaa sen selvitetäväksi. Lapsen etu edellyttää, että hänen biologinen isänsä selvitetään, mikäli mahdollista.

Monet katsovat, että vanhemmuuden määritelmiä ja luokkia voisi olla useampia. *Lastensuojelun Keskusliitto* esittää perheiden monimuotoistumisen valossa, tulisiko lapsen edun kannalta isyyden selvittämisessä olla useampia mahdollisia isyyden luokkia. Samoin *Tasa-arvoasiain neuvottelukunta* esittää lainsäädännön myöhemmää kehittämistä silmällä pitäen ajatuksen siitä, että lapsella voisi juridisten vanhempain lisäksi olla sosiaalinen vanhempi tai vanhempia, ja että äidin ja isän käsitteistä voitaisiin laissa irtautua. *Seta ry* ja *Trasek ry* pitävät lapsen edun mukaisena, että hänelle voitaisiin vahvistaa useampia kuin kaksi juridista vanhempaa samanaikaisesti. Näin lapsella voisi olla tapauskohtainen oikeus kaikkiin vanhempiinsa.

Monimuotoiset perheet pitää monia työryhmämietinnön uudistuksista tärkeinä ja hyvinä, mutta pitää muistion keskeisenä puutteena juridisen vanhemmuuden rajaamista vain kahdelle vanhemmalle kerrallaan. Monissa tilanteissa, kuten sateenkaariperheissä, uusperheissä ja sijaisperheissä, olisi lapsen edun mukaista, ettei juridisten vanhempien määrää olisi laissa rajoitettu kahteen. Myös *Sateenkaariperheet ry* katsoo, että työryhmän esityksen yksi suurin puute on vanhemmuuden vahvistamisen mahdollisuus vain kahdelle henkilölle kerrallaan. Monissa perheissä lapsella on jo alusta asti useampia kuin kaksi vanhempaa, ja juridinen suhde kaikkiiin tosiasiallisiin vanhempiin on ainoa tapa varmistaa lapsen oikeus tavata vanhempiaan, saada elatusta kaikilta vanhemmiltaan ja oikeus periä heidät.

Monimuotoiset perheet katsoo, että kaikilla Suomessa syntyvillä lapsilla tulisi lähtökohtaisesti olla tilanne, jossa lapsen juridiset perhesuhteet olisi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa turvattu ja selvitetty. Tämä on lapsen edun mukaista etenkin tilanteissa, joissa

juridisista suhteista ei ole kiistaa. Juridisen vanhemmuuden vahvistamisen tiellä ei tulisi olla ylimääräisiä esteitä, kuten sateenkaariperheiden kohdalla tällä hetkellä on perheen sisäisen adoption prosessi.

Lastensuojelun Keskusliitto pitää isyyden termin käyttöä työryhmän mietinnössä ongelmallisena, sillä termin merkitys vaihtelee eri yhteyksissä ja sitä käytetään niin juridisen kuin biologisen isyyden kuvaamiseksi. Selkeämpää olisikin puhua biologisesta isyydestä ja juridisesta isyydestä. Samoin *Sateenkaariperheet ry* katsoo, että eri isyysmerkitykset (biologinen, juridinen, sosiaalinen) sekoittuvat työryhmän mietinnössä.

Miesjärjestöjen keskusliitto pitää tärkeänä, että lapsella on mahdollisuus olla läheisessä suhteessa molempiin sukupuoliin. Se katsoo myös, että naisilla ja miehillä on yhtäläinen oikeus omaan vanhemmuuteen, mutta sukupuolien erot on myös kestettävä.

3.2 Isyyden toteaminen avioliiton perusteella

Huomattava osa lausunnonantajista kannattaa työryhmän ehdotusta laajentaa isyysolettamaa koskemaan myös tilanteita, joissa aviomies on kuollut ennen lapsen syntymää, mutta sellaiseen aikaan että lapsi on voinut tulla siitetyksi ennen aviomiehen kuolemaa (*ulkoasiainministeriö, Helsingin hovioikeus, Helsingin käräjäoikeus, Pohjanmaan käräjäoikeus, Pohjois-Karjalan käräjäoikeus, Varsinais-Suomen käräjäoikeus, Lapsiasiavaltuutettu, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira), Suomen evankelisluterilainen kirkko, Tampereen kaupunki, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Monimuotoiset perheet, Suomen Asianajajaliitto, Väestöliitto, Väestörekisterikeskus*).

Helsingin hovioikeus katsoo, että muutos vähentäisi tarvetta saattaa selvä asioita tuomioistuimen käsiteltäväksi. Samoin *Väestöliitto* pitää esitystä isyysolettamaa laajentamisesta kannatettavana, sillä se vähentää asiaan liittyviä oikeuskäsittelyitä, mutta ei estä mahdollisen väärän isyysolettamaa poistamista. *Mannerheimin Lastensuojeluliitto* katsoo, että vanhemmat ovat voineet avioitua juuri siitä syystä, että he ovat halunneet turvata äidin ja syntymättömän lapsen aseman. *Monimuotoiset perheet* pitää työryhmän ehdotuksia lapsen kuolemaan liittyvistä lakimuutoksista tarpeellisina, mutta katsoo, että niitä tulisi laajentaa koskemaan myös tilanteita, joissa on lapsi on kuollut kohtuun, ja lakiin tulisi ottaa erillinen maininta kohtukuolemista. *Suomen Asianajajaliitto* katsoo, että isyysolettamaa tulisi tarkistaa tilanteissa, joissa lapsi syntyy avioeron vireilletulon jälkeen. *Väestörekisterikeskus* katsoo, että isyysolettamaa ehdotettu muutos aiheuttaa tarpeen muuttaa väestötietojärjestelmän tietojen ylläpitoa koskevia ohjelmia.

Monet yhtyvät työryhmän kantaan siitä, että isyysolettamaa ole perusteltua laajentaa avopareihin (*ulkoasiainministeriö, Lapsiasiavaltuutettu, Suomen Asianajajaliitto, Mannerheimin Lastensuojeluliitto*). *Mannerheimin Lastensuojeluliitto* katsoo, että pelkästään väestötietojärjestelmän asuminen tietojen perusteella tehtävät olettamat aiheuttaisivat virheitä, joita jouduttaisiin myöhemmin korjamaan, mikä ei olisi lapsen tai muiden

asianosaisten oikeuksien kannalta hyvä ratkaisu. Avioliittoa ei voida määrittellä lainsäädännössä tarkkarajaisesti samaan tapaan kuin avioliitto. *Sateenkaariperheet ry* pitää kuitenkin ongelmallisena, että vanhemmuusolettaman pitämistä lain lähtökohdana perustellaan pelkästään mainitsemalla, että se on maailmalla yleinen käytäntö.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta ehdottaa, että lapsen vanhemmuus pääsääntöisesti vahvistetaan neuvolassa kirjoitetulla asiakirjalla myös avioliitossa. Tunnustaminen neuvolassa vahvistaisi kaikkia isä- ja vanhemmuuteen ja tasapainottaisi naisen ja miehen asemaa lapsen vanhempina. Myös *Miesten tasa-arvo ry* ja *Sateenkaariperheet ry* ehdottavat vanhemmuusolettamasta luopumista. *Sateenkaariperheet ry:n* mukaan vanhemmuus voitaisiin kaikissa tilanteissa vahvistaa henkilökohtaisen ilmoituksen perusteella. *Seta ry* ja *Trasek ry* katsovat, että vanhemmuus tulee voida vahvistaa myös avioliiton ulkopuolella sosiaalisin perustein eikä ainoastaan biologisen siteen perusteella.

3.3 Isyyden selvittäminen

3.3.1 Käyttöalan laajentaminen

Monet lausunnonantajista pitävät isyyden selvittämisen käyttöalan laajentamista koskemaan 15–17-vuotiaita tarpeellisenä uudistuksena (*Helsingin käräjäoikeus, Pohjanmaan käräjäoikeus, Lapsiasiavaltuutettu, Valvira, Suomen evankelisluterilainen kirkko, Tampereen kaupunki, Turun kaupunki, Vantaan kaupunki, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Pelastakaa Lapset ry, Suomen Kätilöliitto ry, Varsinais-Suomen käräjäoikeus, Väestöliitto, Yhteiset Lapsemme ry*). *Valviran* mukaan uudistus selkeyttäisi ja yksinkertaistaisi perheiden toimenpiteitä isyyden tunnustamismenettelyssä. *Helsingin käräjäoikeuden* mukaan 15-vuotiaalla tulee olla mahdollisuus saada tukea isyytensä selvittämiseen lastenvalvojalta täysi-ikäiseksi tuloonsa asti. *Lastenvalvojat ry* pitää lastenvalvojan auttamisvelvollisuuden laajentamista hyvänä ja lapsen sukuasemaa edistävänä uudistuksena myös lakitasolla, sillä monissa kunnissa tämä on ollut jo epävirallinen käytäntö. *Lapsiasiavaltuutettu* ja *Mannerheimin Lastensuojeluliitto* pitävät perusteltuna, että ikäraja on yhdenmukainen lapsen oikeuksien sopimuksen lapsen määrittelyn kanssa. *Väestöliitto* katsoo, että asian mahdollisimman nopea selvittäminen on kaikkien osapuolien etu.

Monet lausunnonantajista pitävät isyyden selvittämisen käyttöalan laajentamista tarpeellisenä uudistuksena myös silloin, kun se koskee aviolapsia ja aviopuolisot pyytävät sitä yhdessä kuuden kuukauden kuluessa lapsen syntymästä (*Helsingin käräjäoikeus, Pohjanmaan käräjäoikeus, Lapsiasiavaltuutettu, Valvira, Terveystieteiden tutkimuskeskus, Suomen evankelisluterilainen kirkko, Espoon kaupunki, Tampereen kaupunki, Vantaan kaupunki, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Pelastakaa Lapset ry, Suomen Kätilöliitto ry, Väestöliitto*). *Valviran* mukaan uudistus selkeyttäisi ja yksinkertaistaisi perheiden toimenpiteitä isyyden tunnustamismenettelyssä. *Mannerheimin Lastensuojeluliitto* ja *Espoon kaupunki* katsovat, että on lapsen edun mukaista, että lapsen alkuperää koskevat

epäselvyydet selvitetään mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. *Lastenvalvojat ry* katsoo, että ehdotetun 4 §:n 2 momentin 3 kohdan mukainen mahdollisuus isyyden selvittämiseen tulisi antaa myös niille vanhemmille, joiden lapsi on tunnustettu ennen syntymää ja maistraatti on vahvistanut tunnustamisen lapsen syntymän jälkeen. Tämä mahdollistaisi ennakkolliseen tunnustamiseen liittyvän 30 päivän peruuttamisoikeuden poistamisen ja asettaisi aviolapset ja tunnustetut lapset yhdenvertaiseen asemaan. *Vantaan kaupunki* pitää lastenvalvojien työmäärän näkökulmasta tärkeänä, että aviolaisten isyyden selvittämistä on rajoitettu esityksessä ehdotetuilla tavoilla.

Osa lausunnonantajista pitää ehdotukseen sisältyvää kuuden kuukauden määräaikaan liittyvän lyhyenä (*Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Tampereen kaupunki*). *Tampereen kaupunki* pitää 6 kuukauden toimintavelvoitetta kohtuuttoman lyhyenä ja ehdottaa sen sijaan 12 kuukauden määräaikaan lapsen syntymästä, jotta äidin tilanne synnytyksen jälkeen on tasaantunut. *Terveysten ja hyvinvoinnin laitos* pitää ehdotusta merkittävänä parannuksena ja avioparien ja avoparien välistä tasa-arvoa edistävänä. Se pitää kuitenkin ehdotettua 6 kuukauden määräaikaan lyhyenä ottaen huomioon elämäntilanteen pienen vauvan kanssa. Tämä määräaika olisi selvintä yhdenmukaistaa kahden vuoden isyyden kumoamisen kannamääräajan kanssa. Myös isyyden kumoamista koskevan hakemuksen määräaika tulisi yhtenäistää tähän samaan kanne-oikeuden määräaikaan. Monet eri ajakaajat ovat omiaan aiheuttamaan sekaannusta.

Suomen Asianajajaliitto katsoo, että biologinen isyys tulisi pääsääntöisesti selvittää ja vahvistaa aina, kun äiti, lapsi tai biologinen isä sen haluaa selvitettyksi. Lapsen etu edellyttää, että hänen biologinen isänsä selvitetään, mikäli mahdollista. *Suomen Asianajajaliitto* katsoo myös, ettei isyyden selvittämisen välttämättä tulisi johtaa biologisen isän ja lapsen kanssakäymiseen, mikä on tarvittaessa harkittava erikseen. Samoin *Sateenkaariperheet ry* katsoo, että olisi syytä selvittää juridisen vanhemmuuden erottamista biologisen vanhemmuuden selvittämisestä. Voi esimerkiksi olla tarpeen ja lapsen edun mukaisesti selvittää lapsen biologinen vanhemmuus ilman, että tarkoituksena on vahvistaa kyseistä henkilöä lapsen juridiseksi vanhemmaksi.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies katsoo, että mietinnössä esitetyn uuden isyyslain 4 §:n perusteluissa saattaisi olla selvyden vuoksi paikallaan tuoda selvemmin esille se, että tieto lastenvalvojalle lapsesta, jonka isyyttä ei ole todettu 2 §:n nojalla, voi tulla myös 15 vuotta täyttäneeltä lapselta itseltään. Apulaisoikeusasiamies katsoo myös, että ehdotuksessa ei ole otettu huomioon sellaista mahdollisuutta, että lastenvalvoja ryhtyisi selvittämään isyyttä 18 vuotta täyttäneen lapsen omasta aloitteesta. Apulaisoikeusasiamies katsoo, että isyyden selvittämistilanne voi olla luonteeltaan erilainen lapsen ollessa täysi-ikäinen kuin pienen lapsen ollessa kyseessä, sillä ensiksi mainitussa lapsen huoltoon, tapaamisoikeuteen ja elatukseen liittyvät kysymykset eivät ole enää ajankohdaisia ja kysymys on näin ollen enemmän identiteettiin ja alkuperään liittyvästä tiedon tarpeesta. Olosuhteet voisivat tässä tilanteessa olla otollisemmat vapaaehtoiselle tunnustamismenettelylle. Lisäksi Apulaisoikeusasiamies nostaa esille lapsen oman tahdon kunnioittamisen ja katsoo, että vanhemmat voivat jättää biologisen alkuperän selvittämisen myös lapsen oman harkinnan varaan, ja lapsen saadessa 18 vuotta täytettyään oikeuden tietää biologisesta isästään aloiteoikeus isyyden selvittämisestä lastenvalvojan toimesta tulisi jättää tällöinkin lapsen oman harkinnan varaan. Apulaisoikeusasiamies pitää lapsen aloiteoikeuden katkeamista 18 vuoden ikään kohtuuttomana ja asettaa huoltajan

tahdon isyyden selvittämisestä lapsen oman tahdon edelle. Apulaisoikeusasiamies ei näe perustetta sille, että lapsen aloiteoikeutta on rajoitettu mutta mahdollisen isän aloiteoikeutta ei.

Lapsiasiavaltuutettu ehdottaa isyyden selvittämiseksi käytävien neuvottelujen osalta (ehdotettu 6 §), että säännökseen tai yksityiskohtaisiin perusteluihin lisättäisiin maininta myös 15 vuotta nuoremman lapsen mielipiteen selvittämisestä.

Pohjois-Karjalan kärjäoikeus kannattaa työryhmän mietinnössä esitettyjä muutoksia koskien isyyden selvittämistä (4-12 §). *Pohjanmaan kärjäoikeus* kannattaa mahdollisuutta aloittaa isyyden selvittämisen jo ennen lapsen syntymää 4 §:n 3 momentissa ehdotetulla tavalla.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies katsoo isyyden selvittämisen menettelyyn liittyvää kuulemistä koskien, että mietinnössä ehdotetun säännöksen soveltamisen kannalta voisi olla selventävää lisätä perusteluihin, miksi kysymys ei ole hallintolain 34 §:ssä tarkoitusta kuulemisesta (josta sosiaalihuollossa ja erityisesti lastensuojelua koskevassa päätöksenteossa yleensä on kyse) erityisesti siitä näkökulmasta, milloin ehdotuksen 17 §:ssä mainittujen tahojen kuuleminen voitaisiin jättää toimittamatta.

3.3.2 Äidin vastustusoikeus

Monet kannattavat äidin vastustusoikeudesta luopumista (*sosiaali- ja terveysministeriö, Tasa-arvoasiain neuvottelukunta, Espoon kärjäoikeus, Helsingin kärjäoikeus, Keski-Suomen kärjäoikeus, Tasa-arvovaltuutettu, Lapsiasiavaltuutettu, Valvira, Suomen evankelisluterilainen kirkko, Helsingin kaupunki, Tampereen kaupunki, Vantaan kaupunki, Lastensuojelun Keskusliitto, Lastenvalvojat ry, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Miesten tasa-arvo ry, Pelastakaa Lapset ry, Suomen Asianajajaliitto, Väestöliitto, Yhteiset Lapsemme ry*). *Mannerheimin Lastensuojeluliitto* pitää nykyisin äidillä olevaa vastustusoikeutta ongelmana suhteessa lapsen oikeuteen tuntea vanhempansa ja tasavertaisen vanhemmuuden kannalta. *Lapsiasiavaltuutettu* katsoo, että kyseessä on tärkeä muutos, joka vahvistaa lapsen oikeutta tuntea isänsä. *Vantaan kaupungin* mukaan äidin vastustusoikeuden poistaminen on oikea viesti siitä, että pääsääntöisesti isyyden selvittäminen on lapsen edun mukaista. *Väestöliitto* pitää ehdotusta perusteltuna lapsen oikeuksien näkökulmasta, mutta muutos edellyttää, että lastenvalvojia koulutetaan käsittelemään äitejä näissä tilanteissa asian edellyttämällä hi enotunteisuudella ja huomauttavalla tavalla. *Yhteiset Lapsemme ry* katsoo, että uudistus muun muassa edistää mahdollisuutta biologisen isän mielipiteen huomioimiseen esimerkiksi tilanteissa, joissa äiti on tekemässä päätöstä lapsen luovuttamisesta adoptioon. *Espoon kärjäoikeus* pitää ehdotusta lapsen kannalta hyvänä, mutta katsoo, että muutos saattaa jonkin verran lisätä kärjäoikeudessa käsiteltävien asioiden määrää.

Osa vastustusoikeudesta luopumista kannattavista katsoo, että selvityksen tulisi kuitenkin olla keskeytettävissä. *Sosiaali- ja terveysministeriön, Tasa-arvovaltuutetun ja Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan* mukaan lastenvalvojalla tulisi kuitenkin olla mahdollisuus

keskeyttää isyyden selvittämisen paitsi lapsen edun niin vaatiessa, myös äidin hyvinvoinnin tai turvallisuuden ollessa uhattuna. *Lastenvalvojat ry* pitää hyvänä, että lastenvalvojalle jää harkinnanmahdollisuus selvittämisen keskeyttämisessä. *Helsingin käräjäoikeus* puolestaan katsoo, että ehdotetun 10 §:n 2 momentin 3 kohdan oikeusturvakeino, jonka mukaan lastenvalvoja voi keskeyttää isyyden selvittämisen, kattaneen ne perusteet, joilla äidin kieltäytymisoikeutta on nykyisessä laissa perusteltu.

Jotkut puolestaan pitävät ongelman allisena työryhmän ehdotusta poistaa kokonaan äidin vastustusoikeus isyyden selvittämisen (*Monimuotoiset perheet*, *Naisjärjestöjen Keskusliitto ry*, *Naisjärjestöt yhteistyössä NYTKIS ry*, *Seta ry* ja *Trasek ry*, *Suomen Kättilöliitto ry*, *Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry*). *Monimuotoiset perheet* katsoo, että tämä saattaa vaarantaa äidin ja lapsen turvallisuuden. *Naisjärjestöjen Keskusliitto ry* katsoo, että yleisesti on lapsen edun mukaista selvittää hänen isänsä, mutta laissa on oltava mahdollisuus siihen, että äiti kieltää isyyden selvittämisen jatkamisen, mikäli lapsi on saanut alkunsa seksuaalisen väkivallan seurauksena. *Naisjärjestöt yhteistyössä NYTKIS ry* katsoo, ettei työryhmämietinnössä ole tässä yhteydessä riittävästi tarkasteltu seksuaalisen väkivallan merkitystä. Lisäksi *Naisjärjestöt yhteistyössä NYTKIS ry* katsoo, että Suomessa vallitsee nykyisin yleinen väärin käsitys siitä, että nykyinen lainkohta antaisi naiselle mahdollisuuden estää lapsen mahdollista isää vaatimasta oikeuksistaan, vaikka tosiasiaa selvityksen keskeyttämisen koskee tapauksia, joissa synnyttänyt nainen tai kukaan mies ei ole ilmaissut kiinnostusta nimetä lapselle isää. *Seta ry* ja *Trasek ry* katsovat, ettei työryhmä ole huominnut, että merkittävä osa tapauksista, joissa äiti vastustaa isyyden selvittämistä, koskee naisparien ja itsellisten naisten tilanteita, joissa biologinen sukusolujen luovuttaja ei ole millään lailla tarkoitettu tai halua isäksi. Näissä tilanteissa luovuttajan vahvistaminen isäksi olisi lapsen edun vastaista ja vastoin tavoitetta suojella perheyksikköä. Lisäksi tilanteissa, joissa äidin hyvinvointi on uhattuna, tulisi lastenvalvojan *Seta ry:n* ja *Trasek ry:n* mukaan voida keskeyttää selvittämisen. *Suomen Kättilöliitto ry* pitää huolenaiheena sitä, että äidin keino suojella lasta ja itseään esimerkiksi väkivaltaiselta mieheltä otetaan juridisesti pois. Mikäli muutos otetaan lakiin, tulisi lastenvalvojan vastuuta selvityksen keskeyttämisessä korostaa tällaisissa tapauksissa. *Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry* katsoo, että mikäli äidin vastustusoikeuden säilyttäminen ennallaan ei ole mahdollista, selvittäminen voitaisiin vaatia myöhennettäväksi tarvittaessa perustellusta syystä.

Osa lausujista pohtii muutoksen kiertämismahdollisuuksia. *Lastenvalvojat ry* pohtii, kehitetäänkö ennen pitkää uusi tapa vastustaa isyyden selvittämistä, kun lakiehdotuksessa ei ole pakotteita isyyden vahvistamisen mahdollistumiseksi. *Turun kaupunki* katsoo, että koska äitiä ei voida velvoittaa antamaan tietojansa, hän voi epäsuorasti edelleen estää isyyden selvittämisen.

Lausunnoissa tuodaan esiin myös lapsen mielipiteeseen liittyviä näkökohtia. *Lapsiasiavaltuutettu* pitää tärkeänä, että tuotaisiin selkeämmin esille lapsen oikeus ilmaista mielipiteensä ja saada se huomioon otetuksi. Isyyden selvittämisen keskeyttämisen osalta *Lapsiasiavaltuutettu* katsoo, että lastenvalvojan tulisi aina myös arvioida, onko tarpeen ja mahdollista selvittää alle 15-vuotiaan mielipide ja huomioida se lapsen iän ja kehitystason mukaisesti päätöstä tehtäessä. Selkein ratkaisu tähän olisi säätää asiasta erillisessä momentissaan. Lisäksi 10 §:ää tulisi täsmentää 16 §:ää vastaavasti siltä osin, että selvittämisen keskeyttämispäätökselle tulisi olla 15 vuotta täyttäneen lapsen hyväksynnän

paitsi, jos lapsi ei m ielenterveyden häiriön, kehitysvammaisuuden tai m uun vastaavan syyn vuoksi kykene ymmärtämään asian merkitystä. Lastenvalvojan tulisi *Lapsiasiavaltuutetun* mukaan antaa lapselle riittävästi ja oike alla tavalla tietoa asiasta ja sen vaikutuksista, ja tämä velvollisuus tulisi kirjata lakiin. *Mannerheimin Lastensuojeluliitto* toteaa, että myös alle 15 vuotta täyttäneen lapsen mielipide on huom ioitava asiassa ja alle 15-vuotiaan lapsen näkemysten huomioon ottamisesta tulee sisällyttää säännös lakiin.

Lastensuojelun Keskusliiton mukaan ehdotetun 9 §:n toisessa momentissa annettu mahdollisuus vanajan oikeudenomistajille estää geneettisen selvityksen tekeminen ei ole perusteltua ottaen huomioon lapsen intressi saada tietää tosiasiallinen isänsä.

Lastenvalvojan pyytäm än lääketieteellisen selvityksen osalta *Turun kaupunki* katsoo, ettei siirtämisaikalausuntoja ole pyydetty enää vuosiin, vaan on katso ttu oikeusgeneettisen tutkimuksen tuovan riittävän selvyyden isydestä. Neuvolassa suoritettavaa ultraäänitutkimusta voitaneen pitää yhtenä lääketieteellisenä asiantuntijalausuntona.

3.3.3 Isyyden selvittämisen toimeenpanija eräissä tapauksissa

Isyyden selvittämisestä huolehtivan lastenvalvojan osalta *Suomen Asianajajaliitto* esittää täsmennyksenä, että isyyden selvittämisen aloittanut lastenvalvoja saattaa selvittämisen myös loppuun. Tämä ehkäisisi mahdollisista toistuvista muuttamisista johtuvia asioiden siirtämissä ja pitkäaikaisissa, joihin nykyinen vi ka-apusäännös ei ole auttanut. Tilanteissa, joissa isä ei tiedä äidin asuinkuntaa, isyys tulisi voida tunnustaa Helsingin kaupungin lastenvalvojalle. Asianajajaliiton mukaan miehelle, joka kokee olevansa lapsen isä, tulisi turvata mahdollisuus tunnustaa lapsi tai ainakin viipymättä saada lapsesta riittävät yksilöintiedot tunnustamista varten. Myös *Turun kaupunki* katsoo, että isyyden selvittämisestä vastaavan lastenvalvojan tulisi olla kaikkien asianosaisten tiedossa äidin muuttaessa prosessin aikana toiselle paikkakunnalle.

3.3.4 Tiedonsaantioikeudet

Osassa lausuntoja nostetaan esiin myös isyyden selvittämisen tiedonsaantioikeuksiin liittyviä näkökohtia. *Turun kaupunki* katsoo, että lakiehdotuksen mukaista lastenvalvojan tiedonsaantioikeutta tulisi laajentaa kattamaan myös muut henkilöt ja tahot, jotka voivat antaa tietoja isyyttä koskevista seikoista. Käytännössä yhteydenotossa tulee käyttää harkintaa. Mikäli mies ei tulekaan kyseeseen lapsen isänä, olisi viranomaisen yhteydenotto ollut aiheeton. *Varsinais-Suomen käräjäoikeus* katsoo ehdotetun 11 §:n osalta, että tiedonsaantioikeus saattaa aiheuttaa ongelmia, jos isyyden selvittämisspöytäkirja sisältää hyvin arkaluonteisia toista asianosaista koskevia tietoja.

3.4 Isyyden tunnustaminen

3.4.1 Yleistä

Tunnustamisen terminologiaan esitetään lausunnoissa muutosehdotuksia. Tunnustamisen sijaan laissa tulisi *Seta ry:n* ja *Trasek ry:n* mukaan käyttää termiä vahvistaminen. *Tasa-arvoasiain neuvottelukunta* pitää tunnustamisen termiä vanhahtavana ja ennemmin rikosoikeuteen kuuluvana ja suosittelee tilalle samoin termiä vahvistaminen. *Miesjärjestöjen keskusliitto* katsoo, että isyyden tunnustamisen sijaan laissa tulisi käyttää termiä isyyden vahvistaminen, sillä useimmille isyyden vahvistaminen on ennemmin miellyttävä velvollisuus kuin vastentahtoinen tunnustaminen. Samoin *Sateenkaariperheet ry* katsoo, että lakiesityksen terminologiaa olisi saatu uudistaa rohkeammin kiinnittäen huomiota erityisesti tunnustamisen ja siirtämisen käsitteisiin sekä ehdottaen äitiyden ja isyyden sijaan vanhemmuuden käsitettä. *Sosiaali- ja terveysministeriö* huomauttaa, että 14 §:ssä käytetty termi äitiysneuvonta ei ole virallisessa käytössä ja termi tulisi tarkistaa vastaamaan terveydenhuollossa käytettävää terminologiaa.

Sateenkaariperheet ry katsoo, että isyylain uudistuksen yhteydessä tulisi luopua biologisen periytyvyyden vaatimuksesta isyyden tunnustamisen yhteydessä. Ei-synnyttävän vanhemman pitäisi voida tunnustaa lapsi riippumatta siitä, mikä on hänen biologinen suhteensa lapseen, ja tunnustamisen sijaan olisi hyvä puhua esimerkiksi henkilökohtaisesta selvityksestä, huolenpitoilmoituksesta tai suostumuksesta vanhemmuuteen.

Lapsen syntymän jälkeen tapahtuvan tunnustamisen osalta *Väestörekisterikeskus* katsoo, että työryhmän mietinnöstä jää epäselväksi menettely silloin, kun isyyden tunnustaminen ja äidin hyväksyminen on otettu vastaan maistraatin päällikön tai henkikirjoittajan toimesta maistraatissa. Väestörekisterikeskus kysyy, moneko asia vielä tällöin lastenvalvojan käsiteltäväksi vai voiko maistraatti vahvistaa isyyden suoraan.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos katsoo 17 §:n osalta, että tunnustamisen johdosta järjestettävä kuulemistilaisuus tulisi varata myös alaikäisen äidin huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

Turun kaupunki pitää tunnustamisen osalta parannuksena sitä, että lastenvalvoja voi ajaa kannetta isyyden vahvistamiseksi lapsen puolesta kaikkien alaikäisten lasten kohdalla.

3.4.2 Ennakollisen tunnustamisen mahdollisuus

Monet lausunnonantajista kannattavat ehdotetun isyyden ennakollisen tunnustamisen mahdollisuutta (*Tasa-arvoasiain neuvottelukunta*, *Helsingin käräjäoikeus*, *Hyvinkään käräjäoikeus*, *Pohjanmaan käräjäoikeus*, *Varsinais-Suomen käräjäoikeus*, *Lapsiasiavaltuutettu*, *Suomen evankelisluterilainen kirkko*, *Helsingin maistraatti*, *Itä-Suomen*

aluehallintovirasto, Itä-Suomen maistraatti, Porvoon kaupunki, Lastensuojelun Keskusliitto, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Miesten tasa-arvo ry, Monimuotoiset perheet, Suomen Asianajaliitto, Seta ry ja Trasek ry, Valvira, Väestöliitto, Yhteiset Lapsemme ry).

Ehdotusta kannatetaan useilla eri perusteilla. Keskeinen perustelu ennakkollisen tunnustamismahdollisuuden kannattamiselle on tunnustamismenettelyn yksinkertaistuminen ja helpottuminen. *Lapsiasiavaltuutetun* mukaan ehdotuksella saavutettaisiin riittävän suoraviivainen menettely, jolla kuitenkin ehkäistäisiin vaihtoehtoisesti isyysolettaman käytämisestä kyseisissä tilanteissa aiheutuvat virheet. *Turun kaupunki* pitää ennakkollisen tunnustamisen mahdollisuutta asiakaslähtöisenä ja vanhempien neuvolakäyntiin yhdistyvänä tapahtumana. *Väestöliitto* katsoo, että mahdollisuus helpottaa avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten tunnustamista tilanteissa, joissa ei ole epäselvyyttä, ja on siten kannatettava. *Mannerheimin Lastensuojeluliitto* pitää perheiden kannalta nykyistä joustavampana tapana vahvistaa isyys, jotta ennakkollisen tunnustamisen jälkeen asia etenee viranomaisesteiden ilman vanhempien erillisiä liisätoimenpiteitä lapsen syntymän jälkeen. *Valvira* pitää isyyden tunnustamismenettelyn ajanmukaistamista tarpeellisena uudistuksena, joka selkeyttäisi ja yksinkertaistaisi perheiden toimenpiteitä isyyden tunnustamismenettelyssä silloin, kun lapsi syntyy avioliiton ulkopuolella. *Suomen evankelis-luterilainen kirkko* korostaa avioliiton merkitystä ja yhteiskunnallista asemaa, mutta pitää ennakkollisen tunnustamisen mahdollisuutta perusteltuna.

Niin ikään avio- ja avopariensa tasa-arvoisen aseman edistämistä pidetään tärkeänä perusteena tunnustamismenettelyn uudistamiselle. *Tasa-arvovaltuutetun* mukaan mahdollisuus tunnustaa isyys selvissä tapauksissa jo ennen lapsen syntymää on omiaan tasapainottamaan miehen ja naisen asemaa lapsen vanhempien. *Mannerheimin Lastensuojeluliitto* katsoo, että ehdotus parantaa avoliittoperheiden asemaa. Avoliittoperheet eivät jatkossa joutuisi yksityis- ja perhe-elämän suojaa koskevien perus- ja ihmisoikeuksien kannalta ongelmalliseen sukupuolielämää koskevaan selvittelyyn lastenvalvojan luona. Tunnustaminen tulisi *Seta ry:n* ja *Trasek ry:n* mukaan ulottaa yhdenvertaisesti eri ja samaa sukupuolta olevien vanhempien perheisiin.

Lastenvalvojat ry katsoo, että isyyden tunnustaminen ennen lapsen syntymää tulisi rajata vain yhdessä asuviin vanhempiin, joilla on virallinen yhteinen osoite. Muiden pariskuntien osalta tulee aina lisäksi selvitettäväksi lapsen asumis- ja tapaamis- sekä elatuskysymykset. Terveystietojen hallinta ei voida edellyttää näiden osapuolien hallintaa tai perheoikeuden laajempaa tuntemusta. *Maahanmuuttovirasto* katsoo, että mahdollisuus tunnustaa isyys ennen lapsen syntymää pitäisi rajoittaa tilanteisiin, joissa lapsi syntyy vakiintuneessa avoliitossa elävälle parille, mitä tukee myös se, että tarkoituksena on samalla mahdollistaa syntyvän lapsen yhteishuollosta sopiminen. Vakiintuneen avioliiton merkitys, ainakin vähimmäiskesto, tulisi määrittää selkein kriteerein.

Tunnustamisen ajankohdasta *Lastenvalvojat ry* katsoo, ettei tunnustamista ole tarkoituksenmukaista ottaa vastaan raskauden alkuvaiheessa, vaan asiassa olisi syytä säätää jokin aikaraja. Esimerkkinä *Lastenvalvojat ry* esittää 154 raskauspäivän aikarajan, jolloin neuvolasta saa raskaustodistuksen. Samoin *Porvoon kaupunki* katsoo, että lapsen edun nimissä tulisi määrittää ajankohta, jolloin isyys voitaisiin aikaisintaan tunnustaa, esimerkiksi vasta silloin, kun puolet odotusajasta on kulunut. Raskauden alkuvaiheessa

vanhemmat voivat olla epätietoisia ja valmistautumattomia tilanteeseen. *Sosiaali- ja terveysministeriön* mukaan tunnustamismenettelystä voitaisiin tiedottaa neuvolakäynnin yhteydessä heti raskauden alussa ja tunnustaminen voisi tapahtua esimerkiksi lakisääteisen laajan terveystarkastuksen yhteydessä, joten ylimääräistä käyntiä tunnustamista varten ei tarvittaisi. Menettely myös vapauttaisi lastenvalvojien aikaa muuhun tehtäviin ja muutenkin yksinkertaistaisi kuntatason prosesseja.

Helsingin kaupunki nostaa esiin uulkomaalaistaustaisten ja monikulttuuristen perheiden tilanteen selvittämiseen ja tiedottamiseen liittyvät mahdolliset haasteet. Tällöin vaarana on, että perhe ohjataan tunnustamisasiassa automaattisesti varmuuden vuoksi lastenvalvojalle, mikä sinänsä jo asettaa perheet epätasa-arvoiseen asemaan.

3.4.3 Ennakollisen tunnustamisen peruuttaminen

Osa kannattaa isyyden ennakollisen tunnustamisen perumismahdollisuutta (*Eduskunnan apulaisoikeusasiamies, Miesten tasa-arvo ry, Suomen Asianajajaliitto*). *Eduskunnan apulaisoikeusasiamies* pitää onnistuneena ehdotusta siitä, että ennen lapsen syntymää tunnustettu isyys on myös rajoitetusti peruutettavissa lapsen syntymän jälkeen. *Suomen Asianajajaliitto* kannattaa ennakollisen tunnustamisen määräraajaan rajattua peruuttamismahdollisuutta.

Ehdotus saa osakseen myös kritiikkiä, ja osa katsoo 30 vuorokauden määräajan hidastavan menettelyä. *Väestörekisterikeskus* katsoo, että työryhmän mietinnössä ei ole riittävästi huomioitu sitä tilannetta, jossa isä on tunnustanut isyytensä ennen lapsen syntymää, mutta isyyden vahvistus olisi tarpeen saada jo ennen 30 päivän määräajan umpeutumista. Vanhemmat voivat tarvita syntymätodistuksen, jossa näkyy lapsen isä, esimerkiksi ulkomaan viranomaisia varten. Tapaukset eivät *Väestörekisterikeskuksen* mukaan ole kovin yleisiä mutta kuitenkin toistuvia. Mies voisi esimerkiksi ilmoittaa heti lapsen syntymän jälkeen, ettei tule käyttämään peruuusoikeuttaan, jolloin lastenvalvoja voisi lähettää tunnustamisasiakirjat maistraatille ennen määräajan umpeutumista. *Lastenvalvojat ry:n* mukaan 30 päivän määräaika tunnustamisen peruuttamiselle pitkittäisi selvien isyysasioiden hoitoa ja myös lisäisi lastenvalvojien työn määrää kohtuuttomasti.

Jyväskylän kaupunki katsoo, että ehdotettu järjestely siitä, että asiakirjat lähetetään neuvolasta lastenvalvojalle odottamaan 30 päivän peruuttamisajan päättymistä ennen niiden lähettämistä maistraattiin, lisää byrokratiata ja kunnille tulevia kustannuksia. Kaupunki esittää, että kun lapsen isyys on tunnustettu ennen lapsen syntymää neuvolassa, neuvola lähettäisi asiakirjat suoraan maistraattiin ja maistraatti lähettäisi ilmoitukset lastenvalvojalle vain niiden lasten osalta, joiden tunnustamista ei ole hoidettu ennen lasten syntymää sekä niistä lapsista, joiden osalta on ilmoitettu tunnustamisen peruutuksesta. Kolmen toimijan saumattoman yhteistyön turvaaminen on kaupungin mukaan haastavaa ja voi lisätä virheiden ja sikaannusten mahdollisuutta. Samoin *Porvoon kaupunki* katsoo, että isyysasiakirjat voitaisiin lähettää neuvolasta suoraan maistraattiin. Lastenvalvoja

voisi laatia uudet asiakirjat, m ikäli tunnustettu isyys perutaan 30 päivän sisällä syntymästä. Ehdotettu menettely ja 30 päivän odotusaika olisi jopa nykyistä hitaampi menettelytapa.

Toisaalta 30 vuorokauden määräaika pidetään liian lyhyenä. Vaikka *Tampereen kaupunki* pitää ennakkollista isyyden tunnustamismahdollisuutta lähtökohtaisesti kannatettavana, se ei kuitenkaan pidä ehdotettua 30 vuorokauden peruuttamismahdollisuutta perusteltuna, sillä miehellä on kuitenkin kanteen oikeus isyyden kumoamiseksi ja 30 päivää on liian lyhyt aika lapsen ulkoisten piirteiden havainnointiin.

Informointia tunnustamisen peruuttamismahdollisuudesta pidetään myös tärkeänä. *Helsingin hovioikeuden* mukaan miestä, joka on ehdotettu tunnistamaan isyytensä, on tärkeää informoida pykälän 5 kohdan mukaisesti ennen lapsen syntymää tunnustanut isyytensä, on tärkeää informoida pykälän 5 kohdan mukaisesti peruuttamismahdollisuudesta ja sitä koskevasta määräajasta. Tästä syystä Helsingin hovioikeus esittää tunnustamisen vastaanottavalle kättilölle tai terveydenhoitajalle säädettävää velvollisuutta antaa tunnustamisen yhteydessä miehelle asiaa koskeva informaatio kirjallisessa muodossa. Myös *Hyvinkään käräjäoikeus* katsoo, että neuvonantajalla suoritettavan isyyden tunnustamisen yhteydessä on syytä varmistaa, että tunnustuksen antava henkilö informoidaan menettelyn oikeusvaikutuksista sekä mahdollisuudesta peruuttaa tunnustus. *Lapsiasiavaltuutettu* kannattaa ehdotettua 30 päivän peruuttamisoikeutta mutta korostaa, että tunnustamisen menettelyyn liittyvällä neuvonnalla ja neuvontaa antavan henkilöstön kouluttamisella on pyrittävä varmistamaan, että tunnustamisia peruutettiin vain hyvin harvoin. Myös *Pelastakaa Lapset ry* korostaa tunnustamisen yhteydessä annettavan oikeudellisen neuvonnan ja tiedon merkitystä vanhemmille.

3.4.4 Ennakollisen tunnustamisen vastaanottaja

Osa pitää ennakollisen tunnustamisen mahdollisuuden sijoittamista äitiysneuvolakäynnin yhteyteen onnistuneena ehdotuksena. *Valvira* pitää perheiden kannalta erityisen hyvänä sitä, että isyys on mahdollista tunnustaa ennen lapsen syntymää äitiysneuvolassa. Tämä olisi hyvä myös lastenvalvojien työn kannalta, sillä henkilökohtainen asiointi lastenvalvojien luona vähenisi. *Itä-Suomen aluehallintovirasto* pitää hyvänä ehdotukseen sisältyvää mahdollisuutta isyyden tunnustamiseen äitiysneuvolakäynnin yhteydessä. *Itä-Suomen maistraatti* pitää äitiysneuvolan kättilön tai terveydenhoitajan valintaa isyyden tunnustamisilmoituksen vastaanottajatahoksi perusteltuna. *Eduskunnan apulaisoikeusasiamies* pitää tunnustamismahdollisuuden varaamista äitiysneuvolassa jo ennen lapsen syntymää onnistuneena ehdotuksen, sillä mahdollisuus on tavallisimpia tilanteita ajatellen yksinkertainen ja helppo syntävän lapsen kannalta. *Sosiaali- ja terveysministeriö* pitää mahdollisuutta tunnustaa isyys jo ennen lapsen syntymää kannatettavana ja katsoo, että tehtävä sopii hyvin äitiysneuvolalle, jonka tehtävänä on tukea vanhemmuutta ja vanhempien parisuhdetta. *Mannerheimin Lastensuojeluliitto* yhtyy työryhmän näemykseen siitä, että äitiysneuvolassa ei voida ryhtyä tutkimaan oikeudellisesti epäselviä tai lisänäyttöä vaativia tapauksia, vaan näissä tapauksissa isyys tunnustettaisiin lapsen syntymän jälkeen. Mahdollisuus tunnustaa lapsi vasta syntymän jälkeen on muutoinkin aina käytettävissä vanhempien niin halutessa.

Osa puolestaan kyseenalaistaa äitiysneuvolan tunnustam isen vastaanottavana tahona. *Espoon kaupunki* katsoo, että jos isyys tunnustettaisiin neuvola ssa ennen lapsen syntymää, isyyden selvittäm isen prosessi tulisi piten emään ja joustom ahdollisuus pienen isi. Nykyinen neuvolakäynti on kestoltaan 30–45 minuuttia ja sisällöltään hyvin tiivis. Neuvolakäyntien määrää ei ole m ahdollista lisätä ja sisällön laajentaminen on erittäin haasteellista, eikä neuvoloissa m yöskään ole isyyden tunnustamiseen liittyvää riittävää asiantuntemusta. *Varsinais-Suomen käräjäoikeus* katsoo, että tunnustam is ilmoituksen vastaanottajasta annettu säännös, jonka m ukaan tunnustam islausuma tulee antaa henkilökohtaisesti ja tulevan äidin läsnä ollessa äitiysneuvolassa, saattaa aiheuttaa käytännössä ongelmia ja jopa estää tunnustam isen. *Suomen Kättilöliitto ry* kannattaa eri ja samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuden tunnustam isen mahdollisuutta jo raskauden aikana. *Suomen Kättilöliitto ry* pitää ennakkollisille tunnustamiselle ehdotettua paikkaa kuitenkin toimimattomana, sillä jo nykyisin neuvoloiden työntekijät työskentelevät erittäin suuren työpaineen alla eikä lisäresursointia säästöpainoiden vuoksi ole saatavilla. Kyseisillä työntekijöillä ei Kättilöliiton mukaan m yöskään ole riittävä ko ulutusta asiaan eikä tarvittavia sähköisiä lom akkeita ole olem assa. Kättilöliitto p itää työryhmämietinnössä esitettyjä m ahdollisuuksia tunnustamisen ajankohdasta ja neuvolakäyntien riittä vistä m ääristä vanhem pien tuntemiseksi ris tiriitaisina. Kättilöliitto h aluaa tältä o sin huomauttaa, että perhe- ja synnytysvalmennuksia ei järjestetä neuvoloissa yhteneväisesti ja niissä voi esiintyä runsaastikin vaihtelua.

Tampereen kaupunki py yttää ha rkitsemaan, onko potilaan luottam uksellisen ho itosuhteen turvaamiseksi tarkoituksenmukaista, että neuvolan työntekijä joutuu harkitsemaan oikeudellisesti tunnustam isen asiamukaisuutta ja hyväksyttävyyttä. Myös *Pohjanmaan käräjäoikeus* pitää hoitosuhteen kannalta epäilyttävänä, että ennakkollisen tunnustamisen vastaanottajana olisi äitiysneuvolan kättilö tai terveydenhoitaja, vaikkakin käräjäoikeus pitää ehdotusta useimmissa tapauksissa käytännöllisenä. Käräjäoikeus katsoo, että neuvolan kättilölle tai terveydenhoitajalle mietinnössä ehdotettua oikeudellista painopistettä tulisi siirtää lastenvalvojalle. Samoin *Vantaan kaupunki* huomauttaa, että yhtäältä terveydenhuollon ammattihenkilön salassapitovelvoite ja toisaalta asiakkaan ja työntekijän välinen luottamussuhde joutuisivat ristiriitaan viranomaisvelvoitteiden vuoksi.

Pohjois-Karjalan käräjäoikeus kannattaa työryhmän m ietinnössä esitettyjä m uutoksia koskien isyyden vahvistam ista tunnustam alla muutoin paitsi 14 §:ssä ehdotetun ennakkollisen tunnustamisen osalta. Ennakkollis ta tunnustamismahdollisuutta sinänsä käräjäoikeus kannattaa, mutta ei pidä oikeus turva- ja tarkoituksenmukaisuusnäkökohdat huomioiden perusteltuna menettelytapaa, jossa tunnustamisen ottaa vastaan äitiysneuvolan kättilö tai terveydenhoitaja. Käräjäoikeuden mukaan riittävän tiedon antam inen tunnustamisesta ja lapsen huoltajuudesta sopimisesta kuuluu lastenvalvojien ammattitaitoon, eikä uuden ammattiryhmän kouluttam ista tehtävän edellyttäm ällä tavalla void a pitää tarkoituksenmukaisena.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta katsoo, että ennakkollinen tunnustamismahdollisuus tuo neuvoloiden kättilöille ja terveydenhoitajille tärkeän uuden tehtävän, ja heidän kouluttamisestaan on huolehdittava ja varmistuttava siitä, etteivät he joudu uudessa tehtävässään tuomarin rooliin. Tästä syystä Tasa-arvoasiain neuvottelukunta ehdottaa lain 14 § 3 kohdan muotoilun muuttamista ”on syytä epäillä” muotoon ”on ilm einen syy epäillä”.

Suomen Terveydenhoitajaliitto ry ei pidä mahdollisena siirtää riidatonta isyyden tunnistamista äitiysneuvolan tehtäväksi ilman selkeää terveydenhoidon lisäresursointia, hyvin suunniteltua koulutusta ja isyyden tunnustamisen prosessin kehittämistä.

Myös muiden tahojen katsotaan voivan ottaa vastaan ennakkollinen tunnustaminen. *Varsinais-Suomen käräjäoikeus* ehdottaa lisäksi, että myös syntymän jälkeen tunnustamisen vastaanottavat tahot voisivat vastaanottaa myös ennakkollisen tunnustamisen, mikäli on olemassa este, antaa tunnustamislausuma äitiysneuvolan henkilökunnalle. *Turun kaupunki* katsoo, että isyyden tunnustusta koskeva ilmoitus tulisi voida antaa myös neuvolan lääkärille, jonka luona vanhemmat muutoinkin käyvät. Osan mukaan perheiden erilaisista olosuhteista johtuen ennakkollisen tunnustamisen mahdollisuus tulisi olla myös lastenvalvojien luona (*Tampereen kaupunki, Lastenvalvojat ry*). *Maahanmuuttovirasto* katsoo, että 14 §:ssä esitetty isyyden tunnustamisen menettelyn keveneminen voi aiheuttaa maahantuloa tai maassa oleskelua koskevien ulkomaiden säännösten kiertämistä etenkin, jos ehdotetun lainkohdan ulkopuolelle ei selkeästi rajata oikeudellisesti vaikeiden asioiden ratkaisemista äitiysneuvoloissa. Myös *Lastensuojelun Keskusliitto* pitää tärkeänä, että epäselvissä tai riitaisissa tapauksissa isyyden selvittäminen ja tunnustaminen toimitetaan edelleen lastenvalvojan luona. *Helsingin kaupungin* mukaan myös lastenvalvojalla tulisi olla mahdollisuus tunnustamisen vastaanottamiseen ennen lapsen syntymää poikkeuksellisissa tilanteissa esimerkiksi biologisen isän asuessa ulkomailla jolloin neuvolakäynnit eivät välttämättä ajoitu biologisen isän vierailuajankohtaan. Lisäksi *Jyväskylän kaupunki* katsoo, että uudistuksen yhteydessä lastenvalvojien nimike tulisi vaihtaa esimerkiksi lapsioikeustyöntekijään, sillä nykyinen nimike ei anna oikeaa kuvaa lastenvalvojien tehtävien sisällöstä ja se sekoitetaan usein lastensuojeluun.

Myös sähköisen tunnustamisen menettelyn mahdollisuus nousee esiin monissa lausunnoissa. *Kaakkois-Suomen maistraatti* katsoo, että selvissä isyysasioissa henkilöresurssien säästämiseksi tunnustaminen voitaisiin hoitaa sähköisellä ilmoitusmenettelyllä suoraan maistraattiin. Samoin *Lastenvalvojat ry* katsoo, että mikäli lastenvalvojien työtä halutaan helpottaa ja vapauttaa resursseja vaativampaan työhön, tulisi avoparien lasten isyydet hoitaa kokonaan ilman lastenvalvojaa joko suoraan ilmoituksella maistraattiin tai rekisteröintimenettelyllä tunnustamalla isyyden neuvolakäynnin yhteydessä, josta paperit lähetettäisiin suoraan maistraattiin. *Helsingin kaupunki* kannattaa sähköisten palveluiden valtakunnallista kehittämistä myös isyysasioiden osalta. Asiakkaan tulisi voida selvissä tapauksissa tehdä isyyden tunnustaminen myös sähköisesti. *Lastenvalvojat ry* pitää hämmäntävänä, että ehdotuksessa lastenvalvoja ikään kuin vastaisi kättilön tai terveydenhoitajan työstä antaessaan lausunnon siitä, ettei ole aihetta epäillä tunnustuksen antaneen miehen isyyttä. *Lastenvalvojat ry* katsoo, että ilmoitusmenettely maistraattiin ajaisi saman asian kuin se, että neuvolassa ainoastaan otettaisiin vastaan tunnustaminen.

Vantaan kaupunki kysyy, olisiko isyyden tunnustamisprosessia mahdollista yksinkertaistaa selvissä tapauksissa sähköisen asioinnin keinoin sen sijaan että prosessiin lisätään uusia toimijoita. Isyysasioiden hajauttaminen äitiysneuvoloihin edellyttää uutta tietoteknistä ratkaisua ja tuo huomattavia lisäkustannuksia sekä järjestelmän hankinnasta että jatkossa käytöstä. Lisäksi kaupunkia mietityttää ennakkollisen tunnustamisen kohdalla lapsen yksilöinti, kun ei ole varmaa tietoa syntyvien lasten lukumäärästä, sukupuolesta ja syntymäpäivästä. Samoin kaupunki pohtii lastenvalvojan roolia mahdollisissa tunnustamisen peruuttamistilanteissa.

Tampereen kaupunki ei pidä perusteltuna asiakirjojen siirtämistä neuvolasta lastenvalvojille, sillä tilanteessa, jossa lastenvalvoja ei tapaa perhettä, ei hänellä ole mitään tosiasiallista tarkoitusta isyyden tai yhteishuollon vahvistamisessa. Kaupunki pyytää harkitsemaan, onko maistraattivetoinen isyyden tunnustaminen mahdollista. Se pohtii terveydenhuollon henkilöstön koulutuksen ja erityisosaamisen sekä asiakirjojen postittamisen osalta tietoturvan näkökulmasta, tulisiko tunnustaminen mahdolliseksi mahdollisesti ilmoituksella maistraattiin. Kaupunki pitää ehdotuksen viranomaislähtöisessä mallissa erkanemista perustavana laatuena erona nykyiseen järjestykseen ja sen asianmukaisuutta tulee pohtia lasten oikeuksien näkökulmasta.

Espoon kaupunki kysyy, voisiko lastenvalvoja laatia isyyden selvittämistä koskevan pöytäkirjan silloin, kun tunnustaminen on tapahtunut neuvolassa, lastenvalvoja ei ole lainkaan tavannut lasta tai vanhempia eikä hänellä muutoinkaan olisi käytettävissään tietoja perheestä. Totuusapysymisvelvollisuudesta huolimatta monestakin syystä voisi syntyä tilanteita, joissa esimerkiksi lapsen ulkoisten ominaisuuksien perusteella on ilmeistä, ettei isyytensä tunnustanut mies voi olla lapsen isä, mutta lastenvalvojan laatiman virallisen pöytäkirjan mukaan ei ole ollut syytä epäillä lapsen tunnustaneen miehen isyyttä.

3.4.5 Tunnustamisen vastaanottaja kansainvälisissä tilanteissa

Ulkoasiainministeriö katsoo, että välittömäysperiaate tulisi säilyttää isyyden tunnustamisen pääperiaatteena, mutta tietyissä yksittäistapauksissa tästä voitaisiin poiketa. Ehdotetussa 15 §:ssä, jonka mukaan tunnustamislausuma voitaisiin tietyissä tilanteissa antaa myös vieraan valtion viranomaisen tai toimielimen edessä, laajentaisi tunnustamislausuman vastaanottamiseen oikeutettujen piiriä. Oikeusgeneettistä isyystutkimusta varten otettavan näytteen otto voi isä valvoa myös laissa tarkoitettujen keskusviranomaiset. Ministeriö on tyytyväinen valittuun linjaan, sillä tunnustamislausuman antaminen voi olla ulkomailla hankalaa esimerkiksi pitkien välimatkojen vuoksi. Keskusviranomaisten mahdollisuudet toteuttaa asetettuja tehtäviä kuitenkin vaihtelevat maittäin. Asiassa tulisi hyödyntää viranomaisyhteistyötä näiden käytännön kysymysten osalta.

Tunnustamislausuman antajan henkilöllisyyden selvittämisen osalta *ulkoasiainministeriö* pitää tärkeänä, että se tehtäisiin mahdollisimman luotettavasti virallisella henkilöllisyystodistuksella. Mietinnössä mainittua valtioneuvoston asetusta säädettäessä ministeriö toivoo, että kiinnitettäisiin huomiota siihen, että tunnustamislausuman antajan henkilöllisyys selvitetäisiin riittävän huolellisesti väärinkäytösten estämiseksi, erityisesti laitoman maahantulon järjestämiseksi.

Väestötietokeskus toteaa isyyden vahvistamisen osalta silloin, kun miehen tai äidin henkilöllisyydestä ei pystytä saamaan luotettavaa selvitystä, että mikäli henkilön henkilöllisyyttä ei voida luotettavasti todentaa, hänen tietojansa ei välttämättä voida merkitä väestötietojärjestelmään, mikä voi estää myös isyyden vahvistamisen rekisteröimisen väestötietojärjestelmään. *Maahanmuuttovirasto* katsoo, että 14 §:n 3 momentin 2

kohdassa tarkoitettu henkilöllisyyden luotettava selvittäminen ennen tunnustamisen vastaanottamista olisi avattava tarkemmin esimerkiksi siten, että edellytetään henkilöllisyyden luotettavasti osoittavaa asiakirjaa.

3.4.6 Tunnustaminen lapsen kuoleman jälkeen

Monet pitävät mahdollisuutta tunnustamisessa rajatuissa tapauksissa lapsen kuoleman jälkeen hyvänä ja tarpeellisena (*Helsingin käräjäoikeus, Keski-Suomen käräjäoikeus, Lapsiasiavaltuutettu, Valvira, Väestörekisterikeskus, Suomen evankelisluterilainen kirkko, Helsingin maistraatti, Itä-Suomen maistraatti, Porvoon kaupunki, Tampereen kaupunki, Turun kaupunki, Vantaan kaupunki, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Suomen Asianajaliitto, Suomen Kätilöliitto ry, Väestöliitto*).

Valviran mukaan uudistus on perheiden näkökulmasta isyyden tunnustamisen menettelyä selkeyttävä ja yksinkertainen uudistus. *Itä-Suomen maistraatin* mukaan isyyden vahvistaminen kuolleelle lapselle tuntuu vanhemmista mahdollisesti yhtä tärkeältä kuin normaali isyyden vahvistaminen. Samoin *Porvoon kaupunki* pitää asiaa merkittävänä vanhemmille. *Keski-Suomen käräjäoikeus* katsoo, että ehdotus on sopuissa tuomioistuineläytöksen kehittämistavoitteiden kanssa ja tuomioistuimen tulisi keskittyä vanhempien ja epäselvien asioiden ratkaisemiseen.

Vantaan kaupunki pitää ehdotettua vuoden määräaikaa pitkänä aikana ja katsoo, että lastenvalvojan roolin ja aktiivisuuden osalta kyseisissä tilanteissa tulisi lastenvalvojen kesken sopia yhtenevät käytännöt. *Väestörekisterikeskus* katsoo, että uudistus saattaa aiheuttaa tarpeen muuttaa väestötietojärjestelmän ylläpitoa ja tietojen luovuttamista koskevia ohjelmia, sillä pääperiaatteena on, ettei henkilön kuoleman jälkeen tapahtuneita henkilötietomuutoksia merkitä väestötietojärjestelmään.

Monimuotoiset perheet vaatii muutosta lakiin isyysvapaasta ja erityisvanhempainrahasta lapsen kuoleman jälkeen.

3.5 Miehen oikeudenomistajien suostumus isyyden vahvistamiseksi

Monet lausunnonantajista kannattavat isyyden vahvistamista maistraatissa miehen oikeudenomistajien suostumuksella tilanteissa, joissa mies, jonka osalta toimitettu isyyden selvittäminen ja oikeusgeneettinen isyystutkimus osoittavat olevan avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen isä, on kuollut ennen lapsen syntymää (*Helsingin hovioikeus, Helsingin käräjäoikeus, Pohjois-Karjalan käräjäoikeus, Varsinais-Suomen käräjäoikeus, Pohjanmaan käräjäoikeus, Lapsiasiavaltuutettu, Tampereen kaupunki, Turun*

kaupunki, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Suomen Asianajajaliitto). Helsingin hovioikeus ja Mannerheimin Lastensuojeluliitto katsovat uudistuksen vähentävän tarvetta saattaa selviä asioita tuomioistuimen käsiteltäväksi. Turun kaupunki katsoo ehdotuksen olevan parannus aiempaan ja yksinkertaistavan prosessia.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan ehdotettu muutos yksinkertaistaa prosessia merkittävästi, mikäli tuomari leikkautuu ennen lapsen syntymää kuollessaan miehen isyys voidaan vahvistaa maistraatissa tuomioistuimen sijaan. Isyyslain 9 §:ään tehty lisäys on merkittävä parannus, ja säännösten yksiselitteiseksi noudattamiseksi myös oikeusgeneettisistä isyystutkimuksista annetun lain (378/2005) 16 §:ää tulisi muuttaa vastaavalla tavalla, jotta on selvää, että näyte voidaan ottaa miehestä myös tämän eläessä, esimerkiksi miehen ollessa vakavasti loukkaantunut. Lisäksi näiden pykälien kesken tulisi yhdenmukaistaa oikeudenomistajia, leskeä ja perillisiä koskevat säännökset.

Pohjois-Karjalan kärjäoikeus kysyy kuitenkin, onko oikeudenomistajien antama suostumus tarpeen rinnastaa isyyden tunnustamiseen siten, että kaikkien oikeudenomistajien tulee antaa suostuksensa henkilökohtaisesti. Kirjallista suostumusta voitaisiin pitää riittävänä tahdonilmaisuna, kun vahvistamisen vaikutukset ovat lähes aina oikeudellisia eivätkä henkilökohtaisen suhteen perustavia.

Varsinais-Suomen kärjäoikeus on erimielistä oikeudenkäynnin välttämättömyydestä siinä tapauksessa, että oikeudenomistajien joukossa on muita kuin luonnollisia henkilöitä. Lainkohta edellyttää, että isyyden selvittämisen ja oikeusgeneettinen isyystutkimus osoittavat, että vainaja on lapsen isä eli edellytyksenä on erittäin vahvan näytön olemassaolo. Oikeushenkilöllä ei myöskään yleensä voi olla mitään uutta tai merkityksellistä esitettävää oikeudenkäynnissä isyyden suhteen. Lisäksi estettä ei voi olla sille, että myös oikeushenkilö voisi antaa lainkohdassa tarkoitetun suostumuksen isyyden vahvistamiselle maistraatissa ilman, että asia saatettaisiin oikeudenkäyntiin. Mikäli oikeudenomistajana oleva oikeushenkilö olisi valmis antamaan suostumuksensa isyyden vahvistamiseen, kärjäoikeus pitää esitetynlaisista oikeudenkäyntiä turhana, asiaa pitkittävänä ja asianosaisille tarpeettomia kuluja aiheuttavana.

3.6 Isyyden vahvistaminen maistraatissa

Monet lausunnonantajista kannattavat työryhmän ehdotuksia koskien isyyden vahvistamista maistraatissa (*Pohjois-Karjalan kärjäoikeus*, *Espoon kärjäoikeus*, *Varsinais-Suomen kärjäoikeus*). *Espoon kärjäoikeus* kannattaa riidattomien asioiden siirtämistä muiden viranomaisten käsiteltäväksi, sillä yleisesti on taivottavaa, että kärjäoikeudet keskittyisivät riidattomien asioiden ratkaisemiseen. *Varsinais-Suomen kärjäoikeus* katsoo, että riidattomat isyysasiat on määrittämällä ehdotetulla tavalla syytä siirtää maistraatin käsiteltäväksi. Mietinnössä esitettyä rakennetta ja yksittäisiä säännöksiä pidetään pääosin onnistuneina. *Turun kaupungin* mukaan laissa tulisi määrittellä, miten lastenvalvojan tulee toimia saatuaan tietää, että aviomies ei voi tulla kyseeseen lapsen isänä, esimerkiksi tulisiko lastenvalvojan olla aloitteellinen isyyden selvittämisessä.

Turun kaupunki näkee ehdotetun uudistuksen siitä, et tä isyys voidaan vahvistaa, vaikka miehen tai äidin henkilö llisyyttä tai perhesite itä osoittavat as iakirjat ovat puutteelliset, nopeuttavan ja helpottavan isyyden vahvistam ismenettelyä silloin, kun on epäilyksetön-tä, että mies on lapsen isä ja as iakirjojen saanti on mahdotonta. Myös *Lastenvalvojat ry* pitää isyyden vahvistamisen mahdollisuutta puutteellisista asiakirjoista huolimatta etuna lapsen sukuaseman vahvistamisessa.

Ehdotukseen esitetään kuitenkin täsmennyksiä ja lisäyksiä. *Terveiden ja hyvinvoinnin laitos* katsoo, että v aadittava oikeusgeneettinen isyystutkimus tulisi pe rustelutekstin lisäksi mainita myös lakitekstissä. Jo tta tutkimus saada an tällaisissa tilanteissa suoritettua, ei voida pitää kiinni vaatimuksesta, että näytteenantajan tulee tod istaa henkilöllisyytensä näytteenannon yhteydessä. Maistraatin harkintaan jäävän DNA-tutkimuksen todistusvoiman arvioimisen osalta *Terveiden ja hyvinvoinnin laitos* katsoo, että olisi asianmukaista sopia yhdenmukaisesta alarajasta, jota kaikki maistraatit noudattavat.

Helsingin yliopiston Hjelt-instituutti vertaa ehdotetun isyysl ain 22 § :n edellytyksiä (isyys voidaan vahvistaa, vaikka miehen tai äidin henkilöllisyyttä ja perhesiteitä osoittavat asiakirjat ovat puutteelliset) ja oikeusgeneettisistä isyys tutkimuksista annetun lain ehdotettua 13 §:ää (ennen näyttämistä näytteenantajan on todistettava henkilöllisyytensä) ja kysyy, voiko näyttämistä ottaa henkilöstä, joka ei pysty todistamaan henkilöllisyyttään, vai rajataanko oikeusgeneettiset isyystutkimukset pois isyyden selvittämiskäytännönä näiltä henkilöiltä.

Helsingin hovioikeus huomauttaa lakiehdotuksen 22 §:n ja 20 §:n soveltamisalojen samuotojen laajuuseroista ja katsoo, että säännösten ilmaisujen ristiriita on syytä poistaa jatkovalmistelussa.

Itä-Suomen aluehallintovirasto puoltaa myös isyyden vahvistamisen säilyttämistä maistraattien tehtävänä sekä selvissä että erityistapauksissa. Maistraateilla on asiaan liittyvää osaamista ja tehtävä sopii luontevasti maistraattien tehtäväkenttään. Lisäksi jatkovalmistelussa tulisi huomioida syksyllä 2013 valmistunut Matti Korkealehdon valtiovarainministeriölle laatima selvitys, jossa ehdotetaan maistraattien liittämistä osaksi aluehallintovirastoja, ja mitä vaikutuksia ehdotuksella mahdollisesti toteutuessaan on. *Itä-Suomen aluehallintovirasto* toteaa myös, että maistraattien sähköistä asiointia, asianhallintaa ja arkistointia ollaan kehittämässä vuoteen 2015 jatkuvassa, vielä keskeneräisessä MERP-hankkeessa, jonka yhtenä tavoitteena on isyysasioiden sähköistämisen maistraattien ja kuntien välillä.

Julkiset oikeusavustajat ry pitää sähköisen käsittelyjärjestelmän käyttöönottoon varattua noin vuoden siirtymäaikaan liian lyhyenä ja katsoo, että keskeneräisen järjestelmän käyttöönotto voi johtaa oikeusturvaongelmiin. Myös *Länsi-Suomen maistraatti* katsoo ehdotuksesta selkeästi ilmenevän, että uudistus vaatii lastenvalvojien, neuvoloiden ja maistraattien asiankäsittelyjärjestelmien yhteensovittamista ja pitää tärkeänä, että järjestelmien toimivuus ja soveltuvuus varmistetaan ennen uudistuksen voimaantuloa.

Väestörekisterikeskus katsoo isän kuoleman jälkeen tapahtuvan isyyden vahvistamista isän osalta, että pääperillinen, jonka mukaan henkilön kuoleman jälkeen tapahtuneita perintösuhteiden muutoksia koskevia tietoja ei merkitä väestötietojärjestelmään, ehdotuksen toteuttaminen saattaa aiheuttaa muutoksia väestötietojärjestelmän ylläpitoa ja luovuttamista koskeviin tietoihin.

3.7 Isyyden vahvistamista koskeva oikeudenkäynti

3.7.1 Kanneoikeuden edellytykset

Monet lausunnonantajista kannattavat ehdotusta isänä itseään pitävän miehen kanneoikeuden laajentamisesta (*Helsingin käräjäoikeus*, *Hyvinkään käräjäoikeus*, *Keski-Suomen käräjäoikeus*, *Lapsiasiavaltuutettu*, *Terveysten ja hyvinvoinnin laitos*, *Suomen evankelisluterilainen kirkko*, *Helsingin kaupunki*, *Turun kaupunki*, *Lastensuojelun Keskusliitto*, *Lastenvalvojat ry*, *Mannerheimin Lastensuojeluliitto*, *Miesten tasa-arvo ry*, *Suomen Asianajajaliitto*, *Väestöliitto*). Myös *Espoon käräjäoikeus* pitää miehen kanneoikeuden laajentamista ehdotetulla tavalla kannatettavana.

Lastenvalvojat ry katsoo, että ehdotus parantaa lapsen sukuoikeutta isäänsä nähden ja isänä itseään pitävän miehen varmuutta tilanteissa, jossa oikeusgeneettistä näyttöä ei ole saatu. Kanneoikeuden laajentaminen yllä mainittua *Lastenvalvojat ry:n* mukaan menettelyä nykykäytäntöön verrattuna ja näin vähentää lastenvalvojien työtä. *Miesten tasa-arvo ry:n* mukaan isänä itseään pitävän miehen kanneoikeutta isyyden vahvistamiseksi ja aviomiehen isyyden kumoamiseksi ei tulisi rajoittaa tiukoilla kriteereillä, vaan kanneoikeuden perusteeksi pitäisi riittää se, että isänä itseään pitävä mies kykenee esittämään vakuuttavat todisteet siitä, että hän voi olla lapsen isä. *Suomen Asianajajaliitto* pitää ongelmana käytännön tilanteiden moninaisuutta ja siitä, millaista näyttöä vaatimuksesta tullaan vaatimaan. *Suomen evankelisluterilainen kirkko* pitää ehdotusta kannatettavana.

Pohjois-Karjalan käräjäoikeus kannattaa työryhmän ehdotuksia koskien isyyden vahvistamista tuomioistuimissa. *Pohjois-Karjalan käräjäoikeus* kiinnittää kuitenkin huomiota 31 §:ään ja toteaa, että selkeämpi sana muoto olisi ”Kun isyyden vahvistamista koskeva asia on vireillä toimivaltaisessa tuomioistuimissa, ei saman lapsen isyydyskysymystä saa tutkia toisessa tuomioistuimissa.” Säännös määrittäisi tällöin yksiselitteisesti rinnakkaisen, muttei peräkkäistä toimivaltaa.

Varsinais-Suomen käräjäoikeus pitää ehdotettuja säännöksiä asianmukaisina ja perusteltuina. Miehen kanneoikeuden laajentaminen on perusteltua eikä siitä aiheutuneet käräjäoikeuksille merkittävää työmäärän lisäystä. Myös *Helsingin hovioikeus* kannattaa miehen kanneoikeuden laajentamista työryhmän ehdottamalla tavalla menetinnön jaksoista 4.4.4 ja 5.9 ilmenevistä syistä.

Lapsiasiavaltuutettu muistuttaa, että lastenvalvojan tulisi selvittää äläpsen mielipide isyyden vahvistamisesta oikeudenkäyntiteitse kaikenikäisiä lapsia koskien. Kanneoikeuden rajoituksen osalta *Lapsiasiavaltuutettu* huomauttaa, että olisi edellytettävä, että lapselle annetaan asiasta riittävät tiedot ymmärrettävässä muodossa ja että lapsi kykenee riittävästi ymmärtämään vastustamisen seuraukset.

Helsingin hovioikeuden mukaan ehdotettua säännöstä kanneoikeuden edellytyksistä ja asianosaisista tulisi selkeyttää siirrämmällä 25 §:n 1 momentin viimeinen virke uudeksi 3 momentiksi, sillä säännöksen sijoittaminen lapsen kanneoikeutta koskevaan 1 momenttiin ei ole johdonmukaisessa suhteessa perusteluista ilmenevään tarkoitukseen siitä, että säännöstä on tarkoitus soveltaa myös silloin, kun mies on kantajana. Saman pykälän osalta hovioikeus ei pidä perusteltuna sitä, että miehen kanneoikeus edellyttää sitä, että mies saattaa tulla kyseeseen lapsen isänä. Säännöksen sanamuoto viittaa hovioikeuden mukaan jonkinlaiseen tuomioistuimen viran puolesta tekemään alustavaan avioontantajan isyyden todennäköisyydestä. Edellytys on hovioikeuden mukaan tarkoitukseltaan epäselvä ottaen huomioon, että pykälässä on kysymys nimenomaan kanneoikeuden edellytyksistä eikä kanteen hyväksymisen edellytyksistä, jotka ovat kaksi eri asiaa.

Keski-Suomen käräjäoikeus pitää ehdotettua ilmaisua siitä, että mies saattaa tulla kyseeseen lapsen isänä (25 § 2 momentin 1 kohta) tulkinnanvaraisena ja mahdollisesti epäyhtenäisenä tulkintakäytäntöön johtavana. Viitattu oikeudenkäymiskaaren säännös ei myöskään ole avuksi tulkintatilanteissa. Samoin momentin 2 kohta on käräjäoikeuden mukaan vaikeaselkoisesti muotoiltu.

Helsingin hovioikeuden mukaan miestä on lastenvalvojan tai maistraatin päätöksen yhteydessä tärkeää informoida 26 §:n 2 momentin mukaisesti kanneajasta, jotta vältyttäisiin tilanteilta, joissa mies myöhemmin vetoaa siihen, ettei tiennyt kanneajasta. Hovioikeus esittää lastenvalvojalle ja maistraatille säädettävää velvollisuutta antaa päätöksen yhteydessä miehelle kirjallisesti tieto kanneajasta.

Monet pitävät äidin vastustusoikeudesta luopumista isyyden vahvistamisesta koskevassa oikeudenkäynnissä hyvänä ja tarpeellisena uudistuksena (*sosiaali- ja terveysministeriö, Tasa-arvoasiain neuvottelukunta, Helsingin käräjäoikeus, Keski-Suomen käräjäoikeus, Valvira, Suomen evankelisluterilainen kirkko, Helsingin kaupunki, Tampereen kaupunki, Vantaan kaupunki, Lastensuojelun Keskusliitto, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Miesten tasa-arvo ry, Suomen Asianajajaliitto*).

3.7.2 Vastaajaksi haastaminen

Espoon käräjäoikeus, Helsingin käräjäoikeus ja *Lastenvalvojat ry* kannattavat ehdotettuun 28 §:ään sisältyvää mahdollisuutta siitä, ettei kaikkia miehiä, joiden voidaan olettaa olevan lapsen isä, tarvitse haastaa samaan oikeudenkäyntiin. *Helsingin käräjäoikeus* katsoo, että nykyisillä tutkimusmenetelmillä voidaan luotettavasti sulkea pois yksittäisen miehen isyys ja toisaalta esittää erittäin vahva näyttö toisen miehen isyydestä ilman

näytön keskinäistä vertailua, ja asianosaisten oikeusturvanäkökohdat ja isyyden oikeudellinen arviointi eivät enää välttämättä edellytä kanteiden nostamista kaikkia miehiä vastaan ja kanteiden käsittelemistä yhdessä.

3.7.3 Yleisiä huomioita isyyden vahvistamista koskevasta oikeudenkäynnistä

Kanneoikeuden edellytyksiin ja vastaajaksi haastamiseen liittyvien näkökohtien lisäksi lausunnoissa esitetään yleisiä huomioita isyyden vahvistamista koskevasta oikeudenkäynnistä. *Lastenvalvojat ry* katsoo uudistuksen helpottavan isyysasian hoitoa oikeudessa. *Pohjanmaan kärjäoikeus* kannattaa ehdotusta, jonka mukaan tuomioistuimella on laissa säädetty velvollisuus kuulla lastenvalvojaa isyyden vahvistamisasiassa sekä 28 §:n 3 momentin ehdotusta muiden miesten haastamisesta vastaajiksi. *Helsingin kärjäoikeus* puoltaa ehdotuksen 30 §:n edellytystä siitä, että kantaja liittyy haastehakemuksensa isyyden selvittämiseksi laaditun pöytäkirjan, mikäli pöytäkirja on lain mukaan tullut tehdä. *Lastenvalvojat ry* pitää tärkeänä, että lapsella on oikeus saada korvauksetta oikeusapua ilman erillistä oikeusapupäätöstä. Tämä vähentää myös lastenvalvojien työtä ja helpottaa isyysasian hoitamista oikeudessa. *Espoon kärjäoikeuden* mukaan tiedoksiannossa esiintyy joskus ongelmia, ja vaikka niitä ei voidakaan säännöksillä poistaa, on tarpeen säilyttää mahdollisuus erityisestä syystä toimittaa tiedoksianto kuuluttamalla.

3.8 Isyyden kumoaminen

Monet kannattavat isänä itseään pitävälle miehelle ehdotettua rajoitettua kanneoikeutta äidin aviomiehen isyyden kumoamiseksi (*sosiaali- ja terveysministeriö, Tasa-arvoasiain neuvottelukunta, Varsinais-Suomen kärjäoikeus, Pohjanmaan kärjäoikeus, Tasa-arvovaltuutettu, Lapsiasiavaltuutettu, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Suomen evankelis-luterilainen kirkko, Vantaan kaupunki, Lastensuojelun Keskusliitto, Lastenvalvojat ry, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Miesten tasa-arvo ry*). Myös *Espoon kärjäoikeus* pitää miehen kanneoikeuden laajentamista ehdotetulla tavalla kannattavana.

Turun kaupunki katsoo, että lapsen etu tulee ottaa huomioon kanteen edellytyksiä äidin aviomiehen isyyden kumoamiseksi arvioidessa, kuten ehdotuksessa on todettu. *Mannerheimin Lastensuojeluliitto* korostaa aviomiehen isyyden kumoamisessa lapsen edun mukaista tilanteen kokonaistarkastelua. *Suomen evankelis-luterilainen kirkko* pitää ehdotusta kannatettavana, jos sillä turvataan lapsen etu ja suojataan muodostunutta perheyttä lapsen ja isän itseään pitävän miehen välillä.

Pohjois-Karjalan käräjäoikeus kannattaa työryhmän mietinnössä esitettyjä muutoksia koskien isyyden kumoamista. *Pohjois-Karjalan käräjäoikeus* pitää erityisen perustelluna, että miehen kanneoikeutta äidin aviomiehen isyyden kumoamiseksi rajoitetaan 38 §:n 2 momentin mukaisella tavalla. *Miesjärjestöjen keskusliitto* katsoo isyyden kumoamiseen liittyen, että lakiehdotuksen kanneoikeuden rajoituksia koskevaan 38 §:n luetteloon tulisi lisätä neljänneksi kohdaksi ”on painavia perusteita olettaa, että kantaja ja lapsen äiti ovat tapaillleet hedelmöityksen aikaan” ja että kysymyksen luettelon kohdat tulisi ja-sanan sijaan erotella sanalla tai.

Keski-Suomen käräjäoikeus kiinnittää huomiota ehdotetun 38 §:n 2 momentin avoimiin määritelmiin, kuten ”osallistunut lapsen hoitoon” sekä ”perheyhteyteen rinnastettava suhde”, jotka ovat omiaan aiheuttamaan eroja tuomioistuinten soveltamiskäytännöissä, ja kehottaa täsmentämään niitä joko perusteluissa tai laissa. Lisäksi *Keski-Suomen käräjäoikeus* kysyy, mikä on 3 kohdan edellytyksen ”tuomioistuin arvioi kanteen nostamisen olevan lapsen edun mukainen” tosiasiallinen merkitys erillisenä 1 ja 2 kohdista.

Väestöliitto katsoo, että sosiaalisen isyysuhteen ja perhe-elämän suojaaminen on edelleen ajanmukaista eikä isänä itseään pitävän miehen mahdollisuutta riitauttaa aviomiehen isyys tule merkittävästi muuttaa. *Väestöliitto* katsoo kuitenkin, että eräissä tarkasti määritellyissä erityistapauksissa isänä itseään pitävän miehen riitautusoikeutta voidaan laajentaa, kuten esityksessä mainitussa tilanteessa, jossa äidin ja aviomiehen välit ovat rikkoutuneet, aviomies ei asu eikä lapsen syntymän jälkeen ole asunut yhdessä lapsen kanssa eikä hänen välilleen muutoinkaan ole muodostunut lapsen ja vanhemman suhdetta. Tämän tulisi kuitenkin *Väestöliiton* mukaan olla yksittäinen poikkeustapaus.

Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että tilanteiden monimuotoisuuden vuoksi lapsen edun tilannekohtainen arviointi on paikallaan ja tämä edellyttää myös lapsen mielipiteen selvittämistä. *Lapsiasiavaltuutettu* ehdottaa, että 38 §:ään lisätään edellytys lapsen mielipiteen selvittämisestä lapsen etua arvioitaessa. Lisäksi *Lapsiasiavaltuutettu* huomauttaa, että kanneoikeuden antaminen 15 vuotta täyttäneelle lapselle itseelleen edellyttää, että lapsi kykenee riittävästi ymmärtämään kanneoikeuden käyttämisen seuraukset.

Kanneoikeutta kannattavista osa katsoo kuitenkin, että sille on asetettu liikaa edellytyksiä. *Lastensuojelun Keskusliiton* mukaan sääntely äidin aviomiehen isyyden kumoamiseksi ei mene riittävän pitkälle. Se katsoo, että kun vahvistetun isyyden tulee vastata tosiasiallista sukulaisuussuhdetta, tulisi kanteen nostamiselle asetettujen kriteerien vastata nykyisten isyyden selvittämiseen käytettävissä olevien keinojen tasoa eikä luoda esteitä isyyden selvittämiseksi. Lastensuojelun Keskusliiton mukaan syntyvän lapsen tosiasiallisten sukulaisuussuhteiden selvittämisen estämisen mahdollisesti vallitsevan osapuolten aiemman perheyhteyden suojelemiseksi ei ole hyväksyttävää vaan saattaa lapsen välikappaleeksi muiden ihmisten oletetun suojelun vuoksi. On löydettävä mahdollisuus selvittää lapsen tosiasiallinen biologinen isä, vaikka lapsen huoltojärjestelyt ratkaistaisiinkin erikseen. Myös *Suomen Asianajajaliitto* katsoo, että mahdollisuus aviomiehen isyyden kumoamiseen on oikea kehityssuunta, mutta ei ehkä riittävä uudistus. Sosiaalista isyyttä ja sosiaalista perhettä suojataan nykyllaissäänkin pitkälle. Miehelle annettavan kanneoikeuden tulisi olla laajempi huomioiden sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen ja lapsen oikeus tietää isänsä. Biologisen isyyden vahvistaminen ei tarkoittaisi automaattisesti muiden oikeuksien vahvistamista. *Lastenvalvojat ry* kan-

nattaa isänä itseään pitävän miehen kanneoikeutta äidin aviomiehen isyyden kumoamiseksi ilman reunaehtoja eli ilman edellytystä yhdessä asumisesta tai osallistumisesta lapsen hoitoon, ja lisäksi samaa puolletaan myös tunnustetun lapsen osalta. Myös *Terveyden ja hyvinvoinnin laitos* pitää ehdotettua uudistusta vaikeasti käytettävänä, koska kanteen nostamiselle on asetettu monenlaisia ehtoja. Tuomioistuimen arvio kanteen lapsen edun mukaisuudesta voisi yksistään olla riittävä.

Varsinais-Suomen kärjäoikeus katsoo, että työryhmän mietinnössä esitetyt epäkohdat ovat relevantteja ja saattavat hyvinkin tulla käytännössä ajankohtaisiksi. Lisäksi kärjäoikeus pitää 38 §:n 3 momentin ilmaisua ”selittänyt lapsen omakseen” vanhahtavana ja nykyielelle vieraana ja ehdottaa tilalle ilmaisua ”ilmoittanut lapsen omakseen”. Kärjäoikeus kannattaa kumoamiskanteen rajoituksen poistamista myös siltä osin kuin äiti ja aviomies ovat kuolleet.

Helsingin hovioikeus katsoo 38 §:n 2 momentin osalta, että pykälän sanamuoto ja perustelut eivät täysin vastaa toisiaan ja että perusteluista olisi asianmukaista täsmentää. Pykälän perusteluissa käytetystä ilmaisusta huolimatta säännöksen lienee tarkoitus sanamuotonsa mukaisesti koskea vain lakiehdotuksen 2 §:n 1 momentissa ja 2 momentin jälkimmäisessä virkkeessä tarkoitettuja tilanteita eikä 2 §:n 2 momentin ensimmäisessä virkkeessä tarkoitettuja tilanteita. Lisäksi pykälän 2 momentin 3 kohdan osalta hovioikeus katsoo, että mikäli lakiin katsotaan tarpeelliseksi ottaa niin harkinnanvarainen kanneoikeuden edellytys kuin arvio siitä, että kanteen nostaminen on lapsen edun mukaista, säännöksen tarkoitusta tulisi selostaa perusteluissa seikkaperäisemmin. Ehdotetun 40 §:n osalta hovioikeus esittää jatkovalmistelussa harkittavaksi, olisiko käytännössä mahdollisesti esille tulla via poikkeustilanteita ajatellen sääntelyn joustavuutta perusteltua lisäten, että 2 momentin kanneaika koskeva poikkeusmahdollisuus koskisi myös 3 momentissa säänneltyjä tilanteita.

Tampereen kaupunki katsoo, että 38 §:n 2 momentin määritelmä kanneoikeudesta palauttaa isyysoikeudenkäynteihin niin sanotun vapaan todistelun ja erimielisyyden ratkaisemisen esittämisen osapuolien välillä. Sen mukaan ei ole muuta keinoa varmistaa lain edellytyksiä (kuten todentaa tosiasiallista asumista) kuin välitön todistelu, joka ei vastaa lain tarkoitusta siirtyä mahdollisimman pitkälle ai neellista totuutta puoltavan DNA-näytteen käyttöön.

Tampereen kaupunki pitää ehdotusta avioliiton ulkopuolisen miehen kanneoikeudesta moraalisen kannanottona avioliiton ulkopuolisiin suhteisiin. Kaupunki pyytää harkitsemaan, onko tällainen kanneoikeuden rajoittaminen, joka on riippumaton kanneoikeutta käyttävän omasta toiminnasta, ihmisoikeussopimusten mukainen. Koska kumoamiskanteen voi nostaa kiusaamistarkoituksessa, kanneoikeuden rajoja tulisi harkita uudelleen ja harkita sitä, tulisiko kanneoikeus rajata yksin lapsen edun arviointiin. Kaupunki katsoo myös, ettei ole olemassa perustetta sille, että tunnustamisen perusteella vahvistettu isyys ei olisi kumottavissa kolmannen toimesta, jos se oikeus laissa turvataan.

3.9 Kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluvat säännökset

Maahanmuuttovirasto pitää esitettyä muutosta asianmukaisesta. Se katsoo, että vuonna 2010 isyyslain 7 lukuun tehtyjen muutosten vaikutuksia olisi myös hyvä selvittää ja tehdä tässä yhteydessä mahdollisesti tarvittavia korjauksia. Myös *Pohjois-Karjalan kärjäoikeus* kannattaa työryhmän mietinnössä esitettyjä muutoksia koskien Suomen viranomaisten isyyden selvittämistä koskevan toimivallan poissulkemista 45 §:n 3 momentissa säädetyissä tapauksissa. Kansainvälisyksityisoikeudellisiin säännöksiin ehdotettua muutosta kannattaa myös *Varsinais-Suomen kärjäoikeus*.

3.10 Erinäiset säännökset

Varsinais-Suomen kärjäoikeus pitää perusteltuna laajentaa isyyslain 52 §:n soveltamisalaa koskien perättömän lausuman antamista isyysasiassa. *Suomen Asianajajaliitto* esittää harkittavaksi, tulisiko perättömäksi lausumaksi isyysasiassa katsoa myös se, että äiti kiistää isyytensä tunnustaneen miehen isyyden valheellisesti sillä perusteella, ettei hän ole ollut miehen kanssa sukupuoliyhteydessä, sillä tämä tilanne ei ole Asianajajaliiton mukaan täysin harvinaisen.

3.11 Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

3.11.1 Yleistä

Varsinais-Suomen kärjäoikeus yhtyy lausunnossaan voimaantulon osalta työryhmän mietinnössä esitettyyn, eli että lain toimeenpanoon tulee varata riittävästi aikaa, koska ehdotus edellyttää varsin runsaasti organisatorisia muutoksia, ei kuitenkaan tuomioistuinten osalta. Lastenvalvojille, äitiysneuvolille ja maistraateille on tarpeen luoda ehdottoman vaivattomasti ja luotettavasti toimivia asiankäsittelyjärjestelmä. Kärjäoikeus yhtyy myös työryhmän mietintöön siltä osin, että ennen nykyisen isyyslain voimaantuloa syntyneiden lasten kanneoikeutta ja perintöoikeutta koskevat lainsäädännökset, lain 60 §:n 1 ja 2 momentti ja 62 § tulisivat voimaan mahdollisimman pian, mistä aiheutuu kaksipuolainen voimaantulosäännös.

3.11.2 Isyyden vahvistaminen kanteella, kun lapsi on syntynyt ennen 1.10.1976

Monet lausunnonantajista puoltavat ehdotusta, jonka mukaan lapsille, jotka ovat syntyneet ennen nykyisen isyyslain voimaantuloa, annetaan kanneoikeus isyyden vahvistamiseksi isyyslain voimaanpanolaissa asetetusta siirtymäajasta riippumatta (*Espoon käräjäoikeus, Helsingin hovioikeus, Helsingin käräjäoikeus, Keski-Suomen käräjäoikeus, Pohjois-Karjalan käräjäoikeus, Varsinais-Suomen käräjäoikeus, Lapsiasiavaltuutettu, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Suomen evankelis-luterilainen kirkko, Tampereen kaupunki, Turun kaupunki, Lastenvalvojat ry, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Miesten tasa-arvo ry, Pelastakaa Lapset ry, Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry*).

Varsinais-Suomen käräjäoikeus katsoo, että ehdotettu kann eajan palauttaminen on tarpeen, jotta lapset eivät joutuisi keskenään eri asemaan, ja muutos olisi myös oikeustilaa selkiyttävä ja välttämätön ihmisoikeusnäkökulmasta. Käräjäoikeus pitää selkeänä ja perusteltuna ehdotusta, jonka mukaan myös ne, joiden isyyden vahvistamista koskeva kanne on määrääjän umpeutumisen tai miehen kuoleman vuoksi hylätty tai jätetty tutkimatta, voivat nostaa uuden vahvistamiskanteen. Tällöin henkilöt eivät joudu muista poikkeavaan asemaan.

Helsingin käräjäoikeus kannattaa ehdotusta siitä, että aikaisempi tuomioistuinratkaisu ei olisi esteenä kanteen nostamiselle, jos isyys on aikaisemmin jätetty vahvistamatta isyyslain voimaanpanosta annetun lain 7 §:n 2 momentin nojalla eli määrääjän umpeutumisen tai miehen kuoleman johdosta. Käräjäoikeus kuitenkin pitää uuden kanteen nostamismahdollisuutta prosessuaalisesti erikoisena, etenkin kun aiempaa ratkaisua ei ensin poistettaisi. Käräjäoikeus pitää periaatteellisesta ja tuomioistuinratkaisun oikeusvoima vaikutuksen näkökulmasta parempana vaihtoehtona, että aikaisempi ratkaisu ensin puretaan ja poistetaan sekä tämä koskevan poikkeussäännöksen sisällyttämistä ylimääräisiä muutoksenhakukeinoja koskevaan oikeudenkäymiskaaren lukuun.

Helsingin hovioikeuden mukaan muutos on syytä toteuttaa kiireellisesti, jotta lain säädäntö saadaan pikaisesti sopusointuun Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön kanssa. Myös *Terveiden ja hyvinvoinnin laitos* katsoo, että sille tuulien viimeaikaisten yhteydenottojen perusteella uudistukselle on suuri tarve. *Keski-Suomen käräjäoikeus* katsoo, että oikeusvarmuuden ja kansalaisten yhdenvertaisuuden kannalta kannemääräajasta tulisi luopua kokonaan, mutta kiinnittää kuitenkin huomiota kannemäärääjän poistamisen taannehtivaan vaikutukseen, jonka johdosta tulisi kuulla valtiosääntöoikeuden asian tuntijoita. *Lastenvalvojat ry* pitää ehdotusta hyvänä tasa-arvon kannalta ja katsoo, että viime kädessä on kysymys henkilön oikeudesta omaan sukuunsa. *Pohjois-Karjalan käräjäoikeus* pitää ehdotusta kuitenkin lainsäädännöllisesti poikkeuksellisenä ja lähtökohtaisesti ei-toivottavana menettelytapana. *Varsinais-Suomen käräjäoikeus* katsoo oikeusvarmuuden ja yhdenmukaisen kohtelun varmistamiseksi tarpeelliseksi säätää, mikä oikeusvaikutuksia näissä tapauksissa mahdollisesti syn tyvillä isyysuhteilla on.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos katsoo, että haasteeksi voi nousta biologisen isyyden todentaminen, mikäli mahdollinen isä on jo kuollut ja miehen sukulaisia voidaan määrätä isyytutkimukseen vain heidän suostumuksellaan.

3.11.3 Perintöoikeuden rajoittaminen

Niin ikään kannatus ta sa edellä mainitulla perusteella vahvistettuun perhesuhteeseen liittyvän perintöoikeuden rajoittamista koskeva ehdotus, jos perittävä on kuollut ennen kuin kanne isyyden vahvistamiseksi tuli vireille (*Helsingin käräjäoikeus, Pohjanmaan käräjäoikeus, Varsinais-Suomen käräjäoikeus, Lapsiasiavaltuutettu*). *Helsingin käräjäoikeus* kuitenkin katsoo, että ehdotetun 62 §:n 1 momentin viimeisen virkkeen sanamuotoon tulisi selvyiden vuoksi lisätä ”tämän lain nojalla nostettu”, sillä toisaalla ehdotuksessa esitetään kanneoikeutta sen estämättä, että aiemmin asiasta on jo nostettu kanne.

Suomen Asianajajaliitto pitää valintaa siitä, ettei lapselle voida antaa perillisen asemaa tapauksissa, joissa perittävä on kuollut ennen kanteen vireille tuomista, pääsääntöisesti kannatettavana mutta toteaa, että perustellusti toisena vaihtoehtona voitaisiin rajanveto tehdä sen mukaan, onko kuolinpesä kanteen nostohetkellä jo jaettu, jolloin uudella lapsella olisi enimmillään oikeus vain osuuteensa vain olemassa olevista varoista.

Osa katsoo, etteivät ehdotetut rajaukset perintöoikeuteen ole Euroopan ihmisoikeussopimuksen vastaisia, sillä 8 artiklan mukainen perhe-elämän suoja ei turvaa ehdotonta oikeutta periä tai päästä perillisasemaan ja ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä on ollut kysymys vain oikeudesta isään eikä oikeudesta saada perintöä tämän isän jälkeen (*Varsinais-Suomen käräjäoikeus, Pohjois-Karjalan käräjäoikeus, Julkiset oikeusavustajat ry*). *Pohjois-Karjalan käräjäoikeuden* mukaan kanneteitse takautuvalla lainsäädännöllä isyyden vahvistuttaneen asettaminen erilaiseen asemaan suhteessa perittävän muihin lapsiin on muiden lasten omaisuuden suojan ja legitimitien odotusten näkökulmasta perusteltua.

Lähtökohtaisesti *Julkiset oikeusavustajat ry* kannattaa työryhmän ehdotusta perintöoikeuden kytkemisestä lakiosainstituuttiin mutta pohtii kuitenkin, onko poikkeukset huomioiden tarkoitus kehittää lakiosaan verrattavissa olevaa järjestelmää vai käyttää lakiosasäännöt sellaisinaan isyyslakiin otettavat poikkeukset huomioiden. Lakitekstissä tai perusteluissa tulisi ottaa kantaa siihen, väistyykö ehdotettu lakiosaoikeus, mikäli lakiosaoikeusinstituutista tulevaisuudessa luovutaan.

Monet lausunnonantajista pitävät työryhmän ehdotusta perintöoikeuden rajoittamisesta lakiosaan kuitenkin ongelmallisena lasten yhdenvertaisuuden kannalta (*Eduskunnan apulaisoikeusasiamies, Helsingin hovioikeus, Monimuotoiset perheet, Naisjärjestöjen Keskusliitto ry, Suomen Asianajajaliitto, Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry*). *Monimuotoiset perheet* katsoo, että ehdotus perintöoikeuden rajaamisesta ilmentää yhteiskunnan asenteellista suhtautumista avioliiton ulkopuolella syntyneitä lapsia kohtaan. *Suomen Asianajajaliitto* katsoo, että ehdotuksen mukaan ennen ja jälkeen 1.10.1976

syntyneet asetetaan keskenään eri asemaan. *Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry* katsoo, että lainsäätäjät ei saa asettaa lapsia eriarvoiseen perimysasemaan syntyperänsä perusteella.

Pohjois-Karjalan käräjäoikeus ei kannata 62 §:ssä ehdotettua poikkeusmenettelyä ennen 1.10.1976 syntyneiden lasten perintöoikeuden rajoittamisesta heidän lakiosaansa. Käräjäoikeus pitää perustellumpana, että takautuvan kanne-oikeuden perusteella vahvistettava isyys ei muodosta henkilölle lainkaan perintöoikeutta vahvistettavaan isään tai tämän sukulaisiin nähden. Ehdotus johtaisi siihen, että perintökaaren ulkopuolella säädettäisiin merkittävästä poikkeuksesta perintökaaren vakiintuneeseen perimyjärjestykseen, mitä ei voida lainsäädäntöteknisesti pitää hyväksyttävänä.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies pitää nykyistä perus- ja ihmisoikeusperustaa vasten ongelmallisena ehdotusta, jonka mukaan eri henkilöitä voitaisiin kohdella eriarvoisesti sen perusteella, ovatko he syntyneet avioliiton aikana vai avioliiton ulkopuolella. Apulaisoikeusasiamies katsoo, että työryhmän ehdotus, jonka mukaan avioliiton ulkopuolella syntyneiden perintöoikeutta rajoitettaisiin, johtaisi eriarvoiseen kohteluun. Edelleen apulaisoikeusasiamies katsoo, että ehdotuksen mukaan omaisuuden suoja asetetaan yhdenvertaisen kohtelun ja syrjinnänkiellon edelle, mikä on kuitenkin vastoin perusoikeuksien ristiriitatilanteiden ratkaisemista punninnalla, jossa huomioidaan muun muassa suhteellisuusperiaate. Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen mukaan lakiehdotuksen valmistelua tulisi tältä osin jatkaa ja selvittää, onko perus- ja ihmisoikeuksien valossa perusteltua ja hyväksyttävää rajoittaa kanteella isyytensä vahvistuttaneen henkilön perintöoikeutta ja voivatko rajoitukset perustua henkilön syntyperään sekä onko kysymys ratkaistavissa tavalla, joka ei kohtelisi perillisiä eriarvoisesti.

Helsingin hovioikeus katsoo, että tilanteissa, joissa isyys on ehdotetussa 62 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla vahvistettu ja mies on kuollut mutta perinnönjakoa ei ole toimitettu ennen ehdotetun lain voimaantuloa, säännöksen soveltaminen johtaisi siihen, että perillisaseman joissa avuttaneiden henkilöiden perintöoikeutta rajoitettaisiin. Ehdotettu säännös on siten ristiriidassa sen lähtökohdan kanssa, että perilliset saavat välittömästi perittävän kuollessa oikeuden, joka nauhoittaa perustuslain suoja, eikä perinnön jakamista voida pitää tässä suhteessa ratkaisevana ajankohtana. Säännös olisi myös omiaan johtamaan epäselvyyksiin, sillä aina ei ole yksiselitteistä, milloin perinnönjako on katsottava toimitetuksi. Lisäksi säännös synnyttää perinnönjaon osapuolien välille kilpailutilanteen. Näitä esitetyt ongelmat voitaisiin hovi-oikeuden mukaan välttää, jos säännöksen soveltaminen rajattaisiin koskemaan tilanteita, joissa perittävä kuolee ehdotetun lain voimaantulon jälkeen. Ehdotettu säännös on ongelmallinen myös siinä mielessä, että jos käytännössä tuomioistuin ei ole isyyden vahvistaessaan nimittäin viitannut perustuslain mainittuun säännökseen tai ihmisoikeussopimuksen mainittuun määräykseen. Helsingin hovioikeuden mukaan ei voida pitää asianmukaisena, että oikeus perintöön riippuu siitä, millä tavalla tuomioistuin on yksittäistapauksessa perustellut ratkaisunsa.

Helsingin maistraatti katsoo, ettei työryhmän esityksessä oletettu kantaa oikeusvaikutuksiin perimystilanteessa, jossa takautuvalla lainsäädännöllä vahvistetussa isä-lapsisuhteessa lapsi kuolee ilman omia rintaperillisiä. Lisäksi maistraatti toteaa, että mikäli isyyden vahvistamisen oikeusvaikutuksiin tulee esitetyllä tavalla rajoituksia, on tärkeää,

että isäksi v. ahvistetun miehen kuoleman jälkeen maistraatin väestötietojärjestelmästä luovuttamasta otteesta pesänselvittäjä saa yksiselitteisesti tiedon taannehtivasta kanno-oikeudesta johtuvasta rajoitettusta perintöoikeudesta. Tämä edellyttää väestötietojärjestelmään tehtäviä teknisiä muutoksia.

Väestörekisterikeskus katsoo, että sen tietojen käytön kannalta ehdotettu rajoitettu perintöoikeus voi tuoda ongelmia. Sikäli kun halutaan, että perintöoikeuden rajoittamisesta tehdään merkintä väestötietojärjestelmään, tulisi siitä säätää laissa. Merkitsemismahdollisuuden toteuttaminen edellyttää myös järjestelmänmuutoksia, joista aiheutuu myös kustannuksia.

3.12 Äitiyden sääntely

Osa lausunnonantajista pitää hyvänä ja tärkeänä työryhmämietintöön sisältyvää äitiyden sääntelyä koskevaa lukua (*Monimuotoiset perheet, Suomen Asianajajaliitto, Julkiset oikeusavustajat ry*). *Monimuotoiset perheet* katsoo, että äitiyttä koskeva luku on kokonaisuudessaan tärkeä avaus alueella, joka kaipaa pikaista sääntelyä myös Suomessa, sillä esimerkiksi sateenkaariperheisiin syntyvien lasten tilanne on epätasa-arvoinen myös lapsiin verrattuna.

Monet katsovat, että äitiyteen liittyvät määrittelyt tulee kirjata lakiin (*ulkoasiainministeriö, Helsingin käräjäoikeus, Helsingin hovioikeus, Lapsiasiavaltuutettu, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Väestöliitto*). *Helsingin käräjäoikeus* katsoo, että lapsen etu edellyttää lainsäädännön kehittämistä vastaamaan erilaisia parisuhde- ja perhemuotoja. *Helsingin hovioikeus* pitää tarpeellisena, että lakiin otetaan äitiyttä koskevat perussäännökset ja kannattaa työryhmän ehdotusta yleisen äitiyden määrittelyn ottamisesta lakiin.

Lisäksi *Naisjärjestöjen Keskusliitto ry* katsoo, että äitiyden juridisen määrittelyn ja muidenkin kysymysten osalta nousee asioita, joita pitäisi pikaisesti tarkastella lainsäädännön uudistamiseksi. *Varsinais-Suomen käräjäoikeus* katsoo mietinnössä esiin otettujen näkökohtien perusteella, että saattaisi olla perusteltua kehittää äitiyden määräytymistä koskevaa lainsäädäntöä. Sääntely selkiyttäisi oikeudellista tilannetta. Asia lienee kuitenkin käräjäoikeuden mukaan paikallaan selvittää isyyslain muutoksesta erillään ja lähtökohtaisesti vanhemmuuden sääntelyn näkökulmasta.

Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että äitiyden määrittelyn lisääminen lainsäädäntöön on tarpeen, ja sitä ei tulisi rajata ainakaan hedelmöityshoitotilanteissa käytettäväksi. *Mannerheimin Lastensuojeluliitto* pitää lapsen oikeuksien turvaamisen ja tasavertaisen vanhemmuuden kannalta perusteltuna, että sekä isyys että äitiys määriteltäisiin lainsäädännössä. Hedelmöityshoitosten kehittyminen ja perherakenteiden monimuotoistuminen puoltavat äitiyden lainsäädännöllistä määrittelyä. Mannerheimin Lastensuojeluliitto yhtyy työryhmän näkemykseen myös siitä, että äitiyttä koskeva lain säännös on mahdollista kirjoittaa sukupuolineutraalisti siten, että oikeudellinen äitiys ei välttämättä ole sidottu synnyttäjän oikeudelliseen sukupuoleen. *Lapsiasiavaltuutettu* katsoo, että äitiyden sääntelyn osalta lopputuloksena tullee olla selkeä ja kattava lainsäädäntö, jolla voidaan

päästä erilaisilla teknisillä ratkaisulla. Lapsiasiavaltuutetun mukaan ehdotus siitä, että äitiyden määritelmää ei sidota oikeudelliseen sukupuoleen on kannatettava ja edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa. Lapsiasiavaltuutetun mukaan äitiyden määritelmä edellyttää kuitenkin samaa sukupuolta olevien vanhemmuuteen liittyvien ongelmakohtien selvittämistä ja ratkaisemista lapsen edun ensisijaisuus huomioiden. *Mannerheimin Lastensuojeluliitto* esittää, että äidiksi määriteltäisiin henkilö, joka on synnyttänyt lapsen.

Äitiyden sääntelyn osalta kiinnitetään huomiota lapsen aseman turvaamiseen. *Mannerheimin Lastensuojeluliitto* korostaa, että lainsäädännön tulee turvata lapsen asema ja oikeudet hänen perheensä riippumatta. *Lapsiasiavaltuutetun* mukaan lähtökohhtana tulee olla lapsen oikeus vanhempiaan, ei vanhempien oikeus lapseen.

Osa pitää tarpeellisena, että laissa säädettäisiin isyyden vahvistamista ja kumoamista koskevien säännösten analogisesta soveltamisesta äitiyden vahvistamista ja kumoamista koskevissa tilanteissa (*Helsingin hovioikeus, Lapsiasiavaltuutettu, Mannerheimin Lastensuojeluliitto*). *Lapsiasiavaltuutetun* mukaan ehdotus edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa.

Lausunnoissa nousee esiin mahdollisuus vanhemmuuslaista (*Varsinais-Suomen käräjäoikeus, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Yhteiset Lapsemme ry, Väestöliitto*). *Mannerheimin Lastensuojeluliitto* esittää pidemmän aikavälin tavoitteeksi vanhemmuuslain säätämisen. Myös *Yhteiset Lapsemme ry* toteaa äitiyden määrittelyä koskevasta muistiosta, että isyyslain jatkokehittelyä ajatellen olisi ajankohtaista keskustella kokonaisvaltaisesti vanhemmuuslaista. Vanhemmuuslain mahdollisuus nousee lausunnoissa esiin myös muissa yhteyksissä.

Osa lausunnonantajista puolestaan eriyttäisi äitiyttä koskevan sääntelyn isyyslain uudistamisesta. *Pohjois-Karjalan käräjäoikeuden* kantaa tukee se, että sen tietoon ei ole tullut ongelmia, jotka liittyisivät äitiyden määrittämisestä koskevien säännösten puuttumiseen Suomen lainsäädännöstä, ja se, että kansainvälisillä foorumeilla kysymysten osalta tarkastelutyö on vasta alkamassa. *Suomen evankelisluterilainen kirkko* katsoo, ettei äitiyttä koskevaa sääntelyä ole tarkoituksenmukaista kytkeä isyyslain uudistamiseen, vaikka jatkossakin lainsäädäntöä tulee kehittää niin, että lapsen etu turvataan kaikissa olosuhteissa ja muuttuvissa perherakenteissa. *Tampereen kaupunki* pitää isyyslain uudistuksen toteuttamisen varmistamiseksi perusteltuna muun vanhemmuuteen liittyvien seikkojen uudistamisen eriyttämistä, mutta myös nämä muut uudistukset ovat tarpeellisia ja kiireellisiä. *Helsingin käräjäoikeus* katsoo, että äitiyden perussääntöjen puuttumisesta Suomen lainsäädännössä on aiheutunut käytännössä erittäin harvoin ongelmia. Suomalaiset tuomioistuimet eivät kuitenkaan ole välttäneet kansainvälisoikeudellisilta kysymyksiltä ja ovatkin jo joutuneet ottamaan kantaa sijaissynnytykseen liittyviin oikeudellisiin kysymyksiin pohtiesaan muualla valtiossa tapahtuneen sijaissynnytyksen jälkeistä adoptiota ja tästä syystä sääntelylle olisi jo tarvetta.

3.13 Sijaissynnytykset ja kansainväliset kysymykset

Myös sijaissynnytykset ja kansainväliset kysymykset nousevat lausunnoissa esiin. *Hel-singin hovioikeus* yhtyy työryhmän näkemykseen siitä, että oikeudellinen tilanne selkiytyisi, jos lailla säädettäisiin äitiyttä koskevista kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluvista kysymyksistä. Hovioikeuden kokemuksen mukaan myös vieraassa valtiossa äitiydestä annetun päätöksen tunnustamisesta olisi tarpeellista säätää lailla. Äitiyden sääntelyyn liittyvä kansainvälisten kysymysten tarkastelu on olennellinen osa kokonaisuutta ja *Lapsiasiavaltuutettu* pitää tärkeänä, että kansallinen valmistelu aloitetaan mahdollisimman pian sen jälkeen kuin EU:n ja Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssista on käytettävissä riittävässä määrin tuloksia. Äitiyden sääntelyn yhteydessä tulisi määritellä myös sijaissynnytyksiin liittyvät kansalliset ja kansainvälisyksityisoikeudelliset kysymykset. Erityisesti lapsen edun toteutumisen kannalta *Lapsiasiavaltuutettu* pitää tärkeänä, että vanhemmuuteen liittyvä oikeudellinen tilanne olisi kaikilta osin mahdollisimman selkeä.

Julkiset oikeusavustajat ry yhtyy työryhmän näkemykseen siitä, että äitiyden sääntelyyn liittyvä jatkotyö tullee tehdä yhdessä sijaissynnytyksetä koskevan sääntelyn valmistelun kanssa. Asetelmaan liittyy paljon suuria oikeudellisia ja arvopohjaisia kysymyksiä, jotka vaativat laajan valmistelutyön ja paljon yhteiskunnallista keskustelua. Mietintö toiminee hyvänä pohjana asian jatkovalmisteluun.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto korostaa sijaissynnytyksjärjestelyitä koskien, ettei aikuisilla ole lakiin perustuvaa oikeutta saada lasta. Julkisella vallalla ei ole velvollisuutta torjua lapsettomuutta kaikin käytettävissä olevin keinoin. Sijaissynnytyksien kieltäminen asettaa lapsen edun omiaan geneettistä lasta toivovan lapsettoman parin intressien edelle. Sijaissynnytyksiin liittyy vaikeita oikeudellisia ja eettisiä kysymyksiä, jotka vaativat huolellista selvittelyä ennen sijaissynnytyksien mahdollistamista lainsäädännön keinoin.

Miesten tasa-arvo ry:n mukaan sijaissynnytyksjärjestelyjen kieltäminen asettaa miesparit sukupuolen perusteella eriarvoiseen asemaan lasten hankkimisen suhteen, ja tämä tasa-arvo-ongelma tulisi ratkaista mahdollisimman pian.

3.14 Samaa sukupuolta olevien henkilöiden vanhemmuus

Monet katsovat, että lainsäädäntöä tulisi kehittää samaa sukupuolta olevien henkilöiden vanhemmuuden osalta (*sosiaali- ja terveysministeriö, Tasa-arvoasiain neuvottelukunta, Valvira, Väestöliitto, Sateenkaariperheet ry, Mannerheimin Lastensuojeluliitto*). *Väestöliiton* mukaan erityisesti samaa sukupuolta olevien henkilöiden vanhemmuuteen liittyvät kysymykset tulisi selvittää ja määritellä lainsäädännöllä siten, että se edistää heidän tasa-arvoista asemaansa muihin vanhempiin verrattuna. *Sateenkaariperheet ry* katsoo, ettei naisparien lapsen juridisen aseman sääntelyä tule lykätä enempää. *Sateenkaariperheet ry* katsoo, että äitiyden määrittämiseen naisparien perheessä liittyvät pykälät

tulisi jo tällä hallituskaudella lisätä lakiin, sillä on lapsen edun mukaisesti, että hänen asemansa määrittyisi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytännön mukaan samaa ja eri sukupuolta olevia avopareja tulee kohdella yhdenvertaisesti myös perhekysymyksissä. Myös *Tasa-arvoasiain neuvottelukunta* toteaa, että lain säädäntöä tulee kehittää myös naisparien lasten osalta jo nyt valmiisteilla olevaan isyyslain uudistukseen, koska toisen vanhemman määrittymisen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa on myös naisparien lasten etu. *Sosiaali- ja terveysministeriö* katsoo, että olisi syytä harkita, voitaisiinko lainsäädäntöä kehittää myös naisparien lasten osalta jo nyt valmiisteilla olevan isyyslain uudistukseen, sillä toisen vanhemman määrittymisen mahdollisimman varhain on myös naisparien lapsen etu. *Valvira* yhtyy työryhmän näkemyksiin samaa sukupuolta olevan naisparin vanhemmuuden sääntelystä ja pitää uudistuksen valmistelua esitetyltä pohjalta perusteltuna ja tarpeellisena erityisesti lapsen edun vuoksi. *Mannerheimin Lastensuojeluliiton* mukaan lakiin tulee kirjata säännökset vanhemmuusolettamasta rekisteröityyn parisuhteeseen syntyvien lasten osalta.

Sateenkaariperheet ry katsoo, että vanhemmuusolettamasta tulisi yhdenvertaisen kohtelun nimissä ulottaa koskemaan avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa elävien naisparien perheisiin kaikissa tilanteissa, ei vain silloin kun lapsi on saanut alkunsa lahjasoluilla hedeelmöityshoitoklinikalla olempien osapuolien suostumuksella. *Sateenkaariperheet ry* ehdottaa, että rekisteröidyt puolisoit voisivat sopia keskenään aikeistaan vanhemmuuden suhteen silloin kun lapsi saa alkunsa lahjasoluilla muuten kuin hedeelmöityshoitoklinikalla.

Monet yhtyvät työryhmän näkemyksiin samaa sukupuolta olevan naisparin vanhemmuuden sääntelystä tilanteissa, joissa lapsi on saanut alkunsa hedeelmöityshoidoilla (*Terveystieteiden tutkimuskeskus, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Miesten tasa-arvo ry, Monimuotoiset perheet, Sateenkaariperheet ry*). *Helsingin hovioikeus* pitää perusteltuna, että sekä rekisteröidyn että rekisteröimättömän naisparin vanhemmuutta koskevaa sääntelyä kehitetään hedeelmöityshoitotilanteiden osalta. Hovioikeuden mukaan olisi tarkoituksenmukaista voida vahvistaa lapsen äidin naispuolinen kumppani lapsen toiseksi vanhemmaksi tilanteessa, jossa naispari on yhteisymmärryksessä hankkinut lapsen hedeelmöityshoidon avulla. Vanhemmuuden vahvistamista koskevaa selvää asiaa ei tarvitsisi tällöin saattaa tuomioistuimen käsiteltäväksi adoptionhakemuksena. *Mannerheimin Lastensuojeluliitto* yhtyy työryhmän näkemykseen siitä, että lapsen etu puoltaa lainsäädännön kehittämistä siten, että lapsen äidin naispuolinen avopuoliso voitaisiin vahvistaa lapsen toiseksi vanhemmaksi, jos samaa sukupuolta oleva naispari on hankkinut lapsen yhteisymmärryksessä hedeelmöityshoidoilla eikä siittiöiden luovuttajaa voida vahvistaa lapsen isäksi.

Suomen Kätilöliitto ry katsoo, että myös naispareilla tulisi olla yhtäläinen oikeus jo raskausaikana vanhemmuuden tunnustamiseen. Kätilöliitto katsoo, että tämä oikeus tulisi olla riippumatta siitä, onko kyseessä rekisteröity parisuhde vai avioliitto, kuten eri sukupuolta olevienkin kohdalla. *Seta ry* ja *Trasek ry* katsovat yhteislausunnossaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytäntöön vedoten, että vanhemmuuden määrittymisen hedeelmöityshoitoihin annetun suostumuksen perusteella tulee olla myös naisparien saatavilla, koska se on eri sukupuolta oleville avopareille mahdollista.

Monet katsovat kuitenkin, ettei vanh emmuuden vahvistamismahdollisuutta tulisi rajata vain hedelmöityshoidoilla alkunsa saaneisiin lapsiin (*Tasa-arvoasiain neuvottelukunta, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Monimuotoiset perheet, Sateenkaariperheet ry, Seta ry ja Trasek ry*). *Monimuotoiset perheet* katsoo, että menettely tulisi ulottaa myös kotinseminaatiolla alkunsa saaneisiin lapsiin. Rekisteröityjen parien osalta tämä onnistuisi parhaiten laajentamalla avioliiton vanhemmuus olettaa, ja ei-synnyttävän äidin oikeusturvakysymys voitaisiin ratkaista rekisteröityvällä suostumussopimuksella tai aiesopimuksella. *Seta ry* ja *Trasek ry* katsovat, että naisparien sosiaalisen äidin vanhemmuuden määräytymistä tunnustamalla ei tulisi rajata vain hedelmöityshoito tilanteisiin. Esimerkiksi kotinseminaatiotapauksiin voitaisiin varautua mahdollistamalla aiesopimus. *Tasa-arvoasiain neuvottelukunta* päätyy lausunnossaan samantapaisesti. Asian laajuuden ja monitahoisuuden vuoksi *Terveiden ja hyvinvoinnin laitos* pitää tärkeänä, että asiaa selvitetään jatkossa lisää.

Väestöliitto katsoo, että lähtökohtana myös samaa sukupuolta olevien henkilöiden vanhemmuuteen liittyvien kysymysten osalta tulee olla lapsen edun ensisijaisuus. Parhaiten asia toteutuisi säätämällä vanhemmuutta koskeva laki, joka kattaa sekä äitiyttä että isyyttä koskevat kysymykset. *Terveiden ja hyvinvoinnin laitos* pitää tärkeänä varmistaa, että lapsen juridiset oikeudet määritellään vanhempiensa vahvistamalla mahdollisimman pian ja etteivät lapset joutua eriarvoiseen asemaan riippuen vanhempien sukupuolesta tai seksuaalisesta suuntautuneisuudesta.

Valviran mukaan hedelmöityshoitolaisten luovutusrekisterin ylläpitämistä selkeyttäisi, jos sekä rekisteröidyssä parisuhteessa olevat naiset että naisavopari olisi mahdollista vahvistaa vanhemmiksi mietinnössä todetulla tavalla. *Väestörekisterikeskus* katsoo, että mikäli tietyissä tilanteissa voitaisiin lapsen äidin naispuolinen avopuoliso vahvistaa lapsen toiseksi vanhemmaksi, tulisi tieto vanhemmaksi vahvistamisesta merkitä myös väestötietojärjestelmään. Tämän johdosta jouduttaisiin tekemään väestötietojärjestelmän tietokantaan muutoksia sekä muuttamaan myös tietojen ilmoittamista, ylläpitoa ja luovuttamista koskevia ohjelmia. Lisäksi väestötietojärjestelmää ja Väestörekisterikeskusta koskevaa lainsäädäntöä tulisi väestötietojärjestelmän tietosisällön ja tietojen ylläpidon osalta muuttaa.

Vapaa-ajattelijain Liitto ry katsoo, että mikäli lapsella voi jatkossa olla kaksi äitiä, tulisi uskonnonvapauslain 3 §:ää, jossa säädetään lapsen uskonnollisen asemän merkitsemisestä, muutettava. Ratkaisu voisi olla esimerkiksi se, että lapsi jää aina kaikkien uskonnollisten yhdyskuntien ulkopuolelle, elleivät huoltajat yhdessä toisin päättä.

3.15 Transsukupuolisten henkilöiden vanhemmuus

Lausunnoissa tarkastellaan myös transsukupuolisten henkilöiden vanhemmuuteen liittyviä kysymyksiä. *Sateenkaariperheet ry* katsoo, että transsukupuolisten henkilöiden vanhemmuus on kyettävä vahvistamaan laintasoisella säädännöllä ja oikean sukupuolen mukaisesti. *Seta ry* ja *Trasek ry* pitävät tärkeänä, että isyyslain uudistamisen yhteydessä varmistetaan transsukupuolisten henkilöiden juridisen vanhemmuuden vahvistaminen

tarkoituksenmukaisesti kaikissa tilanteissa, ja katsovat, että juridinen vanhemmuus tulee aina voida vahvistaa riippumatta vanhemman sukupuolesta. Transihmisten yksityisyyden suojan turvaamiseksi ja ihmisen arvoisen kohtelun takaamiseksi juridinen vanhemmuus tulee ensisijaisesti vahvistaa henkilön juridisen sukupuolen mukaisesti. Lisäksi *Seta ry* ja *Trasek ry* toteavat, että hedelmöityshoitojen epäminen transihmiseltä tämän sukupuoli-identiteetin vuoksi on kiellettyä syrjintää.

3.16 Laki oikeusgeneettisestä isyystutkimuksesta annetun lain muuttamisesta

Monet lausunnonantajista pitävät ehdotusta oikeusgeneettisen isyystutkimuksen uudistamisesta tervetulleena (*Helsingin käräjäoikeus*, *Pohjanmaan käräjäoikeus*, *Lapsiasiavaltuutettu*, *Tampereen kaupunki*, *Suomen Asianajajaliitto*, *Suomen Kättilöliitto ry*). *Helsingin käräjäoikeuden* mukaan oikeusgeneettisiä tutkimuksia vastustetaan käytännössä juuri verinäytteen vuoksi, tavallisimmin uskonollisilla tai eettisillä perusteilla. Saman perustelun nostaa esiin myös *Suomen Asianajajaliitto*. *Suomen Asianajajaliitto* toteaa lisäksi, että yksi ongelma ulkomailla näytteenantamisessa on tuomioistuimen lomakkeelle käsin kirjoittama näytteenottomääräys ilman tuomioistuimen leimaa tai vastavaa, mutta ongelma poistunee tämän lakipaketin yhteydessä.

Valviran mukaan isyyden selvittämiseksi tarvittavan näytteenottomenetelmän uudistus, jossa tarvittava näyte voitaisiin ottaa lastenvalvojan luona, selkeyttäisi perheiden asiointia isyyden vahvistamiseen liittyvissä asioissa ja vähentäisi osittain päällekkäistä työtä mutta edellyttäisi lastenvalvojen koulutustamista hoitamien kyseistä tehtävää. *Espoon käräjäoikeus* katsoo, että ehdotettuun muutokseen sisältyvä mahdollisuus näytteenottamiseen lastenvalvojan valvonnassa helpottaa näytteen antamista ja on kannatettava. *Espoon käräjäoikeus* katsoo, että tuomioistuinta koskevat menettelysäännökset tutkimusmääräysten antamiseen annettaneen asetuksella. *Lastenvalvojat ry:n* lausuntoa antavista lastenvalvojistakin osa kokee, että asiaan itse otettava DNA-näyte on isyysasiassa nopeuttava tekijä. *Varsinais-Suomen käräjäoikeus* katsoo, että lakiin ehdotettu muutos, jolla arvioidaan nopeutettavan menettelyä ja tuottavan säästöjä, on tervetullut.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan näytteenotto lastenvalvojan valvonnassa tulee toimimaan erittäin hyvin, mutta vaatii ison prosessimuutoksen, koska lastenvalvojille ympäri Suomen on toimitettava näytteenottopaketit. Lisäksi *Terveiden ja hyvinvoinnin laitos* katsoo, että muutos helpottanee näytteiden saamista myös ulkomailta, kun näytteenottoon ei enää tarvita lääkärin läsnäoloa. *Terveiden ja hyvinvoinnin laitos* pitää tärkeänä, että laista käy yksiselitteisesti selville, kenen valvonnassa oikeusgeneettisen isyystutkimuksen näyttään voidaan ottaa.

Osa lausunnonantajista suhtautuu ehdotukseen kuitenkin kriittisemmin. *Vantaan kaupunkia* mietityttää siivelynäytteeseen siirtyminen. Ehdotus edellyttäisi lastenvalvojen perehdyttämistä näytteiden ottamiseen. Pienet en lasten kodalla näytteen voisi ottaa huoltaja. Tärkeää on, ettei tulosten luotettavuus näytteen otettavan vuoksi vaarannu. On

myös toivottavaa, että verinäytettä koskeva tutkimuslähete saataisiin sähköiseen muotoon. *Espoon kaupungin* mukaan ehdotettu muutos koetaan lastenvalvojen näkökulmasta vieraaksi, sillä kyseessä olisi terveydenhuollollinen toimenpide. Lisäksi tilanne voi usein olla kriisiytynyt ja tunneherkkä. *Espoon kaupungin* näkemys mukaan oikeusgeneettisten tutkimusten suorittaminen soveltuisi paremmin toimitettavaksi lastenvalvojakäynnistä erillisenä toimenpiteenä terveydenhuollon toimintayksikössä. Myös *Jyväskylän kaupunki* katsoo, että oikeusgeneettisen isyystutkimuksen näytteiden ottaminen on terveydenhuollon tehtävä. Niin ikään *Lastenvalvojat ry* katsoo, että lakiehdotus herättää pohdintoja menettely- ja toimintaohjeista, sillä näytteiden valvonta ei tällä hetkellä kuulu lastenvalvojan toimintaan.

Helsingin yliopiston Hjelt-instituutti pitää ehdotusta pääosin hyvänä. Laboratoriolle tämä tuo lisätoivia, koska näytteiden laadunvaihtelu todennäköisesti kasvaa, mutta on kuitenkin laboratorion tehtävä valmistautua tähän. Näytteenottajan muuttaminen on perusteltua, mutta Hjelt-instituutti korostaa, että näytteen luotettavuus ei riipu niinkään varsinaisesta näytteenotosta vaan tavasta, jolla näytteenantajan henkilöllisyys on varmennettu, sekä näytteiden jatkokäsittelyn ja dokumentoinnin huolellisuudesta. Terveydenhuollon ammattihenkilökunnalla tulee olla tieto toimenpiteen merkittävydestä ja henkilöllisyyden varmentamisen tärkeydestä.

Hjelt-instituutti katsoo, ettei käsite näytteen vastaanottaja ole täysin yksiselitteinen, ja nostaa esiin, että tekstissä viitataan myös näytteenottajaan ja näytteenottoa valvovaan henkilöön. Näytteen vastaanottajan voi tulkita myös viittaavaan näytteen lopulliseen vastaanottajaan eli tutkimuksen suorittavaan laboratorioon, jonka edustajia ei ole näytteenottotilanteessa paikalla. Samoin *Terveyden ja hyvinvoinnin laitos* ehdottaa pykälän selkeyttämistä näytteen vastaanottajasta näytteenoton valvojalle tai näytteenottajalle.

Hjelt-instituutti toteaa siveilyn äyhtyeisiin siirtymisen osalta, että työryhmämietinnössä mainittu kontaminaatoriski on hyvä tiedostaa mutta se on todennäköisesti melko pieni ja usein havaittavissa DNA-tunnisteista jälkikäteen. Lapsen kohdalla kontaminaation tunnistaminen on helpompaa, jos se on peräisin täysin vieraalta henkilöltä kuin perheenjäseneltä, mikä puoltaa sitä, että lastenvalvoja ottaa lapsen näytteen. Laboratorioteknisesti arvioiden olisi parempi, että lastenvalvoja ottaisi kaikkien testattavien näytteet, sillä näytteiden laatu on parempi, kun näytteenottaja on kokenut. Limakalvonäytteenottoon on järjestettävä kunnollinen perehdytys ennen siihen siirtymistä. Myös *Pelastakaa Lapset ry* pitää tärkeänä varmistua lastenvalvojen riittävästä täsmällisestä ohjauksesta uuden tehtävän myötä.

Helsingin yliopiston Hjelt-instituutti nostaa esiin myös täsmennyksiä ja lisäyksiä mietintöön. Hjelt-instituutti katsoo, että mietintöön tulisi saada näkemys siitä, miten käytännössä toimitaan isäehdokkaan kuolemanjälkeisissä näytteenotoissa ja kuka on vastuuviranomainen. Näytteitä voidaan ottaa ruumiinavauksen yhteydessä tai kuolleelta, jolle ei tehdä ruumiinavausta, mutta näytteet ja niihin liittyvät näytteenottotekniikat ovat erilaiset. Hjelt-instituutti nostaa esiin myös tapaukset, joissa tieto isyydestä on tärkeää saada selvitettyä ennen lapsen syntymää, esimerkiksi säännöllisessä sukupuolisuhhteessa elävän raiskauksen uhrin tullessa raskaaksi. Äidin verinäytteestä on mahdollista tehdä raskauden aikana oikeusgeneettinen isyystutkimus, joskaan menetelmää ei ole toistaiseksi testattu suomalaisessa laboratoriossa.

Lisäksi *Hjelt-instituutti* katsoo, että laboratorion käytössä tulisi olla tieto siitä mahdollisuudesta, että oikeusgeneettiseen tutkimukseen tulevat vaihtoehdotiset isäehdokkaat olisivat lähisukulaisia, arvioitaessa isyyden todennäköisyyttä oikeusgeneettisessä isyystutkimuksessa. Mietinnössä ei Hjelt-instituutin mukaan myöskään pohdita mahdollisuutta, että muissa laboratorioissa määrättyjä DNA-tunnisteita voisi käyttää oikeusgeneettisessä isyystutkimuksessa Suomessa, esimerkiksi kun tutkittava mies oleskelee ulkomailla. Teknisesti tämä nähtäisiin mahdollista, ja digitaalimuodossa olevia DNA-tunnisteita on helpompi lähettää kuin näytteitä. Samoin *Suomen Asianajajaliitto* katsoo, että kaikista maista ei myöskään ole luvallista lähettää verinäytteitä sisältävää postia.

3.17 Laki nimilain muuttamisesta

Lapsiasiavaltuutettu kannattaa ehdotusta siitä, että lapsen sukunimi voitaisiin muuttaa isän sukunimeksi tilanteissa, joissa isyys tunnustetaan lapsen kuoleman jälkeen. Lisäksi *Itä-Suomen maistraatin* ja *Porvoon kaupungin* lausunnoissa nousee isyyden vahvistamisen yhteydessä esiin sen mahdollisuuden tärkeys, että kuolleelle lapselle voidaan antaa isän nimi.

3.18 Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta

Monet lausunnonantajista kannattavat ehdotetun ennakkollisen huollosta sopimisen mahdollisuutta (*Helsingin käräjäoikeus*, *Lapsiasiavaltuutettu*, *Mannerheimin Lastensuojeluliitto*, *Suomen Asianajajaliitto*, *Väestöliitto*). *Mannerheimin Lastensuojeluliitto* pitää ehdotusta johdonmukaisena ja kannatettavana. *Lapsiasiavaltuutettu* katsoo, että mahdollisuus sopia lapsen yhteishuollosta ennakkollisen tunnustamisen yhteydessä selkeyttäisi ja yksinkertaistaisi huomattavasti isyyden tunnustamista.

Osa lausunnonantajista katsoo, että menetelyä voitaisiin yksinkertaistaa enemmänkin. *Helsingin kaupunki* katsoo, että isyyden tunnustamisen yhteydessä tapahtuvaa yhteishuollon vahvistamista voitaisiin yksinkertaistaa siten, että maistraatti vahvistaisi ja kirjaisi yhteishuollon rekisteriin, mikäli vanhemmat ovat ilmaisseet tahtonsa yhteishuoltoon samassa yhteydessä. Sopimusta ei tällöin vahvistettaisi erikseen sosiaalitoimessa, mikä tuottaisi resurssisäästöjä sekä terveydenhoitajien että lastenvalvojien työn näkökulmasta. Myös *Lastenvalvojat ry* katsoo, että yhteishuoltokysymys tulisi hoitaa siten, että isyyden tunnustamisen yhteydessä (ilmoitusmenettelyllä suoraan maistraattiin tai neuvolakäynnin yhteydessä) vanhemmilla olisi mahdollisuus samaan aikaan ilmoittaa, haluavatko he toimia lapsen yhteishuoltajina. Papereita ei kierrätettäisi lastenvalvojalla, vaan tieto merkittäisiin väestötietojärjestelmään maistraatin sauttua tiedon vanhempien ilmoituksesta. *Kaakkois-Suomen maistraatti* katsoo, että selvissä tunnustamistilanteissa

henkilöresurssien säästämiseksi yhteishuoltajuus voitaisiin hoitaa sähköisellä ilmoitusmenettelyllä suoraan maistraattiin.

Helsingin kaupunki katsoo myös, että lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettuun lakiin tulisi selvytyden vuoksi lisätä säännös siitä, että isyyden kumoamis päätös kumoaisi myös kumotun isän huollon.

Osa lausunnonantajista nostaa esiin oikeusturvanäkökohtia. *Pelastakaa Lapset ry* pitää tärkeänä, että sopimusten teko äitiysneuvolassa on rajattu ainoastaan sopimiseen yhteishuoltajuudesta ja muiden sopimusten osalta vanhemmat ohjataan lastenvalvojalle. Tämä on tärkeä rajanveto myös vanhempien oikeusturvan kannalta. *Pohjois-Karjalan kärjäoikeus* ei pidä oikeusturva- ja tarkoituksenmukaisuusnäkökohdat huomioiden perusteltuna menettelytapaa, jossa sopimuksen yhteishuollosta ottaa vastaan äitiysneuvolan kätilö tai terveydenhoitaja. *Miesten tasa-arvo ry:n* mukaan lain tulee varmistaa se, ettei mies joudu koskaan vastoin omaa tahtoaan kasvatusvastuuseen lapsesta, joka ei ole hänen omansa. *Tasa-arvoasiain neuvottelukunta* ehdottaa, että molemmat vanhemmat tekevät yhtäaikaaisesti äitiysneuvolassa kirjallisen sopimuksen, jossa he sitoutuvat lapsen hoivaan ja elatukseen. *Espoon kaupunki* kysyy, voisiko lastenvalvoja vahvistaa sopimusta lapsen huollosta ja varmistaa siitä, että sopimus on molempien vanhempien vapaaehtoisesti ja aidosti hyväksymä, jos lastenvalvoja ei, ehdotuksen mukaisessa menettelyssä, tapaisi lasta eikä vanhempia eikä hänellä muutoinkaan olisi käytettävissään tietoja perheestä.

3.19 Laki lapsen elatuksesta annetun lain muuttamisesta

Miesten tasa-arvo ry:n mukaan lain tulee varmistaa se, ettei mies joudu koskaan vastoin omaa tahtoaan elatusvastuuseen lapsesta, joka ei ole hänen omansa.

3.20 Isyysasioissa käytettävät lomakkeet

Monissa lausunnoissa kannatetaan siirtymistä sähköisiin järjestelmiin, jotka myös olisivat yhteneviä eri viranomaisten välillä. *Lastenvalvojat ry* katsoo, että lain uudistamisen yhteydessä olisi ensiarvoisen tärkeää saattaa isyysasioissa tarvittavat lomakkeet vastaamaan tämän päivän tarpeita ja luoda yhtenevät käytännöt isyysasiapapereiden laatimiseen. Nykyinen tilanne, jossa ei ole yhtenäistä käytäntöä, on osaltaan aiheuttanut hämmennystä sekä lastenvalvojien että asiakkaiden keskuudessa. Myös *Turun kaupunki* katsoo, että kaikki lastenvalvojien työhön liittyvät lomakkeet tulee uudistaa isyyslain uudistuksen myötä. Ennen uudistuksen voimaantuloa tulisi varata riittävästi aikaa lomakkeiden ja ATK-ohjelmiston käyttöönottoa varten. Neuvoloilla ja lastenvalvojilla tulisi olla yhteneväiset ATK-ohjelmat, ja tiedonkulun näiden tahojen välillä olisi oltava täysin

varmaa. Kolmiportainen käsittelyvaihe ei yksinkertaista prosessia, mutta on asiakaslähtöinen. *Tampereen kaupunki* katsoo, että ehdotettu uudistus isyyden tunnustamiseksi edellyttää valtakunnallista, uutta sähköistä järjestelmää, sen testausta, käyttöönottoa sekä täydennyskoulutusta.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos katsoo, että lomake, jolla oikeusgeneettinen isyystutkimus määrätään, tilataan tai pyydetään, tulee sisällöltään uudistaa vastaamaan uutta prosessia ja se tulee olla saatavana sähköisenä. Sähköisyys yksinkertaistaa menettelyä merkittävästi. *Helsingin yliopiston Hjelt-instituutti* katsoo, että sähköisten järjestelmien uudistamisen osalta olisi hyvä huomioida myös oikeusgeneettisiä isyystutkimuksia suorittavien laboratorioiden liittäminen tähän järjestelmään.

Helsingin kaupunki kannattaa sähköisten palveluiden valtakunnallista kehittämistä myös isyysasioiden osalta. Määräaikojen seurannan tulisi olla automaattista ja asiakirjojen liikkua eri viranomaisten välillä sähköisesti. Lisäksi vuoden 2014 alusta voimaan tulleen terveydenhuoltolain 48 §:n (laajennettu kiireettömän hoidon hoitopaikan valintaoikeus) vuoksi olisi suotavaa, että lastenvalvojien yhteystiedot olisivat koottuna valtakunnalliseen rekisteriin, josta ne olisivat helposti löydettävissä, vaikka isyyden selvittämisen kuulusikin pääsääntöisesti lapsen äidin kotikunnan lastenvalvojalle.

Väestörekisterikeskus katsoo, että isyyden tunnustamis-, vahvistamis- ja kumoumisprosessin kattava sähköistäminen edellyttää työryhmämietinnössä esitettyjen toimien lisäksi maistraattien sähköisen asianhallintajärjestelmän ja väestötietojärjestelmän välistä ylläpitosovellusta, joka mahdollistaisi väestötietojärjestelmämerkintöjen tekemisen suoraan maistraatin asianhallintajärjestelmästä osana isyysasian käsittelyprosessia. Säädösten voimaantuloajankohtaa harkittaessa on varmistuttava myös Väestörekisterikeskuksen mahdollisuuksista toteuttaa ylläpitosovellus vaaditussa ajassa.

3.21 Lainsäädäntöhankkeen vaikutukset

3.21.1 Lapsen asema

Monessa lausunnossa tarkastellaan ehdotusten vaikutuksia lasten asemaan. *Helsingin maistraatin* mukaan uudistuksen myötä tulee mahdolliseksi ottaa aiempaa paremmin huomioon myös lapsen oikeuksien näkökulma. *Itä-Suomen maistraatti* katsoo, että ehdotuksessa on pyritty tasapuolisesti ottamaan huomioon lapsen etu, sukupuolten välinen tasa-arvo sekä lapsen biologisen isän oikeuksien turvaaminen. *Suomen evankelisluterilainen kirkko* arvioi lakiesityksen vaikutuksista erityisen keskeisiksi yhteiskunnalliset vaikutukset ja katsoo, että kaikki toimet, joilla edistetään lapsen edun sekä sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumista, ovat perusteltuja.

Jyväskylän yliopiston lausunnossa katsotaan, että perh eiden moni muotoisuuden lisääntyessä tärkeää ja ajankohtaista lapsen edun ka nnalta olisi harkita sitä, voitaisiinko jo nyt uudistettavassa isyyslaissa pyrkiä asettamaan sekä samaa sukupuolta että eri sukupuolta olevat parit samaan asemaan.

Sateenkaariperheet ry sekä *Seta ry* ja *Trasek ry* katsovat, e ttei työryhmän mietinnössä esitetä ratkaisua aiemman lain suurimpaan epäkohtaan eli avio- ja avoliittoon syntyvien lasten erilaiseen asemaan. *Sateenkaariperheet ry* katsoo, että avioliittoon syntyvän lapsen vanhemmuus vahvistetaan sosiaalisin perustein ja avoliitossa isäksi voidaan vahvistaa vain biologinen isä ilman sosiaalisen tilanteen harkintaa. *Sateenkaariperheet ry* katsoo, että työryhmän esityksessä vanhemmuuden vahvistamisen logiikka ei riipu lapsen tarpeista tai elämäntilanteesta vaan ainoastaan vanhempien parisuhdestatuksesta. *Seta ry* ja *Trasek ry* katsovat, että vanhemmuus tulee vo ida vahvistaa myös avioliiton ulkopuolella sosiaalisin perustein eikä ainoastaan biologisen siteen perusteella. Lasten asem an yhdenmukaistaminen onnistuisi *Sateenkaariperheet ry:n* mukaan esimerkiksi poistamalla ei-synnyttävien henkilöiden vanhemmuusolettama kaikissa tilanteissa ja vanhemmuus voitaisiin vahvistaa henkilökohtaisen tunnustamisen perusteella. Toinen vaihtoehto olisi olettaman ulottaminen myös avopareihin, m ikä kuitenkin sisältäisi huom attavia vaikeuksia, jotka työryhmän mietinnössäk in tuodaan esiin. *Sateenkaariperheet ry* katsoo, että vanhemmuuden tunnustaminen avoliitossa elävän naisparin perheessä on voitava tehdä samoin perustein tunnustamalla kuin eri sukupuolta olevan parin tilanteessa.

3.21.2 Vaikutukset sukupuolten väliseen tasa-arvoon

Tasa-arvovaltuutetun mukaan työryhmän ehdotuksella voi daan katsoa olevan positiivisia vaikutuksia sukupuolten välisen tasa-arvon kannalta. Lainsäädäntöä valm isteltaessa tulisi vielä varmistaa, että ka ikkien transihmisten juridinen va nhemmuus voidaan vahvistaa huomioiden kuitenkin yksityisyyden suojaan ja syrjim ättömyyteen liittyvät kysymykset vanhemmuutta kuvaavien termien näkökulmasta. Myös *sisäministeriö* katsoo, että mietinnön ehdotukset edistävät yhdenvertaisuutta ja esitystä voidaan pitää kannatettavana.

Suomen Kätilöliitto ry näkee työryhmän m ietinnössä paljon positiivista m utta myös haasteellisia piirteitä. Se pitää esityksessä erityisen positiivisena sitä, että eri sukupuolta olevien avo - ja avioparien yhdenvertainen kohtelu m ähdöllistuisi uud istusten m yötä. Kielteisenä piirteenä m ietinnössä Kätilöliit to pitää sitä, että sam aa sukupuolta olevien parien eriarvoisuus suhteessa eri sukupuolta ol eviin pareihin kasvaisi, m ikä olisi myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytännön kanssa ristiriidassa. Muutosehdotukset transsukupuolisen vanhemmuuden määrittymisen osalta ovat positiivisia mutta vajavaisia. Olennaista on tunnustaa transsukupuolisen oikea sukupuoli, jolloin transnainen ei voi olla isä eikä transmies äiti.

Jyväskylän yliopiston lausunnossa kiinnitetään huomiota siihen, että naisparien osalta kysymys tunnustamisesta on avoliiton ja rekisteröidyn parisuhteen kohdalla erilainen verrattuna isyyden määräytymiseen eri sukupuolta olevien vanhempien kohdalla. Naisparien osalta sama prosessi näyttäisi edellyttävän aikaa vievemmän ja raskaamman adoptioprosessin pelkän tunnustamisen sijaan.

Sateenkaariperheet ry pitää työryhmämietinnön tasa-arvovaikutuspohdintaa puutteellisenä, sillä siinä ei pohdita lainkaan vaikutuksia naisten asemaan. *Seta ry* ja *Trasek ry* katsovat, että vaikka työryhmä käsittelee perhemuotojen moninaisuutta, työryhmän esitys ei kuitenkaan perustu riittävästi eikä johdonmukaisesti yhdenvertaisuuden toteuttamiseen.

3.21.3 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Monet tuomioistuimet yhtyvät työryhmämietinnön vaikutusarviointiin tuomioistuinten osalta. *Helsingin hovioikeuden* mukaan työryhmän mietinnössä esitetyt arviot uudistuksen vaikutuksista tuomioistuinlaitoksen toimintaan ovat asianmukaisia. Samoin *Hyvinkään käräjäoikeus* yhtyy tuomioistuinten vaikutusarvioinnin osalta työryhmän mietinnön kohdassa 6.2.4 esitettyyn. Myös *Varsinais-Suomen käräjäoikeus* yhtyy mietinnössä esitettyyn arvioon esitetyn isyyslain vaikutuksista käräjäoikeuden toimintaan.

Pohjois-Karjalan käräjäoikeus katsoo, että isyyslain voimaantulon kannerajoituksen poistaminen tulee lisäämään tuomioistuimen työmäärää ainakin väliaikaisesti. Tältä osin on syytä kyseenalaistaa, onko ehdotetun isyyslain 53 §:n mukainen asian kiireellisenä käsitteleminen tarkoituksenmukaista ulottamalla koskemaan myös näitä kanteita. Lapsen etuun liittyvä joutuisuustarve ei enää konkretisoidu näissä asioissa. *Espoon käräjäoikeuden* arvion mukaan ehdotettujen uudistusten tuomioistuimen työmäärää vähentävät vaikutukset olisivat lähes olemattomat ja juuttuja tulisi todennäköisesti jonkin verran lisää.

Itä-Suomen aluehallintovirasto katsoo, että uudistuksesta aiheutuvat vaikutukset maistraatin työmäärään tulevat olemaan siinä määrin pienet, ettei resursien lisääminen tältä osin olisi tarpeen, ja sähköisten järjestelmien käyttöönotolla sekä tehtävien keskittämisellä voidaan tehostaa asioiden käsittelyä. *Itä-Suomen aluehallintoviraston* mukaan tehtävien keskittämissä mahdollisuus on otettu ehdotuksessa asianmukaisesti huomioon. Myös *Itä-Suomen maistraatti* katsoo, että uudistuksen myötä maistraatille tulevat uudet tehtävät on hoidettavissa nykyisillä resursseilla ainakin Itä-Suomen maistraatissa. Niin ikään maistraatti pitää sähköisen toimintaympäristön luomista sekä kuntien sisällä että kunnan ja maistraatin välillä ensiarvoisen tärkeänä kehitettäessä isyyden vahvistamisprosessia ja toteaa, että viranomaisten ohjelmien yhteensopimattomuus on ollut este tai hidaste aikaisempien hankkeiden toteuttamiselle. *Länsi-Suomen maistraatti* katsoo, että maistraateille esitetyistä uusista tehtävistä aiheutuu jonkin verran lähinnä lakimiestyötä. Maistraatti pitää riidattomien asioiden siirtoa käräjäoikeuksista maistraatteihin perusteltuna.

Ehdotusten vaikutukset neuvolahenkilöstön ja lastenvalvojen työhön sai paljon huomiota. Monet lausunnonantajista katsovat, että lastenvalvojen ja neuvolahenkilöstön kannalta ehdotetut uudistukset edellyttävät asianmukaista koulutusta uusiin tehtäviin (*Lapsiasiavaltuutettu, Valvira, Helsingin kaupunki, Porvoon kaupunki, Tampereen kaupunki, Turun kaupunki, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Pelastakaa Lapset ry, Väestöliitto*). Tähtävänä on monien mielestä varata riittävästi resursseja (*Itä-Suomen maistraatti, Porvoon kaupunki, Turun kaupunki*) ja aikaa ennen uudistuksen voimaantuloa (*Turun kaupunki*).

Helsingin kaupungin mukaan terveydenhoitajan perustehävän laajentaminen käsittämään myös perheoikeudellisia asioita vaatii terveydenhoitajakoulutuksen uudistamistarpeen selvittämistä sekä täydenny skoulutusta ja perehdyttämistä. *Mannerheimin Lastensuojeluliitto* katsoo, että neuvolahenkilökunnan perus- ja jatkokoulutuksessa on huolehdittava riittävästä oikeudellisesta koulutuksesta. Koulutusvelvoitteen tulee olla lasten yhdenvertaisen kohtelun vuoksi valtakunnallista. *Tampereen kaupunki* katsoo, että neuvolatyöntekijöiden uuden koulutuksen tarve tulee huomioida jo ammattillisessa peruskoulutuksessa. *Porvoon kaupunki* pitää ehdotusta ennakkollisen tunnustamisen mahdollisuudesta lähtökohtaisesti hyvänä, mutta katsoo kuitenkin siirtymävaiheen edellyttävän huolellista valmistelua ja koulutusta. *Terveiden ja hyvinvoinnin laitos* pitää ehdotettua muutosta merkittävänä ja katsoo, että se tulee vaatimaan äitiysneuvolahenkilökunnan huolellista kouluttamista. *Sosiaali- ja terveysministeriön* mukaan isyyden tunnustamisen menettely merkitsisi äitiysneuvoloille uutta tehtävää, mikä edellyttäisi laskelmia menettelyn vaatimasta työajasta ja aiheutuvista kustannuksista sekä uuden tehtävän huomioida henkilöstösuunnittelussa ja henkilöstön koulutusta.

Lisäksi *Helsingin kaupungin* mukaan terveydenhoitajilla tulee olla saatavilla nopeasti ja helposti neuvontaa ja opastusta isyyteen ja lapsen huoltajuuteen liittyvissä asioissa. *Mannerheimin Lastensuojeluliitto* esittää viranomaisyhteistyössä laadittavan isyysasioita koskevan oppaan ja koulutusaineiston laatimista neuvoloiden käyttöön. *Sosiaali- ja terveysministeriön* mukaan sähköisen asiakirjajärjestelmän lisäksi tarvitaan esite tai tiedote vanhemmille ja työntekijöille, ja prosessia tulisi kehittää yhteistyössä neuvolahenkilöstön, lastenvalvojen ja vanhempien kanssa.

Pelastakaa Lapset ry katsoo, että muutokset edellyttävät myös täysin uudenlaisten yhteistyömallien kehittämistä sosiaalitoimen ja neuvoloiden välillä. *Porvoon kaupunki* katsoo, että neuvolahenkilökunnalla tulisi olla myös tiedonsaantioikeudet väestörekisteriin, jotta vanhempien yhdessä asuminen pystytään tarkistamaan. *Turun kaupungin* mukaan on kiinnitettävä huomiota siihen, että myös lastenvalvoja tulee toimimaan näytteenoton valvojana, jolloin aiemmin terveydenhuollon piirissä tapahtunut toiminta voi siirtyä osittain sosiaalihuollon ammattilaisten valvonnan alle. Lastenvalvoja joutuu ratkaisemaan, onko verinäytteen ottamiselle erityinen syy. Neuvolahenkilökunnan uusien tehtävien kokonaisuuden hahmottumiseksi heidän koulutuksessa tulisi Turun kaupungin mukaan käydä läpi koko isyyden selvittämisen prosessi.

Lastenvalvojat ry:n mukaan arvioidessa lakiuudistusta kokonaisuudessaan se ei sellaisenaan vähennä lastenvalvojien työtä vaan ha jauttaisi isyysasioihin liittyvää työtä, mikä seurauksena tulisi pohdittavaksi terveydenhoitajien ja kättilöiden perehdyttäminen ja isyysprosessin ohjaaminen. Lastenvalvojat ry esittää, että avopariin selkeät isyysasiat sekä yhteishuoltajuus voitaisiin hoitaa ilmoitusmenettelyllä suoraan maistraattiin.

Jotkut katsovat, että asian valmistelu on jäänyt kesken. *Suomen Kätilöliitto ry* katsoo, että muistiossa muutosten vaikutus äitiysneuvolatyöhön on jäänyt pinnalliselle tasolle, ja työryhmässä olisi tullut olla mukana äitiysneuvolatyötä edustava taho. *Espoon kaupungin* mukaan arvioitaessa työryhmän ehdotusta isyyden selvittämisen ja vahvistamisprosessista kokonaisuutena valmistelu on jäänyt keskeneräiseksi, mistä syystä ehdotuksen toimivuutta, oikeusvarmuutta ja kustannustehokkuutta on vaikea arvioida. Kaupunki vertaa ehdotettua prosessia kokonaisuutena nykyisiin sujuvasti ja joustavasti toimivaan prosessiin ja nostaa esiin esimerkiksi erikkejä ehdotetun prosessin käytännön toteuttamisesta, kuten viranomaistoiminnan aukottomuudesta ja ajantasaisuudesta, sähköisten järjestelmien yhteensovittamisesta, asiakirjojen lähettämisestä viranomaisten välillä sekä todellisista resurssisäästöjen mahdollisuuksista.

3.21.4 Taloudelliset vaikutukset

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan esityksellä on laajamittaisia vaikutuksia kansalaisiin sekä eri viranomaisten toimintaan. Toteutuessaan muutokset tulevat nopeuttamaan, yksinkertaistamaan ja selkeyttämään useita vaiheita isyyden vahvistamisessa ja biologisen isyyden tutkimisessa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos katsoo, että toteutuessaan mietinnön ehdotukset koskien avioliiton isyyden selvittämistä ja ennen nykyisen isyyslain voimaantuloa avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten kannoikeuden palauttamista tulevat lisäämään valtion varoin kustannettavien oikeusgeneettisten isyystutkimusten kokonaismäärää. Tämä lähivuosien suurehkokin lisäys näytemääriin tulisi kuitenkin luonnollisesti jossain vaiheessa loppumaan. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos katsoo lisäksi, että sen oikeusgeneettisten isyystutkimusten yksiköllä on erittäin hyvät resurssit hoitaa isyystutkimusten tekeminen vaikka näytemäärät kasvavatkin.

Vantaan kaupunki katsoo, että ennakkollisen tunnustamisen mahdollisuus vaikuttaisi sosiaali- ja terveystoimien toimialaan laajimmin, ja että työryhmän mietinnössä on jäänyt huomioimatta se, että henkilöstöresurssien vähäisyys, asiantuntemuksen puute ja tietoteknisten ratkaisujen puutteellisuus, joiden vuoksi tunnustamismenettelyn siirtäminen muille tahoille ei tule kyseeseen, koskevat myös äitiysneuvoloita. Nykyisillä resursseilla neuvoloiden tehtävien lisääminen ei ole kaupungin mukaan mahdollista. Lisäksi kaupunki nostaa esiin, että nykyisten neuvoloiden terveydenhoitajat ovat työsuhteessa ja viranomaistehtävien hoitamisen, kuten isyystunnustuksen vastaanottaminen, edellyttäisi virkasuhdetta.

Lastenvalvojat ry pohdii isyyden sähköisen tunnustamisen mahdollisuuden osalta sitä, että yhtenäisten tietojärjestelmien kustannukset voivat säästöyksiä johtaa kahden rinnakkaisen järjestelmän käyttöön. Isyys- ja huoltajuusasioissa kunnilla tulisi olla yhtenäiset ja toisiinsa kytköksissä olevat tietojärjestelmät, jotta tietojen kirjaamisesta aiheutuva työn määrä voidaan vähentää.

Vaikka mahdollisuus tunnustaa isyys neuvolassa ennen lapsen syntymää vähentäisi ikinä asiointia lastenvalvojan luona, olisi ehdotuksella *Helsingin kaupungin* mukaan myös lastenvalvojien työmäärää lisääviä vaikutuksia pöytäkirjan laatimisen, asiakirjoihin perehtymisen ja asiakirjojen toimittamisen maistraattiin myötä. Myös isyyden selvittämisen käyttöalan laajentaminen lisäisi lastenvalvojien työtä. Samoin kaupunki huomauttaa, etteivät kaikki vanhemmat välttämättä hyödynnä isyyden ennakkollisen tunnustamisen mahdollisuutta.

Espoon kaupungin arvion mukaan työryhmän ehdottaman uudistuksen seurauksena lisätyötä aiheutuisi neuvolassa työstettyjen asiakkuuksien seulonnasta ja määräaikojen seurannasta. Asiakirjaliikenteessä saattaisi tapahtua häiriöitä ja hävikkiä. Myös neuvolaterveydenhoitajien konsultointi tulisi lisäämään lastenvalvojien työmäärää, joka tosin vähentyisi asiakastapaamisten siirtymisellä neuvolaan, mutta asiakkaiden yhteydenotot asiointiin liittyvissä epäselvyyksissä ja juridisissa lisäkysymyksissä lisääntyisivät. *Sosiaali- ja terveysministeriön* mukaan äitiysneuvolan uudesta tehtävästä koituvat kustannukset lienevät paljon pienemmät kuin vanhempien työajan menetyksistä ja lastenvalvojien erilliskäynneistä aiheutuvat kustannukset.

Tampereen kaupunki katsoo, että uudistuksen edellyttämä uusi sähköinen järjestelmä testauksineen, käyttöönottoineen ja koulutuksineen tulee aiheuttamaan merkittävän, pitkäaikaisen ja pysyvän kustannusvaikutuksen. Myös *Väestörekisterikeskus* katsoo, että tarvittavien järjestelmä- ja ohjelmamuutosten toteuttaminen aiheuttaa huomattavia kustannusvaikutuksia ja toivoo kustannusarvioiden ja muutosten osalta yhteistyötä jatkovalmistelussa.

Porvoon kaupunki pitää työryhmän mietintöä ristiriitaisena rakennepoliittisen ohjelman kanssa, missä isyyden selvittäminen ja vahvistaminen oltaisiin siirtämässä valtiolle.

Valtiovarainministeriö kiinnittää lausunnossaan erityistä huomiota työryhmämietinnön vaikutusarviointiin. Ministeriö edellyttää, että jatkovalmistelussa arvioidaan myös kunnille aiheutuvat kustannukset, täsmennetään sähköisen toimintaympäristön luomisesta valtion taloudelle aiheutuvat ylimääräiset kustannukset sekä arvioidaan tuomioistuimelta maistraateille siirtyvien tapausten lukumäärä ja niiden vaikutus maistraattien työmäärään.

4 KAIKILLE AVOIN SÄHKÖINEN KYSELY

4.1 Kyselyn toteutus

Oikeusministeriö järjesti kaikille avoimen sähköisen kyselyn isyyslain uudistamista valmistelleen työryhmän keskeisistä ehdotuksista (OM Mietintö ja lausuntoja 56/2013, Isyyslain uudistaminen). Kaikille avoin sähköinen kysely järjestettiin virallistahoille ja järjestöille pidetyn lausuntokierroksen ohella.

Vastauksen antaminen avoimeen sähköiseen kyselyyn tapahtui oikeusministeriön sähköisen Ota kantaa -forumin (www.otakantaa.fi) kautta, jossa oli linkit sekä suomen- että ruotsinkielisiin kyselyihin. Kyselyn liitteenä oli linkki työryhmän mietintöön. Kysely oli avoinna 12.11.2013–15.1.2014 välisenä aikana.

Kysely koostui 15 kysymyksestä, joista 1–5:ssä kysyttiin vastaajan perustietoja. Tietojen antaminen ei ollut pakollista, mutta niitä pyydettiin sen arvioimiseksi, miten erikaiset ja eri elämäntilanteissa olevat henkilöt suhtautuvat työryhmän ehdotuksiin. Kysymykset 6–15, koskivat työryhmän keskeisiä ehdotuksia. Vastausvaihtoehtoina esitettiin kysymykseen olivat ”kyllä”, ”ei” tai ”en osaa sanoa”. Vastaajia pyydettiin myös tarpeen mukaan perustelemaan kantansa avoimen vastauksen muodossa. Vastauksia ohjattiin näin ollen yksilöidyillä kysymyksillä työryhmän keskeisistä ehdotuksista, mutta avoin perustelukenttä mahdollisti omien näkemysten laajemman esittämisen. Kaikkiin kysymyksiin ei ollut pakko vastata kyselyn osallistumisen onnistumiseksi. Sähköisen kyselyn täsmällinen sisältö käy ilmi liitteestä 2.

Sähköiseen kyselyyn saatiin yhteensä 203 vastausta, joista 193 oli suomeksi ja 10 ruotsiksi. Vastausmäärä jäi kuitenkin siinä määrin vähäiseksi, että vastausten perusteella voidaan esittää vain suuntaa-antavia tuloksia.

4.2 Taustatietoja vastaajista

Vastaajista 197 kertoi antavansa vastauksen yksityishenkilönä ja 1 yhteisön edustajana. Naisia vastaajista oli 130 ja miehiä 68. Vastaajien ikäjakauma puolestaan oli seuraava: alle 18-vuotiaita oli 3, 18–29-vuotiaita 59, 30–39-vuotiaita 66, 40–49-vuotiaita 37, 50–65-vuotiaita 31 ja yli 65-vuotiaita 5.

Vastaajien siviilisäätö tai perhemuoto jakautui seuraavasti. Naimattomia oli 41, avioliitossa 58, rekisteröidyssä parisuhteessa 29, avioliitossa 52, eronneita 18 ja leskiä 4. Tähän kysymykseen oli mahdollista valita yhtä useampi vastausvaihtoehto.

Suurimmalla osalla vastaajista ei ollut lapsia (85). Lopuilla vastaajista oli 1–2 lasta (84), 3–4 lasta (23) ja yli 4 lasta (9).

4.3 Vastaukset kysymyksiin

4.3.1 Äidin avioliittoon perustuvan isyysolettaman laajentaminen

Vastaajilta kysyttiin, kannattavatko he äidin avioliittoon perustuvan isyysolettaman laajentamista työryhmän ehdottamalla tavalla. Kysymyksen taustatiedoksi kerrottiin isyysolettamalla tarkoitettavan sitä, että äidin aviomies on lapsen isä, kun lapsi on syntynyt avioliiton aikana. Työryhmä ehdottaa, että isyysolettama säilytetään lähes nykyisellään. Säännökseen ehdotetaan tehtäväksi pieni korjaus koskemaan tilanteita, jois lapsi syntyy aviomiehen kuoleman jälkeen sellaiseen aikaan, että lapsi on voinut tulla siitetyksi ennen aviomiehen kuolemaa, ja äiti ei ole ennen lapsen syntymää solminut uutta avioliittoa.

Suurin osa vastaajista (127) kannattaa työryhmän ehdotusta, 32 vastustaa sitä ja 37 ei osaa sanoa.

Ehdotusta kannattavat vastaajat pitävät sitä järkevänä ja tarpeellisenä lisäyksenä. Osa katsoo, että samaa tulisi soveltaa myös rekisteröityihin parisuhteisiin.

Ehdotusta vastustetaan sillä perusteella, että isyyden tulisi perustua aina DNA-testiin. Lisäksi olettamasta katsotaan tarpeelliseksi luopua kokonaan ja siirtyä kaikkien osalta vanhemmuuden toteamiseen tai tunnustamiseen. Toisaalta olettamaa halutaan laajentaa kattamaan myös rekisteröidyt parisuhteet ja avioliitot.

4.3.2 Isyyden tunnustaminen ennen lapsen syntymää

Vastaajilta kysyttiin, kannattavatko he sitä, että isyys on selvissä tapauksissa mahdollista tunnustaa ennen lapsen syntymää äitiysneuvolassa. Taustatiedoksi kerrottiin työryhmän ehdottavan, että avioliiton ulkopuolella syntyvien lasten osalta isyys olisi mahdollista tunnustaa ennalta äitiysneuvolakäynnin yhteydessä. Tämä olisi mahdollista tapauksissa, joissa isyyden selvittämiseen ei liity epäselvyyksiä. Tapauksissa, joissa esimerkiksi lapsen äiti ja oletettu isä eivät ole yksimielisiä isyydestä tai isyys halutaan selvittää

oikeusgeneettisillä isyys tutkimuksilla, isyyden selvittäminen ja isyyden tunnustaminen toimitettaisiin lastenvalvojan luona kuten nykyisinkin.

Valtaosa vastaajista (158) kannattaa työryhmän ehdotusta, 24 vastustaa sitä ja 15 ei osaa sanoa.

Ehdotusta kannattavat esittävät perustelunaan tunnustamiskäytännön helpottumisen ja resurssien säästämisen. Monet katsovat, että sama mahdollisuus tulisi olla myös naispareilla ja rekisteröidyillä pariskunnilla. Osa katsoo, että tunnustamismenettely tulisi olla myös aviopareilla. Ehdotusta kannatetaan myös sillä perusteella, että lapsella tulisi aina olla oikeus biologisiin vanhempiinsa.

Ehdotusta vastustavat puolestaan katsovat, että isyyden tulee perustua DNA-testiin. Lisäksi katsotaan, että saman mahdollisuuden tulisi olla myös naispareilla ja rekisteröidyillä pariskunnilla. Vastustusta perustellaan myös sillä, että tunnustamisen tulisi säilyä lastenvalvojalla, sillä neuvolan tarkoitus on eri kuin lastenvalvojan.

4.3.3 Äidin vastustusoikeudesta luopuminen

Vastaajilta kysyttiin, kannattavatko he sitä, että äidin oikeudesta vastustaa isyyden selvittämistä tai isyyden vahvistamista tuomioistuimessa luovutaan. Kysymyksen taustatiedoksi kerrottiin, että äidillä nykyisin oleva vastustusoikeus voidaan nähdä ongelmallisena sukupuolten välisen tasa-arvon kannalta ja suhteessa siihen, että lapsella tulisi lähtökohtaisesti olla oikeus kahteen vanhempaan. Työryhmä ehdottaa, että äidin vastustusoikeus poistetaan. Lastenvalvoja voisi kuitenkin tehdä laissa säädettyjen edellytysten täytyessä päätöksen isyyden selvittämisen keskeyttämisestä.

Vastaajista 134 kannattaa työryhmän ehdotusta, 38 vastustaa sitä ja 27 ei osaa sanoa.

Ehdotusta kannattavat perustelevat vastaustaan lapsen oikeudella isään ja tasa-arvolla. Ehdotusta pidetään myös tärkeänä edistyksenä menettelyssä. Lisäksi osa vastaajista katsoo, että lastenvalvojan keskeytysoikeus tulisi kuitenkin säilyttää, ja osa puolestaan katsoo, että siitäkin tulisi luopua.

Ehdotusta vastustavat puolestaan katsovat, että ehdotus vaikeuttaisi itsellisten naisten ja naisparien lahjoitettujen siittiöiden käyttämistä. Toisaalta samanaikaisesti katsotaan, ettei äidillä tulisi olla oikeutta vastustaa isyyden selvittämistä ja että on lapsen eduun mukaista voida selvittää lapsen isyys. Toisaalta katsotaan, ettei biologisen siteen tulisi olla vanhemmuuden ensisijainen peruste. Vastausten avoimissa perusteluissa ehdotetaan myös miehen ja äidin yhteistä sopimusta miehen juridisen isyyden vahvistamisen kieltämisestä. Vastustusta perustellaan myös lapsen edun ja äidin turvallisuuden toteutumisella.

4.3.4 Isyyden selvittämisen käyttöalan laajentaminen

Vastaajilta kysyttiin, kannattavatko he isyyden selvittämisen käyttöalan laajentamista koskemaan myös aviolapsia, jos aviopuoliset yhdessä pyytävät isyyden selvittämistä. Taustaksi kerrottiin työryhmän ehdottavan isyyden selvittämisen käyttöalan laajentamista. Ehdotuksen mukaan aviopuolisoilla, joiden lapsen osalta isyys on todettu äidin avioliiton perusteella, olisi mahdollisuus yhdessä pyytää lastenvalvojalta isyyden selvittämistä, jos he pyytävät tätä kuuden kuukauden kuluessa lapsen syntymästä.

Vastaajista 159 kannattaa työryhmän ehdotusta, 10 vastustaa sitä ja 29 ei osaa sanoa.

Ehdotusta kannattavat perustelevat vastaustaan sillä, että oikeiden vanhempien selvittämisen mahdollistuu. Lisäksi vastauksien avoimissa perusteluissa esitetään, että isyydestin tulisi olla vakiomenettely ilman eri pyyntöä. Samoin katsotaan, ettei ehdotetussa mahdollisuudessa tulisi olla ikärajoja ja että ehdotettu määräaika on liian lyhyt. Lisäksi esitetään, että vanhemmuus tulisi aina selvittää samalla tavalla siviilisäädystä riippumatta.

Ehdotuksen vastustamista puolestaan perustellaan sillä, että isyyden tulisi aina perustua DNA-tutkimuksiin ja että isyys tulee voida aina selvittää ilman aikarajoja. Lisäksi katsotaan, että selvittämisen aloittamiselle tulisi riittää se, että joku nostaa asian esiin.

4.3.5 Isänä itseään pitävän miehen isyyden vahvistamista koskevan kanneoikeuden laajentaminen

Vastaajilta kysyttiin, kannattavatko he sitä, että isänä itseään pitävän miehen oikeutta nostaa kanne isyyden vahvistamiseksi laajennetaan. Taustaksi kerrottiin, että voimassa olevan lain mukaan isänä itseään pitävällä miehellä on oikeus ajaa isyyden vahvistamista koskevaa kannetta vain, jos maistraatti ei ole hyväksynyt miehen tunnustamista. Jos äiti on kieltäytynyt isyyden selvittämisestä eikä ole suostunut oikeusgeneettiseen isyys-tutkimukseen omasta tai lapsensa puolesta, miehen on edellytetty tunnustavan lapsen kanneoikeuden saamiseksi ennen kuin hänellä on varmuutta isyydestään. Työryhmän ehdotus kanneoikeuden laajentamisesta pyrkii korjaamaan sanotun epäkohdan.

Vastaajista 148 kannattaa työryhmän ehdotusta, 14 vastustaa sitä ja 35 ei osaa sanoa.

Ehdotusta kannattavat tahot perustelevat vastustaan isän ja lapsen oikeuksilla sekä tasa-arvolla. Kuitenkin katsotaan tärkeäksi varmistua siitä, ettei isyyden taustalla ole esimerkiksi väkivaltaisia tekoja.

Ehdotusta vastustetaan puolestaan sillä perusteella, että se vaikeuttaisi anonyymien lahjoituksia.

En osaa sanoa -kantaa perustellaan tässäkin yhteydessä sillä, että isyyden tulisi aina perustua DNA-tuloksiin. Lisäksi katsotaan, että raiskaustapauksissa naisella tulisi olla oikeus kieltäytyä. Lapsen etu esitetään perusteeksi myös ehdotuksen vastustukselle. Lisäksi vastustusta perustellaan miehen kiusantekomahdollisuudella.

4.3.6 Isänä itseään pitävän miehen kanneoikeuden laajentaminen koskien aviomiehen isyyden kumoamista

Vastaajilta kysyttiin, kannattavatko he sitä, että isänä itseään pitävälle miehelle säädetään rajatuissa tilanteissa oikeus nostaa kanteen äidin aviomiehen isyyden kumoamiseksi. Työryhmän kerrottiin ehdottavan kanneoikeuden antamista myös isänä itseään pitävälle miehelle, jos mies on asunut yhdessä lapsen äidin kanssa lapsen syntymän aikaan tai jos miehen ja lapsen välillä on muutoin ehti nyt muodostua perheyhteys rinnastettava suhde ja tuomioistuimien arvioi kanteen nostamisen olevan lapsen edun mukaista. Voimassa olevan lain mukaan aviomiehen isyyden kumoamiskanteen voi nostaa vain lapsi, äiti tai aviomies itse.

Vastaajista 147 kannattaa työryhmän ehdotusta, 15 vastustaa sitä ja 34 ei osaa sanoa.

Ehdotus saa kannatusta muun muassa sillä perusteella, että lapsella on aina oltava oikeus isään. Asian selvittämisen tärkeys nousee myös esille avoimissa perusteluissa. Lisäksi katsotaan, että vanhemmuus kuuluu ensisijaisesti biologiselle vanhemmalle, eikä tähän tarvita ehtoja esimerkiksi yhdessä asumisesta. Kannatus on myös rajattu vain tilanteisiin, joissa on aviomiehen suostumus tai syytä epäillä miehen hyväksikäyttöä. Lisäksi nostetaan esiin, että mahdollisuuden tulisi koskea myös naispareja, jos vanhemmuusolettamaa ei olla laajentamassa. Vastauksen avoimissa perusteluissa katsotaan myös, että tarve kyseiselle ehdotukselle poistuisi, jos isyydestä olisi automaattinen kateissa tapauksissa. Lisäksi kannatusta perustellaan sillä, että nykyisin lapsi voidaan antaa adoptoitavaksi ilman biologisen isän vaikutusmahdollisuutta asiaan.

Ehdotusta vastustetaan puolestaan perheen sosiaalisen tilan järkkymisellä.

En osaa sanoa -vastauksen avoimissa perusteluissa kysytään, mahdollistaako uudistuksen nostamisen kiusaamistarkoituksessa.

4.3.7 Isyyden vahvistamista koskevan kanneoikeuden antaminen ennen nykyisen isyyslain voimaantuloa syntyneille lapsille

Vastaajilta kysyttiin, kannattavatko he sitä, että niille lapsille, jotka ovat syntyneet avioliiton ulkopuolella ennen nykyisen isyyslain voimaantuloa eli 1.10.1976, annetaan kanneoikeus isyyden vahvistamiseksi isyyslain voimaanpanolaissa asetetusta siirtymäajasta riippumatta. Taustaksi kerrottiin, että nykyisen lainsäädännön mukaan kyseinen kanneoikeus vanhentui 1.10.1981. Työryhmän mukaan nykyisen sääntelyn muuttaminen on tarpeen, sillä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien on useassa ratkaisussaan katsonut joutamattoman kanneajan rajoituksen loukkaavan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaa ja koska korkein oikeus on näihin ratkaisuihin liittyen jättänyt kannerajoituksen soveltamatta.

Vastaajista 152 kannattaa työryhmän ehdotusta, 15 vastustaa sitä ja 32 ei osaa sanoa.

Ehdotusta kannatetaan viitaten Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja korkeimman oikeuden oikeuskäytäntöön. Lisäksi katsotaan, ettei isyys voi vanhentua ja ettei sen vahvistamista tulisi rajoittaa. Lapsella katsotaan myös aina olevan oikeus biologisiin vanhempiin.

Ehdotusta vastustetaan puolestaan sillä perusteella, että ihmiset, joita kysymys koskee, ovat jo varttuneita. Lisäksi avoimissa perusteluissa viitataan oikeusvarmuuden järkkymiseen.

En osaa sanoa -vastausten avoimissa perusteluissa kysytään, mitä kanteesta voi seurata ja voidaanko joku vahvistaa isäksi vasten tahtoaan.

4.3.8 Perintöoikeudellisten vaikutusten rajoittaminen edellisessä kysymyksissä mainituissa tilanteissa

Vastaajilta kysyttiin, kannattavatko he sitä, että kysymyksessä 12 mainituissa tilanteissa perintöoikeudellisia vaikutuksia kuitenkin rajoitetaan. Kysymyksen taustatiedoksi kerrottiin työryhmän ehdottavan, että isyyden vahvistaminen kysymyksessä 12 mainituissa tapauksissa tuo perintöoikeuden vain, jos perittävä on elossa, kun kanne nostetaan. Perintöoikeus rajoittuisi tällöinkin vain lakiosaan.

Vastaajista 119 kannattaa työryhmän ehdotusta, 30 vastustaa sitä ja 49 ei osaa sanoa.

Valtaosa ehdotusta kannattavista perustelee avoimessa vastauksessa, että perintöoikeutta ei kyseisissä tilanteissa tulisi antaa lainkaan. Perusteluksi esitetään myös oikeusvarmuuden ja odotusten järkkyminen, mikäli perintöoikeus annetaan.

Ehdotusta vastustetaan puolestaan sillä perusteella, että perilliset asetettaisiin eri asemaan. Perintöoikeuden tulisi osan mukaan olla rajoittamaton.

4.3.9 Äitiyden säänteleminen lailla

Vastaajilta kysyttiin, kannattavatko he äitiyden sääntelemistä lailla. Taustaksi kerrottiin, että nykyisin äitiyden määräytymisestä ei ole laissa säännöksiä. Vakiintunut käytäntö on se, että lapsen synnyttänyt naiseksi pidetään lapsen oikeudellisena äitinä. Sääntelyn yhteydessä on mahdollista toteuttaa myös esimerkiksi naisparien toista äitiyttä/vanhemmuutta koskeva sääntely.

Vastaajista 133 kannattaa työryhmän ehdotusta, 29 vastustaa sitä ja 39 ei osaa sanoa.

Äitiyden sääntelyä kannatetaan yhteiskunnan ja perheiden monimuotoisuudessa. Lisäksi katsotaan, että naispareilla tulisi olla sama mahdollisuus tunnustaa vanhemmuus ennen lapsen syntymää tai vanhempuusosoittamalla. Äitiyden sääntelyn tarvetta perustellaan myös lapsen edulla, tasa-arvonäkökohdilla ja resurssisäästöillä. Nykyistä prosessia perheen sisäisestä adoptiosta pidetään työläänä ja hitaana sekä lapsen edun kannalta kyseenalaisena. Äitiyden määritelmän kriteerinä ei kuitenkaan pidetä yksistään synnyttämistä, vaan katsotaan, että lapsella voi olla useampi äiti, ja myöskään transsukupuolisen henkilön vanhemmaksi vahvistamisen tulisi tapahtua juridisen sukupuolen mukaan. Äitiydestä ja isyydestä ehdotetaan siirryttäväksi kohti vanhemmuuden käsitettä. Toisaalta katsotaan, että ainoastaan synnyttäjä voi olla juridinen äiti ja vanhemmuuden tulisi aina ensisijaisesti perustua biologisiin tosiseikkoihin. Lisäksi katsotaan, että äitiyden sääntelylle on sijaissynnytysjärjestelyjen vuoksi tarvetta.

Ehdotusta vastustetaan puolestaan sillä perusteella, että äitiys voi perustua ainoastaan biologisiin tosiseikkoihin ja lapsella voi olla vain yksi äiti. Toisaalta katsotaan, että lapsen voi kuitenkin aina adoptoida.

En osaa sanoa -vastauksia on perusteltu muun muassa siten, että olisiko käytettävissä esimerkiksi useampia äitiyden ja vanhemmuuden luokkia.

4.3.10 Muuta

Kyselyn lopussa oli mahdollisuus kertoa vapaasti näkemyksistään työryhmän ehdotuksista. Avoimien kenttään esitetään monia samoja näkökohtia kuin jo aiempien kysymysten yhteydessä on noussut esiin. Lisäksi monet kertovat omakohtaisista kokemuksistaan aiheeseen liittyen.

Edellä esitettyjen vastausten perustelujen lisäksi avoimessa kentässä nousee esiin muun muassa seuraavia näkökohtia. Erään vastaajan mukaan abortin tekemiseen tulisi vaatia

isän suostumus. Lisäksi avioliiton ulkopuolella raskaaksi tulevien naisten katsotaan joutuvan huonompaan asemaan. Vanhemmuuden luokkia ja vanhempien määrää koskevia pohdintoja nousee myös esille. Lisäksi kysytään, mitä mieltä on pyrkiä vahvistamaan isäksi mies, joka ei ole halukas lapsen isäksi. Niin ikään katsotaan, että isien oikeuksien laajentamisessa tulisi huomioida aina lapsen etu ja äidin hyvinvointi. Lisäksi miesparien oikeuksiin toivotaan parannusta.

LIITE 1

Tahot, joilta lausuntoa pyydettiin (*:llä on merkitty ne, jotka osallistuivat lausuntokierrokseen):

Ulkoasiainministeriö *
Sisäasiainministeriö *
Valtiovarainministeriö *
Sosiaali- ja terveysministeriö *

Eduskunnan oikeusasiamies *

Helsingin hovioikeus *
Espoon kärjäoikeus *
Helsingin kärjäoikeus *
Hyvinkään kärjäoikeus *
Keski-Suomen kärjäoikeus *
Lapin kärjäoikeus
Pohjanmaan kärjäoikeus *
Pohjois-Karjalan kärjäoikeus *
Varsinais-Suomen kärjäoikeus *

Lapsiasiavaltuutettu *
Maahanmuuttovirasto *
Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira) *
Tasa-arvovaltuutettu *
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos *
Väestörekisterikeskus *

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus *
Suomen ortodoksinen kirkollishallitus

Helsingin maistraatti *
Itä-Suomen maistraatti, Joensuun yksikkö *
Itä-Uudenmaan maistraatti, Vantaan yksikkö
Kaakkois-Suomen maistraatti, Kouvolan yksikkö *
Lounais-Suomen maistraatti, Porin yksikkö
Länsi-Suomen maistraatti, Pietarsaaren yksikkö *
Pohjois-Suomen maistraatti, Oulun yksikkö
Itä-Suomen aluehallintovirasto, maistraattien ohjaus- ja kehittämissyksikkö *

Espoon kaupungin sosiaali- ja terveystoimi *
Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimi *
Mikkelin seudun sosiaali- ja terveystoimi
Porvoon kaupungin sosiaali- ja terveystoimi *
Tampereen kaupungin sosiaali- ja terveystoimi *
Turun kaupungin sosiaali- ja terveystoimi *

Vaasan kaupungin sosiaali- ja terveystoimi
Vantaan kaupungin sosiaali- ja terveystoimi *
Suomen Kuntaliitto *

Helsingin yliopiston Hjelt-instituutti *
Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta
Itä-Suomen yliopiston oikeustieteiden laitos
Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekunta
Jyväskylän yliopiston perhetutkimuskeskus *

Elatusvelvollisten Liitto ry
Julkiset oikeusavustajat ry *
Lasten Oikeuksien Tuki ry
Lasten perusoikeudet - Children´s Fundamental Rights ry
Lastensuojelun Keskusliitto ry *
Lastenvalvojain yhdistys ry *
Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry *
Miesjärjestöjen Keskusliitto ry *
Naisjärjestöjen Keskusliitto ry *
Naisjärjestöt yhteistyössä NYTKIS ry *
Pelastakaa Lapset ry *
Potilasyhdistys Trasek *
Sateenkaariperheet ry *
Seta ry *
Suomalainen Lakimiesyhdistys
Suomen Asianajaliitto *
Suomen Kätilöliitto *
Suomen Monikkoperheet ry *
Suomen Terveystieteiden tutkimuskeskus ry *
Turun seudun elatusvelvolliset ry
Ulkosuomalaisparlamentti
Väestöliitto ry *
Yhden Vanhemman Perheiden Liitto *
Yhteiset lapsemme ry *

Muut lausunnon antaneet tahot:

Jyväskylän kaupunki
Miesten tasa-arvo y
Monimuotoiset perheet -verkosto
Tasa-arvoasiain neuvottelukunta
Vapaa-ajattelijain Liitto ry

LIITE 2

Sähköinen kysely:

Isyyslain uudistaminen

Oikeusministeriö järjestää ka ikille avoim en sähköisen kysel yn isyyslain uudistam ista valmistelleen työryhm än keskeisistä ehdotuksista ([OM Mietintöjä ja lausuntoja 56/2013, Isyyslain uudistaminen](#)).

Vastausaika päättyy 15.1.2014.

Pyydämme, että vas taatte kysym yksiin ja ta rpeen m ukaan perustelette kantann e. Voitte myös viitata tältä kyselylomakkeelta tai mietinnöstä ilmeneviin perusteluihin (esim. viittaus mietinnön kohtaan, sivuun tai pykälään).

Vastaukset otetaan huom ioon is yyslain uudistam isen jatkovalm istelussa. Tavoitteena on, että lakiesitys voidaan antaa eduskunnan käsiteltäväksi kevätistuntokaudella 2014.

Kysymyksiin vastaamiseen kuluu arviomme mukaan noin 10 minuuttia.

Lisätietoja

Salla Silvola, etunimi.sukunimi(a)om.fi, puh: 02951 50314

Kirsikka Salminen, etunimi.sukunimi(a)om.fi, puh: 02951 50155

Vastaajan perustiedot

Tietojen antaminen ei ole pakollista, mutta ne auttavat arvioimaan, miten eri-ikäiset ja eri elämäntilanteissa olevat henkilöt suhtautuvat työryhmän ehdotuksiin. Saatuja vastaajakohtaisia tietoja ei julkisteta eikä tietoja luovuteta edelleen.

1. Annan vastauksen

Yksityishenkilönä

Yhteisön edustajana (yhteisön nimi ja vastaajan asema yhteisössä)

2. Vastaajan sukupuoli

Nainen

Mies

3. Vastaajan ikä

Alle 18 vuotta

18–29

30–39

40–49

50–65

Yli 65 vuotta

4. Vastaajan siviilisääty tai perhemuoto

Naimaton

Avioliitossa

Rekisteröidyssä parisuhteessa

Avoliitossa

Eronnut

Leski

5. Vastaajan lasten määrä

- Ei lapsia
- 1–2
- 3–4
- Yli 4

Mietintöä koskevat kysymykset

6. Kannatatteko äidin avioliittoon perustuva n isyysosoittam an laajentam ista työryh- män ehdottamalla tavalla?

Isyysosoittamalla tarkoitetaan sitä, että äidin aviomies on lapsen isä, kun lapsi on syntynyt avioliiton aika-
na. Työryhmä ehdottaa, että isyysosoittama säilytetään lähes nykyisellään. Säännökseen ehdotetaan tehtä-
väksi pieni korjaus koskemaan tilanteita, joissa lapsi syntyy aviomiehen kuoleman jälkeen sellaiseen ai-
kaan, että lapsi on voinut tulla siitetyksi ennen aviomiehen kuolemaa, ja äiti ei ole ennen lapsen syntymää
solminut uutta avioliittoa.

- Kyllä

- Ei

- En osaa sanoa

7. Kannatatteko sitä, että isyys on selvissä tapauksissa mahdollista tunnustaa ennen lapsen syntymää äitiysneuvolassa?

Työryhmä ehdottaa, että avioliiton ulkopuolella syntyvien lasten osalta isyys olisi mahdollista tunnustaa
ennalta äitiysneuvolakäynnin yhteydessä. Tämä olisi mahdollista tapauksissa, joissa isyyden selvittämiseen
ei liity epäselvyyksiä. Tapauksissa, joissa esimerkiksi lapsen äiti ja oletettu isä eivät ole yksimielisiä isyy-
destä tai isyys halutaan selvittää oikeusgeneettisillä isyystutkimuksilla, isyyden selvittäminen ja isyyden
tunnustaminen toimitettaisi lastenvalvojan luona kuten nykyisinkin.

- Kyllä

- Ei

- En osaa sanoa

8. Kannatatteko sitä, että äidin oikeudesta vastustaa isyyden selvittämistä tai isyyden vahvistamista tuomioistuimessa luovutaan?

Äidillä nykyisin oleva vastustusoikeus voidaan nähdä ongelmallisena sukupuolten välisen tasa-arvon kannalta ja suhteessa siihen, että lapsella tulisi lähtökohtaisesti olla oikeus kahteen vanhempaan. Työryhmä ehdottaa, että äidin vastustusoikeus poistetaan. Lastenvalvoja voisi kuitenkin tehdä laissa säädettyjen edellytysten täytyessä päätöksen isyyden selvittämisen keskeyttämisestä.

Kyllä

Ei

En osaa sanoa

9. Kannatatteko isyyden selvittämisen käytön alan laajentamista koskevan myös avioliiton, jos aviopuoliset yhdessä pyytävät isyyden selvittämistä?

Työryhmä ehdottaa isyyden selvittämisen käyttöalan laajentamista. Ehdotuksen mukaan aviopuolisilla, joiden lapsen osalta isyys on todettu äidin avioliiton perusteella, olisi mahdollisuus yhdessä pyytää lastenvalvojalta isyyden selvittämistä, jos he pyytävät tätä kuuden kuukauden kuluessa lapsen syntymästä.

Kyllä

Ei

En osaa sanoa

10. Kannatatteko sitä, että isänä itseään pitävän miehen oikeutta nostaa kanne isyyden vahvistamiseksi laajennetaan?

Voimassa olevan lain mukaan isänä itseään pitävällä miehellä on oikeus ajaa isyyden vahvistamista koskevaa kannetta vain, jos maistraatti ei ole hyväksynyt miehen tunnustamista. Jos äiti on kieltäytynyt isyyden selvittämisestä eikä ole suostunut oikeusgeneettiseen isyystutkimukseen omasta tai lapsensa puolesta, miehen on edellytetty tunnustavan lapsen kanneoikeuden saamiseksi ennen kuin hänellä on varmuutta isyydestään. Työryhmän ehdotus kanneoikeuden laajentamisesta pyrkii korjaamaan sanotun epäkohdan.

-
- Kyllä
-
- Ei
-
- En osaa sanoa
-

11. Kannatatteko sitä, että isänä itseään pitävälle miehelle säädetään rajatuissa tilanteissa oikeus nostaa kanne äidin aviomiehen isyyden kumoamiseksi?

Työryhmä ehdottaa kanneoikeuden antamista myös isänä itseään pitävälle miehelle, jos mies on asunut yhdessä lapsen äidin kanssa lapsen syntymän aikaan tai jos miehen ja lapsen välillä on muutoin ehtinyt muodostua perheyhteyteen rinnastettava suhde ja tuomioistuin arvioi kanteen nostamisen olevan lapsen edun mukaista. Voimassa olevan lain mukaan aviomiehen isyyden kumoamiskanteen voi nostaa vain lapsi, äiti tai aviomies itse.

- Kyllä
-
- Ei
-
- En osaa sanoa
-

12. Kannatatteko sitä, että niille lapsille, jotka ovat syntyneet avioliiton ulkopuolella ennen nykyisen isyyslain voimaantuloa eli 1.10.1976, annetaan kanneoikeus isyyden vahvistamiseksi isyyslain voimaanpanolaissa asetetusta siirtymäajasta riippumatta?

Nykyisen lainsäädännön mukaan kyseinen kanneoikeus vanhentui 1.10.1981. Työryhmän mukaan nykyisen sääntelyn muuttaminen on tarpeen, sillä Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on useassa ratkaisussaan katsonut joustamattoman kanneajan rajoituksen loukkaavan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaa ja koska korkein oikeus on näihin ratkaisuihin liittyen jättänyt kannerajoituksen soveltamatta.

- Kyllä
-
- Ei
-
- En osaa sanoa
-

13. Kannatatteko sitä, että kysymyksessä 12 mainituissa tilanteissa perintöoikeudellisia vaikutuksia kuitenkin rajoitetaan?

Työryhmä ehdottaa, että isyyden vahvistaminen kysymyksessä 12 mainituissa tapauksissa tuo perintöoikeuden vain, jos perittävä on elossa, kun kanne nostetaan. Perintöoikeus rajoittuisi tällöinkin vain lakiosaan.

Kyllä

Ei

En osaa sanoa

14. Kannatatteko äitiyden sääntelemistä lailla?

Nykyisin äitiyden määräytymisestä ei ole laissa säännöksiä. Vakiintunut käytäntö on se, että lapsen synnyttäneitä naista pidetään lapsen oikeudellisena äitinä. Sääntelyn yhteydessä on mahdollista toteuttaa myös esimerkiksi naisparien toista äitiyttä/vanhemmuutta koskeva sääntely.

Kyllä

Ei

En osaa sanoa

15. Sana on vapaa - mielipiteenne on meille tärkeä!

Kiitos!

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

ISSN-L 1798-7105
ISBN 978-952-259-353-5 (PDF)

Oikeusministeriö
PL 25
00023 VALTIONEUVOSTO
www.om.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 STATSRÅDET
www.om.fi